

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**SÜREKSİZ BİR DÜŞÜNSEL ZEMİN OLARAK HETERARŞİK
KARTOGRAFİLER VE KAMUSAL İŞGAL ARZULARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Serim Aygen KİŞTİN

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Programı

ŞUBAT 2023

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**SÜREKSİZ BİR DÜŞÜNSEL ZEMİN OLARAK HETERARŞİK
KARTOGRAFİLER VE KAMUSAL İŞGAL ARZULARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Serim Aygen KİŞTİN
(502191019)**

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Nizam Onur SÖNMEZ

ŞUBAT 2023

İTÜ, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nün 502191019 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi Serim Aygen KİŞTİN, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “SÜREKSİZ BİR DÜŞÜNSEL ZEMİN OLARAK HETERARŞİK KARTOGRAFİLER VE KAMUSAL İŞGAL ARZULARI” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Doç. Dr. Nizam Onur SÖNMEZ**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Prof. Dr. Ayşe ŞENTÜNER**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Gülşah AYKAÇ
Marmara Üniversitesi

Teslim Tarihi : 29 Aralık 2022
Savunma Tarihi : 10 Şubat 2023

Aileme,

ÖNSÖZ

Bu çalışma, lise yıllarımda farklı şehirlerde farklı insanlarla deneyimlediğim kamusal işgal sahneleri eşliğinde yazıldı. İnsanlar arası ortaklık ağları kurduğuna inandığım bu öz-örgütlenimli mekansal kullanımları anlamaya çalıştıkça yer yaratma arzuları, kentte mesken tutma arzuları ve meskene referans veren tüm bağları reddetme arzuları arasında kendimi konumlandırıramıyor olmam, yer, aidiyet, toplumsal bağlar, köksüzlük, süreksizlik, ilişkisellik ve göçebelik gibi kavramlar üzerine düşünmeme; düşündükçe bu mekansal oluşumları anlamamın giderek zorlaşmasına yol açtı.

Bu süreçte öncelikle danışmanım Doç.Dr. Nizam Onur Sönmez'e sorduğu her soru ve araladığı her kapıyla içinde bulunduğum düşünsel kalıpları keşfetmemi sağladığı için teşekkür ederim. Anlamak için başka açılardan bakmama, savunduğum düşüncelere mesafelenmeme ve dağınık fikirlerimi ilişkilendirmeme yardımcı olarak süreç içinde sunduğu öneriler, sorduğu sorular, yaptığı bilgi paylaşımları ve nokta atışı eleştirileriyle bana sonsuz perspektif kazandırdı.

Jüri Üyelerim Prof. Dr. Ayşe Şentürer ve Dr. Öğr. Üyesi Gülşah Aykaç'a titiz okumaları, besleyici önerileri ve sadece bu tez için değil, gelecekteki çalışmalarım için de yardımcı olacağından emin olduğum yorumları için teşekkür ederim.

Aynı çalışma ortamını mutlulukla paylaştığım ABU Mimarlık Bölümü akademisyenlerine; süreç içinde yaptığımız tartışmalar, katıldığımız yarışmalar ve sunduğu her türlü destek için Alper Gülle başta olmak üzere, Esin Bölükbaş Dayı, Selin Akdeğirmen Ercan, Hülya Aybek, Hakan Hacıoğlu, Funda Alyanak Kaya, Oya Babacan, Mustafa Koçak, Serpil Bahçeci Ertürk'e sundukları keyifli ve besleyici akademik ortam için teşekkür ederim.

Dilem Dağ'a son on senedir yaptığımız sohbetler ve paylaştığımız heyecanlar için, Ayçin Atukeren'e bütün ilginç düşünceleri ile anlamaya ve anlatmaya dair ortak tutkumuzu bana sürekli hatırlatan dostluğu için, Eda Adıgüzel ve Bender Uğurlu'ya birlikte yaptığımız tüm atölye ve ekip çalışmalarımız için, Deniz Dabancı ve Berkay Demir'e ise tez sürecini keyifli kıldıkları için teşekkür ederim.

İsmail İşcan'a her zaman yanımda olduğu, yardımını ve desteğini hiç eksik etmediği için, bütün gerginliklerimden ve endişelerimden beni çekip çıkararak hayatımda yaptığım her şeyi daha kolay, anlamlı ve eğlenceli hale getirdiği için teşekkür ederim.

Son ve en önemli teşekkürüm ise aileme; annem Filiz Kıştin, babam Fikret Kıştin ve kardeşlerim Emre Kıştin ve Erkin Kıştin'e her ihtiyacım olduğunda yanımda oldukları ve attığım her adımda beni destekledikleri için teşekkür ederim. Hayatımda yaptığım küçük-büyük her şey ailemin desteği sayesinde gerçekleşiyor.

Şubat 2023

Serim Aygen Kıştin
(Mimar)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	ix
ŞEKİL LİSTESİ.....	xi
ÖZET	xiii
SUMMARY	xv
1. GİRİŞ	1
1.1 Tezin Amacı	1
1.2 Yöntem Denemesi Olarak Heterarşik Kartografi Oluşturmak	2
1.3 Tezin Kurgusu ve Kapamı.....	5
2. MUTLAK MEKAN TAHAYYÜLLERİNDEN SÜREKSİZ OLUŞ ARZULARINA	11
2.1 İstikrarlı Mekanların Yitimi: Post-modernite ve Çokluk	12
2.2 Sosyolojik Öznenin Yitimi: Yeni Failler ve Göçebe Özneler.....	17
2.3 Göçebe ve Rizomatik Aidiyetler	21
2.4 Süreksiz Bir Düşünsel Zemin Olarak Heterarşi	27
2.5 Parçalı, İlişkisel ve Geçici Kamusal Arayışları.....	29
2.5.1 Mekansal Faillik ve Açık bir Konfigürasyon Olarak Kent	30
2.5.2 Bireysel / Kolektif Arzular ve Çoklu Piramitler	32
3. HETERARŞİK KARTOGRAFİ	37
3.1 Türkiye’de Kamusal Alan, Kamusal Zaman ve Agonistik Potansiyeller	38
3.2 Kamusal İşgaller: Söylem Kümelerinden Arzu ve İhtiyaç Yığınlarına	43
3.2.1 Düşünsel Araçlar: Durumlar, Kolektiviteler, Atmosferler, Nesneler	45
3.2.2 Düşünsel Zemin: Heterarşik Kartografi, Veri Yığını ve Uzamsal Altlık..	46
3.3 Beyoğlu Galata Meydanı İşgalinin Heterarşik Kartografisi.....	50
3.3.1 İnsan Öbekleşmeleri ve Kolektif Deneyim Sahneleri.....	50
3.3.2 Arzu ve İhtiyaç Akışlarının Bağlanması: Güvenlik, Gürültü, Hijyen.....	53
3.3.3 Arzu ve İhtiyaç Akışlarının Bağlanması: Kontrol, Kapatılma, Tahakküm.....	60
3.3.4 Arzu ve İhtiyaç Akışlarının Bağlanması: Ötekileştirme, Direniş, Geri Çekilme	65
3.3.5 Beyoğlu Galata Kamusal İşgalinin Heterarşik Kartografisi ve İhtilafı Odaklar.....	69
4. DEĞERLENDİRME	75
4.1 Süreksiz Düşünsel Zeminler Üzerine	75
4.2 Heterarşik Kartografiler ve Arzuların, İhtiyaçların ve Özgürlüklerin Bulanık Sınırları Üzerine	77
4.3 Mekanın Bilgisi, Mekansal Faillik ve Heterarşik Düşünme Araçları Üzerine	80
KAYNAKLAR	83
EKLER	90
ÖZGEÇMİŞ.....	97

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1 : Tezin kapsamı.	10
Şekil 2.1 : Antik Dönem, Ortaçağ ve Rönesans Dönemindeki bütüncül, mutlak ve önceden belirlenmiş çerçeveler.	13
Şekil 2.2 : Aydınlanma Çağı ve Modernite ile akıl ve düzen üzerinden kurulan bütünsellik arayışları.	14
Şekil 2.3 : Post-modern dönemde süreklilik duygusunun ortadan kalkması ve mekanların geçicilik, kırılabilirlik, devingenlik üzerinden tariflenmesi.	16
Şekil 2.4 : Mutlak mekan tahayyüllerinden süresiz oluş arzularına, istikrarlı mekanların yitimi.	17
Şekil 2.5 : Otonomisini ve bütünlüğünü kaybetmiş göçebe özne.	20
Şekil 2.6 : ‘Hypermap’, Oslo Mimarlık Trianeli 2016 Estudio Brava & Studio Animal (Url-6)	23
Şekil 2.7 : ‘Found’, Oslo Mimarlık Trianeli, Superunion Architects (Url-7).	23
Şekil 2.8 : Heterarşi.	28
Şekil 2.9 : Victim’s Projesi vaziyet planı olasılıklarından biri, John Hejduk, 1986..	31
Şekil 2.10 : Victim’s Projesi artırimsal tasarım yaklaşımı, John Hejduk, 1986.	31
Şekil 2.11 : Victim’s Projesi “Müzisyen” ve “Kütüphane Görevlisi” karakterlerine dair şiirler, metinler ve tasarlanan otonom strüktürler, John Hejduk, 1986	32
Şekil 2.12 : Zagreb Özgür Bölge, Lebbeus Woods, 1991 (Url-8)	33
Şekil 3.1 : Farklı fenomenleri birbiri ile ilişkilendirerek istikrarsız, ilişkisel ve dağıtık bir okuma biçimi oluşturulması	46
Şekil 3.2 : Heterarşik kartografinin veri yığını ve uzamsal altlığı.	49
Şekil 3.3 : Uzam-zamansal okuma 1: Galata Meydanı ve Fırçacı Sokak merdivenlerindeki insan öbikleşmeleri ve kolektif deneyim sahneleri.	52
Şekil 3.4 : Uzam-zamansal okuma 2: Galata meydanı ve Fırçacı sokaktaki güvenlik, gürültü ve hijyen problemlerinin artması.	55
Şekil 3.5 : Akışların çoğalması (taklit), akışların ikiliklere dönüşmesi (zıtlık) ve akışların bağlanması (icatlar) aşamaları.	57
Şekil 3.6 : Galata Bölgesi Kamusal İşgalinin Heterarşik Kartografisi Parça 1, Güvenlik, Gürültü ve Hijyen Meseleleri.	58
Şekil 3.7 : Uzam-zamansal okuma 3: Galata Meydanı ve Fırçacı Sokaktaki kontroller, saksılar ve bunlara verilen tepkiler	62
Şekil 3.8 : Galata Bölgesi Kamusal İşgalinin Heterarşik Kartografisi Parça 2, Kontrol, Kapatılma ve Tahakküm Meseleleri.	64
Şekil 3.9 : Uzam-zamansal okuma 4: Galata Meydanı’nın Beltur’a devredilmesi, buna verilen tepkiler ve eylemler.	66
Şekil 3.10 : Galata Bölgesi Kamusal İşgalinin Heterarşik Kartografisi Parça 3, Ötekileştirme, Direniş ve Geri Çekilme Meseleleri.	68
Şekil 3.11 : Beyoğlu Galata Kamusal İşgalinin Heterarşik Kartografisi.	71

Şekil 3.12 : Kartografi'nin vurguladığı ihtilaflı odaklar.....	72
---	-----------

SÜREKSİZ BİR DÜŞÜNSEL ZEMİN OLARAK HETERARŞİK KARTOGRAFİLER VE KAMUSAL İŞGAL ARZULARI

ÖZET

Tez çalışması kamusal alanı süreksiz bir yaklaşımla ele almaya ve farklı fenomenlerin istikrarsız bir toplamı olarak çerçevelemeye imkan sağlayan bir düşünsel zemin oluşturmaya çalışarak; mimarlıkta ikilikler, katmanlar veya hiyerarşiler yerine, farklı ve ilgisiz bakış açıları arasında çok yönlü ve etken ilişkiler kurmaya imkan veren, ilişkisel otonomilerle işleyen dağıtık bir oluşum biçimi olan ‘heterarşi’ kavramıyla şekillenen bir kartografi oluşturur.

Modernite sonrası yaşamın her alanında büyük meta anlatılar çökmüş, yerini pek çok parçalı gerçeklik ve bu gerçekliklerin herhangi bir neden sonuç ilişkisi içerisinde ele alınamadığı bir süreksizlik almıştır. İnsanın artık onun için önceden tanımlanmış bütünsel ve sürekli bir çevreye uyumlanmayı, aşkın bir anlatının ve mutlak bir değer sisteminin parçası olmayı bırakması, bir yerde olmanın ne anlama geldiğini tekrar sorgulamıza yol açmış; mimarları arzu, hafıza, duygu, bilinmezlik, kolektivite, gibi anlık ve geçici kavramlar üzerinden yer’i tartışmaya yönlendirmiştir. Tez çalışmasında bu tartışmalar üç güzergah üzerinden ele alınır. İlk güzergah, artan hareketin bir sonucu olarak, mekanlar giderek daha fazla nesnelerin, insanların, olay ve durumların akışları tarafından geçilmekteyken çevremizde bir istikrar ve süreklilikten bahsedilemeyeceğini savunur. İkinci güzergah, bu artan hareket sonucunda insanın içinde bulunduğu mekanlarla etkileşiminin de anlık ve geçici olduğu iddiasıyla, insan kavramını pratikler ve oluş akışları ile anlık olarak mekanlarla etkileşime giren dağıtık bir oluş olarak ele alan paradigmalara değinir. Üçüncü güzergah ise bu iki dönüşümle birlikte mekansal aidiyet kavramının artık yer’e dair sabitlik üzerinden ele alınamayacağını savunur ve sürece/zamana yayılan ilişkisel, rizomatik ve çoklu aidiyetler üzerinden mekansal ilişkilene biçimi oluşturan mimari yaklaşımları tartışır.

Son olarak bu üç güzergahı toparlayan bir düşünsel zemin olarak ‘heterarşi’ kavramı ele alınarak, farklı taksonomilere ve katmanlara ait verileri dağıtık ve dinamik olarak organize etmeye; durumları, insanları, fenomenleri birbirine bağlı düğümler ve bağlantılar olarak görmemize imkan sağlayan oluşum ve organizasyon biçimlerine değinilir. Lebbeus Woods’un hızlı değişimlere ve kolektif imgelere yaptığı vurgular ile John Hejduk’un şiirler, imgeler ve eskizler aracılığıyla oluşturduğu alternatif mimarlık dili üzerinden mimarlığın poetik etkilerini ve olasılıklarını tartışarak kamusal alanda süreksiz bir düşünsel zeminin ve heterarşik düşünme araçlarının nasıl oluşturulabileceğine odaklanılır.

Çalışmanın üçüncü kısmında bu düşünsel zeminin Türkiye kamusalılığı için önemi vurgulanır. Türkiye’de kamusal alan politikaları mevcut süreksizliğe ve hıza uyumlanmanın yollarını henüz bulamamış, mekansal müdahaleleri ideolojik çözümlere ve normatif kalıplara yönlendirmeye, olasılıkları indirgeyerek strateji-taktik, mikro yaklaşım-makro yaklaşım, fail-yapı gibi ikiliklere sıkıştırmaya devam

etmektedir. Bu sebeple kamusal alanda kapatılma, güvenlik, çevreyle ilişkilenebilme, kolektif bir aidiyet duygusu oluşturmama gibi sorunlar sürekli tekrar etmektedir. Oysa kamusal alanda katmanlar ve hiyerarşiler üzerinden okuduğumuz tek yönlü mekansal çıkarımlardansa; dağıtık ve girift okumalara imkan veren, ilk bakışta görülmeyen arzu ve ihtiyaçları görmemizi sağlayan, problem çözme kaygısından sorunları anlayıp onlara mevcut kemikleşmiş düşünce kalıplarının dışında çözümler üreten bir kent politikası üzerine düşünmemiz gereklidir. Bu bağlamda tez çalışması önerdiği süresiz düşünsel zeminin somut bir karşılığını araştırdığı heterarşik kartografiyi oluşturmak için Türkiye’de süresizliğin en yoğun deneyimlerinden biri olan kamusal işgal pratiklerini ele alarak, deneysel şekilde kamusal boşlukların işgali ile dönüşen Galata bölgesinde bir çalışma yapar ve sürekli değişim halindeki fenomenleri belirli uzam-zamansal aralıklarına sıkıştırıp dinamik ilişkilendirmeler kurarak daha az istikrarlı, ilişkisel ve dağıtık bir kartografi üzerinden mekanı anlamayı önerir.

Mevcut durumda pek çok veri kendi katmanında kümelenmekteyken, önerilen heterarşik kartografi farklı taksonomilere ait verileri (mimari, sosyolojik, politik ve fenomenal) birbiri ile ilişkilendirerek işgal pratiklerinde oluşan mekansal durumun söylemsel, imgesel ve duygulanımsal boyutlarını eşzamanlı temsil eder. Mekanda hareket halindeki nesnelerin mekana olan etkisini, mekan üzerine üretilen söylemlerin ve anlık olarak belirip kaybolan atmosferlerin dönüşümünü, mekana dair farklı kesimlerin arzularının, haklarının ve taleplerinin hangi durumlarda ortaklaşıp hangi durumlarda ayrıştığının okumasını yapar. İnternetteki görseller, konum tabanlı sosyal medya uygulamalarına yüklenen fotoğraflar, gazete ve dergi yazıları, kişisel bloglarda yazılan yazılar ve bu yazılara yapılan yorumlar, aralarında bir hiyerarşi kurulmadan çalışmaya dahil edilir ve kamusal haklar, kamusal özgürlükler ve kolektif aidiyet meselelerine dair ihtilaflı karşılaşmalara tabi tutulur. Böylece Galata bölgesindeki işgal deneyimindeki ikilikler açılarak, “güvenlik”, “gürültü”, “hijyen”, “kontrol” “kapatılma”, “tahakküm”, “ötekileştirme”, “direniş”, “geri çekilme” olmak üzere dokuz odak üzerinden ilerleyen; süreçlerin ve sonuçların bir arada var olduğu, ikisinin de görünür olduğu heterarşik bir kartografi üzerinden ilişkilendirilen durumlar süresizlik odağında tartışılır. Böylece kolayca yönetilebilir ve yönlendirilebilir bir veri oluşturmaktansa, farklı olasılıkların açılabilmesiyle dinamik bir veri yığını yaratılır. Mevcut verilerde ve analizlerde olmayan fakat sosyal medyada bir şekilde yansıtılan duygu durumları ve enformel izler, alternatif bir insanlar/ mekanlar/ nesneler/ atmosferler/ duygular/ durumlar ilişkiseliliği seren bir olasılıklar kataloğu oluşturarak mekanın bilgisini farklı şekilde üretmeye ve tartışmaya imkan sağlar. Böylece önceden belirlenmiş bir yaklaşım ya da karşılık verme tavrına sahip olmadığımız deneyimlerde, süresiz ve muğlak süreçlerinin nasıl kolaylaştırılıp besleneceğinin ve uzamsal uygulayıcıların bu süreçte hangi rolü üstlenebileceklerinin tartışılabilmesiyle bir düşünsel zemin oluşturulur.

HETERARCHIC CARTOGRAPHIES AND DESIRES FOR PUBLIC OCCUPATION AS A TRANSIENT INTELLECTUAL GROUND

SUMMARY

The thesis tries to create an intellectual framework to understand the public sphere with a transient approach and attempts to frame the public areas as ‘unstable collections of different phenomena’. In order to embody this intellectual framework, a cartography shaped by the concept of 'heterarchy' is proposed; instead of dualities, layers, or hierarchies in architecture. Such a heterarchic cartography allows us to establish versatile and effective relationships between differing and unrelated perspectives.

In all areas of post-modern life, meta-narratives have collapsed and have been replaced by a multitude of fragmented realities. This creates a discontinuity in which these realities cannot be dealt with in any pre-given cause and effect relationships. Humans are no longer adapted to holistic and continuous environments defined for them, and narratives of transcendence or absolute value systems have lost power. This situation led architects to question what it means to be somewhere and directed them to discuss the place through momentary and temporary concepts such as desire, memory, emotion, obscurity, and collectivity.

In the thesis, these concepts are discussed through three routes. First route focuses on the idea that as a result of increased movement, spaces are increasingly being traversed by streams of objects, people, events, and situations, and there is no stability and continuity in our environment. In the liquid modernity that we are experiencing, past references, metanarratives, and norms are still available, but do not have enough authority to impose themselves (Bauman, 2005). Therefore, rather than problem-solving approaches, following an absolute ideal, or predicting various imaginations, architects should read situations, explore possibilities, and focus on organizing interventions. If we are moving in the universe of fragmented and discontinuous spatial references and if there is no ground of meaning that integrate us, people and places must be reframed as temporary, fragile, and “in transit”.

The second route, claiming that as a result of these increasing movements, interaction of people with the places is also momentary and temporary; refers to paradigms that consider the concept of human as a distributed becoming that interacts with places momentarily, via practices and streams of becoming. Through following Deleuze and Guattari's and Braidotti's ‘nomadic subject’ concepts, this route explores relational and fluid subject figurations. The nomadic conceptions of the subject emphasize that the human is composed of the influence of streams of encounter, interaction, affectivity, and desire which connect us to others in a web of interrelationships. Humankind is a cluster of perceptions and sensations. Therefore, we should understand human and space relations and create a cartography of collectively shared, discursive, affective social relations through the model of interconnectedness.

The third route argues that with these two transformations, the concept of spatial belonging can no longer be discussed through the concepts of dwelling, stability, and consistence. After globalization, belonging can no longer be discussed within the framework of one's attachment to the place and does not cover long time intervals (Self, 2017). Analysis of various works from Oslo 2016 Architecture Triennial with the theme "After Belonging", examines how our sense of belonging to places is transformed in the post-modern period through the states of being in transit. It also discusses the architectural approaches that search for new relational and rhizomatic belongings that focus on momentary aspects of attachment to a place.

The concept of "heterarchy" discussed as an intellectual ground that follows these three routes. This ground is formed by the concept of heterarchy, which allows us to organize the data of different taxonomies and layers in a distributed and dynamic manner. Heterarchical ground allows us to see situations, people, and other phenomena as interconnected nodes and links.

The term "heterarchy" was first used by McCulloch (1945), who claimed that the organization of cognitive structures has a heterarchic structure that is reprogrammed as conditions change, rather than a hierarchical structure in tree-like or pyramidal structures. It was included in architectural theory by Lebbeus Woods in 2002. Woods claimed that the hierarchical models that are based on values and typologies are limiting, and do not conform with other important concepts, such as speed, fluidity, and heterogeneity. He used the term 'heterarchy' to refer to the multiple pyramids where individual/collective desires and needs are at the top (Woods, 2002). In the study, the concept of heterarchy is considered as an intellectual ground that will allow us to discuss discontinuous relations, and this intellectual ground is embodied through a distributed and dynamic cartography.

In the last part of the second chapter, the fragmented and relational forms of public spatiality that will support the heterarchic intellectual grounds are discussed through the practices of two architects: Lebbeus Woods's attempt at architectural imaginings of a non-hierarchical sociability and John Hejduk's 'Victims' project that includes an incremental architectural approach and creates an alternative architectural language by superposing different mediums such as poems, sketches, and technical drawings.

The third chapter of the study consists of an experimental study of the proposed heterarchical intellectual framework. First of all, the importance of this intellectual framework for Turkey is discussed. Public sphere policies in Turkey have not yet found ways to adapt to the current discontinuity and transiency. Therefore, urban planners and architects continue to create spatial interventions with ideological solutions and normative patterns. These approaches reduce possibilities of the public space and serve limited dichotomies, such as strategy-tactics, micro approach-macro approach, agent-structure. For this reason, problems such as closed public spaces, diminished sense of security, impaired relations with the environment are constantly repeating. Also, these problems are inhibiting the creation of a sense of collective belonging to public areas. However, rather than one-way spatial inferences that we read through layers and hierarchies in the public sphere, we need to think about transient urban policies that allow distributed and intricate readings. These would allow us to see desires and needs of the inhabitants that are not seen at first glance; to understand problems rather than creating top-down solutions and to create alternative approaches outside of the existing patterns.

Finally, the thesis study examines practices of public occupation, which is one of the most intense experiences of transient existence. Public occupations have similarities with Hakim Bey's "temporary autonomous zones". Bey defines the temporary autonomous zones as spaces in the city which liberate an area (of land, of time, of imagination) and then dissolve itself to re-form elsewhere/elsewhen, before the State crushes it. The nomadic subjects' desire for creating temporary autonomous zones is a situation that refers the need for adventure, the pleasure of fleeting encounters, the desire for another place, and the search for a collective creation.

The study creates a heterarchic cartography of the public occupation of Galata Square. The dynamism of the data on which these transformations can be read is one of the important factors in choosing Galata Square as a case study.

In order to be able to make a comprehensive reading of the effects of transient desires and issues of belonging on public spaces, the scope of the study includes only human-space relations. Also the study focusses on the time period between 2012-2015 when conflicts intensified and turned into an antinomy. Thus, an alternative approach has been formed on how we can handle conflicts arising from transience in the public sphere, before turning them into antinomies.

The created cartography aims to frame constantly changing phenomena into specific spatio-temporal intervals and establishes dynamic relations between situations. Through these methods, it suggests to understand space through a less stable, relational and distributed heterarchical cartography. The proposed heterarchical way of seeing focuses on various information such as language, text, images, discourses, events and opens up a highly diverse field of research. It discusses the possibility of a critical knowledge production, including the imaginations of the subjects, as an alternative to polarization in architecture and urban politics. While many data are currently clustered in its own layer, the proposed cartography simultaneously represents the discursive, imaginative, and affective dimensions with data from different taxonomies. The effect of moving objects in space, the transformation of discourses produced on space and atmospheres that appear and disappear instantly are explored through this cartography. Also the cartography helps us to understand the desires, rights, and demands of different people.

Images on the internet, photos uploaded to location-based social media applications, newspaper and magazine articles, texts written on personal blogs and comments made on the internet are included in the study without creating a hierarchy between them and they are associated through a heterarchic cartography where the process and the result coexist and both are visible. Thus, instead of creating easily manageable data, it creates a dynamic and uncontrollable data stack where different possibilities can be opened. The effort to collect virtual traces in different relationships and to represent large amounts of urban data belonging to different taxonomies on the same ground can lead designers to establish new relationships.

The public occupation in Galata has started after 2010's by experimentally transforming the Galata square and surrounded streets. When we look at the location-based social media posts, blogs, and newspaper articles in 2011 and 2012, it is seen that the density of people in the region reached its maximum level, and created a dynamic and heterogeneous environment, especially in the evening hours, when young people gather in front of the tower, sit down, talk, eat, drink, sing, and socialize.

Emotional statements and informal traces, which are not included in the data analyses, but are somehow reflected in the media, create a catalog of possibilities that reveal the

relationality of alternative people / places / objects / atmospheres / feelings / situations. This catalog of possibilities allows us to produce the knowledge of the space in a different way. It creates an intellectual ground for discussing how to act where we do not have a predetermined approach or responsiveness and what role spatial practitioners can play in this process.

1. GİRİŞ

1.1 Tezin Amacı

Kamusal alanlardaki bedensel varoluşlarımız giderek daha süreksiz, istikrarsız ve çatışık biçimlere evrilmekte ve bu durum mekansal failleri katmanlar ve hiyerarşiler halinde değil, karmaşık, ilişkisel ve heterarşik bir düzlemde ele almamızı gerektirmektedir. Modernite sonrası mekansal ilişkilene biçimlerimiz bir taraftan sürekli değişim süreçleri üzerinden ele alınıp “oluş”, “devingenlik”, “esneklik” gibi kavramlara referans verirken, diğer taraftan insanın kök salma ve bir bütünlüğün parçası olma ihtiyacı ile ilişkilendirilen ‘aidiyet’ kavramının bu sürekli değişim içindeki mekansal senaryolarda nasıl yer alacağı hala tartışma konusudur. Bauman, Maffesoli, Heynen, Ojalvo, Artun gibi pek çok düşünür deneyimlemekte olduğumuz süreksizlik arzusu ve aidiyet ihtiyacını anlamak için kamusal alandaki durumları, eylemleri ve müdahaleleri kronolojik ve tek yönlü bir neden sonuç ilişkisi içinde okumanın artık yeterli olmadığını vurgulamaktadır. Kamusal alana dair yeni yaklaşımlar geliştirmek, farklı kesimlerin talep ve arzularının çoklu açılımını yapabilmek için fail-yapı, strateji-taktik, özgürlük-disiplin vb. ikiliklere alternatif başka düşünsel zeminler kurulmalıdır. Bu bağlamda tez çalışması, mekansal failliği mekan içinde sürekli devingen durumdaki mikro ve makro ölçekteki sistemler, insanlar, bedensel jestler ve akış halindeki nesneler üzerinde toplayan bir düşünsel zemin kurgular. Mekanı etkileyen farklı katmanların ve bu katmanlardaki fenomenlerin birbirleri ile olan ilişkisine ve bu ilişkilerin kolektif yaşamı nasıl dönüştürdüğüne odaklanır. Mekansal failleri (insanlar, nesneler, sistemler, altyapılar, arzular, söylemler, imgeler, duygular, atmosferler, kolektiviteler) katmanlar ve hiyerarşiler halinde değil, karmaşık, ilişkisel ve heterarşik bir kartografi üzerinden ele alarak; sürekli değişen bir çevre içinde çoklu aidiyetleri ve yapıcı dönüşümleri beslemek için uzamsal uygulayıcıların ne gibi roller üstlenebileceğini tartışır. Tartışmayı somutlaştıracak bir vaka çalışması olarak süreksizlik durumunun en yoğun deneyimlendiği pratiklerden biri olan kamusal işgalleri ele alır ve işgal pratiklerinin

söylemsel, imgesel ve duygulanımsal boyutlarının hemzemin düzlemde temsil edildiği bir heterarşik kartografi oluşturur.

İnsanın otonomisini kaybettiği, toplumun artık normatif pratiklerle bir arada uyum içinde tutulamadığı, her şeyin hız ve geçicilik üzerinden algılandığı, tek yönlü neden-sonuç ilişkilerinin kırılarak sürekli yeniden kurulan artırımsal etkileşimlerden bahsedilmeye başlandığı bir dünya kavrayışında kamusal alanlara dair haklar, arzular ve talepler karmaşık çatışma düzlemleri oluşturmaktadır. Kamusal alanı şekillendiren mevcut idealler ve kalıplaşmış değerler giderek jenerikleşmeye başlar ve inandırıcılığını kaybeder. Buna rağmen Türkiye’de mevcut kamusal mekan üretimleri olasılıkları problem çözme kaygısıyla indirgenmekte veya strateji-taktik, mikro yaklaşım-makro yaklaşım, fail-yapı gibi ikiliklerde sıkıştırılmaktadır. Bu ikilikler sonucunda kamusal alanda kapatılma, güvenlik, çevreyle ilişkilenelememe, kolektif bir aidiyet duygusu oluşturmama gibi sorunlar sürekli tekrar etmektedir. Çalışma bu ikiliklere alternatif olarak kamusal alana dair farklı kesimlerin ihtiyaçlarını ve arzularını ele alarak, kamusal alanda bulunma ve kamusal alanı dönüştürme biçimlerinin kolektif ve heterarşik kulvarlara nasıl çekilebileceğini tartışır. Üretilen heterarşik kartografiler, kamusal alanda toplanma biçimlerini ideolojilerden ve değerlerden bağımsız şekilde, sadece ortaya çıkan durumlar üzerinden anlamamıza yardımcı olur. Çalışmanın temel motivasyonu, süreksiz ve hiyerarşisiz bir kamusal alanın önemini vurgulamaktan ziyade, Türkiye özelinde süreksiz ve hiyerarşisiz bir kamusal alanın inşasını tartışmak, önündeki engelleri keşfetmek, açmazlarını anlamak ve hızlı bir çözüm üretmektense problemleri biraz daha deşecek bir düşünsel zemin oluşturmaktır.

1.2 Yöntem Denemesi Olarak Heterarşik Kartografi Oluşturmak

Kamusal alan, kentin artan karmaşıklığı ve hızlı dönüşümleri sonucunda odağını mekansal üretimin sürekli döngüsüne ve onun içine giren tüm insanlara, nesnelere ve süreçlere genişletmektedir. Modernite öncesinde doğa, akıl veya düzen üzerinden kurulan bütüncül ve mutlak çevrelerin dağılması ve gerçekliğin bilinemez olduğunun kabul edilmesiyle (Best ve Kellner, 1998); mimarlık da çoğulculuk, karmaşıklık ve belirsizlik odaklı yaklaşımlara yönelmiştir. İnsanın bütünlüğünü, sabitliğini ve otonomisini yitirmesi sonucunda karşılaşma, duygulanımsallık ve arzu akışlarının etkisinden ibaret bir “algı ve duyumsamalar öbekleşmesi” olarak ele alınması, farklı

zaman-mekan-özne öbekleşmelerinin tekrar incelenmesi gerektiğini gösterir. İnsanın, bütüncül ve özerk olmayan, hareket halindeki çevreler ile kurduğu geçici ilişkilerle tanımlanan bir ‘göçebe özne’ figürasyonu üzerinden tartışılmaya başlanması (Braidotti, 2011), aidiyet kavramını sabit ve mutlak bir ilişkilene biçiminin dışına çıkarır; geçici ve dağıtık bir ilişkilene arzusunun referans verecek şekilde tekrar çerçeveler. Massey (1994) ve Awan (2016)’ın da belirttiği gibi toplumsal ilişkilere, iletişim ağlarına ve ortak deneyimlere vurgu yapan okumalar üzerinden “yer” kavramını tekrar tartışmamız gerekmektedir.

Bu dönüşümler sonucunda kamusal alanda verilecek mimari tepkiler, niceliksel sınırlarla ele alınıp normatif stratejilere hapsedilmek yerine; kolektivite, etkileşim, arzu, bilinmezlik, çatışma gibi deneyimsel ve duygulanımsal durumlarla birlikte kurulan bir dil üzerinden tartışılmalıdır. Bu yeni dilin üretimi, katmanlar, hiyerarşiler, taksonomiler ve düaliteler yerine ilişkisel otonomilerle işleyen dağıtık bir oluşum biçimi olan ‘heterarşi’ kavramıyla mümkün olabilir. Bu bağlamda iki veya daha fazla elementin tek yönlü ilişkisine karşılık gelen hiyerarşik bakışların yerine, farklı ve ilgisiz bakış açıları arasında çok yönlü ilişkiler kurmaya imkan sağlayan bir düşünsel zemin oluşturmak için heterarşi kavramı kullanılmıştır.

Heterarşi kavramı, ilk olarak bilişsel yapıların organizasyonunun, ağaç biçimli yapılardaki veya piramidal yapılardaki hiyerarşik düzenlemelerden ziyade koşullar değiştikçe tekrar programlanan heterarşik bir yapıya sahip olduğunu iddia eden McCulloch (1945) tarafından kullanılmıştır. Mimarlık kuramına ise Lebbeus Woods tarafından 2002 yılında dahil edilmiş, değerlerin ve tipolojilerin kurduğu hiyerarşik modellerin sınırlayıcı olduğu iddiasıyla hız, akışkanlık ve heterojenlik gibi kavramlar üzerinden ele alınan bireysel/kolektif arzuların ve ihtiyaçların tepede olduğu çoklu piramitlere referans verecek şekilde kullanılmıştır (Woods, 2002 ve Woods, 2010). Çalışmada heterarşi kavramı, süreksiz ilişkileri tartışmaya imkan sağlayacak bir düşünsel zemin olarak ele alınır ve bu düşünsel zeminin nasıl kurulabileceği, somut bir çalışma olarak dağıtık (distributed) ve dinamik bir kartografi üzerinden tartışılır.

Kamusal alanı süreksiz ve istikrarsız bir yaklaşımla ele almaya, farklı fenomenlerin istikrarsız bir toplamı olarak çerçevelemeye imkan sağlayan heterarşik kartografi çalışması, bilgilerin toplanmasından, haritalara dönüşmesine ve haritaların sunum şekline kadar olan süreci kapsadığı için bir haritalama pratiğinden ziyade kartografi çalışması olarak ele alınmıştır. Haritalama pratikleri birincil önemi verilerin temsil

biçimine verirken kartografya, bilgilerin toplanması, düzenlenmesi, sınıflandırılması, organizasyonu ve analiz edilmesi süreçlerinin tamamını içerir. Çalışmada deneysel bir çalışma olarak üretilen heterarşik kartografi, farklı taksonomilere ait verileri (mimari, sosyolojik, politik ve fenomenal meseleleri) ve hareket halindeki fenomenleri hemzemin bir düzlemde çerçeveler ve birbirleri ile ilişkilendirir. Böylece katmanlar ve hiyerarşiler üzerinden okuduğumuz tek yönlü mekansal çıkarımlardansa, girift okumalara imkan veren, ilk bakışta görülmeyen arzu ve ihtiyaçları görmemizi sağlayan, problem çözme kaygısından sorunları anlayıp onlara mevcut kemikleşmiş düşünce kalıplarının dışında çözümler üreten bir kent politikası üzerine düşündürür.

Önerilen heterarşik görme biçimi, dil, metin, imajlar, söylemler gibi fark üretici bilgilere odaklanarak yüksek çeşitlilikteki bir araştırma alanına açıldığı için, mimarlık ve kentsel politikadaki kutuplaştırmaya alternatif olarak öznelere imgelemelerinin de dahil olduğu eleştirel bir bilgi üretiminin imkanını da tartışır. Sanal izleri farklı ilişkiler dahilinde toparlamak, büyük miktardaki farklı taksonomilere ait kentsel verileri hemzemin bir düzlemde temsil etme çabası, tasarımcıları yeni ilişkiler kurmaya yönlendirebilir.

Çalışmada üretilen heterarşik kartografi, kamusal işgal pratiklerine ve işgal pratikleri ile ilişkili fenomenlere odaklanır. İşgal pratikleri, istikrarsız ve süreksiz bir varoluş biçimi olarak kent içindeki boşluklara geçici olarak yerleşir ve belirli bir zaman sonra başka bir mekanda tekrar oluşmak üzere kendini dağıtır (Bey, 1991). Bu bağlamda işgal pratikleri hem süreksizlik arzularını hem de geçici ve kolektif aidiyet ihtiyacını gözlemleyebileceğimiz bir pratik olarak önerilen düşünsel zemini somutlaştırmak için uygun bir pratiktir. Galata bölgesindeki kamusal işgal pratikleri, verilerin çokluğu, dinamikliği ve açacağı tartışmaların çok yönlülüğüyle heterarşik kartografinin vaka çalışması olarak ele alınır. Çalışmanın veri havuzu gazete, dergi ve görsel haber kaynaklarındaki durumlar ve imgelerden; konum tabanlı sosyal medya uygulamaları (Foursquare, Instagram, Facebook) üzerinden paylaşılan söylemler ve imgelerden; düşünce ve fikir paylaşım platformları (Twitter ve Kişisel Bloglar) üzerinden paylaşılan düşüncelerden oluşur. Kullanıcı tarafından üretilen birincil dereceden veriler de çalışmaya dahil edilerek hiyerarşisiz bir veri havuzu oluşturulur. Böylelikle durumların, nesnelerin ve olayların karşılıklı ilişki ve bağımlılık halini anlamak için performatif eylemlerin ve enformel müdahalelerin izleri sürülür ve medyada paylaşılan görseller, fikirler ve düşünceler ait olduğu indirgemeci modellerden,

doğrusal ilişkilerden ve ideolojik kümelerden çıkartılıp yığınlar evriltir. Daha sonra oluşturulan yığınlar –pek çok fail tarafından üretilen karmaşık ve yapılandırılmamış mekansal veriler- post-yapısalcı kuramın ikilikler ya da hiyerarşiler yerine koyduğu ‘çokluk’ kavramı üzerinden geliştirilen bir kavrayışla ele alınarak izometrik bir düşünsel altlıkta fenomenler üzerinden ilişkilendirilerek tartışılır. İzometrik altlık, mekanın pek çok konumdaki gözlemcinin gözünden temsil edilmesine imkan sağlayan bir nesnellik zemini kurmaya ve bu zemini hiyerarşisiz bir şekilde temsil etmeye imkan sağlar. Kamusal alandaki durumlar, izometrik altlığa sahip parçalı ve ilişkisel bir kartografi üzerinde birleştirilerek, farklı kesimlerin talep ve arzularının çoklu açılımları yapılır; kamusal alanda bulunma ve kamusal alanı dönüştürme biçimleri, ortaya çıkan problemlerle birlikte değerlendirilir. Üretilen kartografi aracılığıyla alternatif bir analiz ve veri organizasyonu önerilerek, mimarlığın kolektif yaşamdaki failliği ile birlikte mevcut üretim ve müdahale biçimlerinden öte ne gibi pozisyonlar alınabileceğine dair yeni açılımlar yapılır.

1.3 Tezin Kurgusu ve Kapamı

Çalışmanın ikinci bölümü, modernite sonrasında mimarlığın statik, durağan ve aşkın her türlü meta-anlatıya ve ideolojiye mesafelendiğini ve bu yaklaşımların yerini anlık ve süreksiz kurgular üzerinden ilerleyen mimarlık tartışmaların aldığını savunur. Bauman (2005), içinde bulunduğumuz dönemi bağlantısızlığın, unutmanın ve süreksizliğin kültürü olarak çerçeveler. Dolayısıyla mimarlar artık, çeşitli tahayyüller öngörmekten ziyade; durumları okumalı, olasılıkları keşfetmeli ve organize edici müdahalelere odaklanmalıdır. Süreksizlik odaklı bu mimarlık kavrayışı tez çalışmasında üç güzergah üzerinden ele alınır. İlk güzergah modernite ile önceden detaylıca tanımlanan kartezyen mekan çalışmalarının yerini, belirlenemezliği ve göreliliği merkeze alan ‘duygulanımlar mimarlığı’ ile programlanamayan bir gelecek için imkan yaratan ‘diyagram mimarlığı’ almasını ve mekanın somut biçimlenmelerin ötesinde atmosferler, imkanlar, kişisel ya da kolektif algılar üzerinden tartışılmaya başlanmasını (Berry, 2018 ve Rajchman, 1998) tartışır. Mimarlığın bu düşünsel kırılımı insanı, toplumu ve mekanlarla etkileşim biçimlerini tekrar sorgulamamız gerektiğini vurgular. Dolayısıyla çalışmanın ikinci güzergahı insan-mekan ilişki üzerine şekillenir ve mimarlığın odağına aldığı sosyolojik öznenin yerini artık göçebe öznenin almasını tartışarak Deleuze ve Braidotti’nin düşünceleri doğrultusunda

‘insan’ kavramını sürekli şey’lerle etkileşen makinalar / sistemler / oluşlar olarak ele alan paradigmalara odaklanır. Mimarlığın öznesi artık çevresindeki nesneler ve etkileşimlerle anlık olarak bütünleşen ve sonra dağılan süreksiz ve dağınık bir oluş biçimine evrilmiştir. Üçüncü güzergah, bu dağınık oluş biçimleri doğrultusunda ‘aidiyet’ kavramının dönüşümü üzerinedir. Bir mekansal çevre ile bağlılığımızı ifade eden ‘aidiyet’ kavramı artık, yere dair sabitlik ve kalıcılık üzerinden tartışılmaz. Fakat aynı zamanda post-modern dönemin aidiyet kavramını yok edeceği iddialarına da mesafeli durmak gerekir çünkü mekansal ilişkilene arzusu ve aidiyet ihtiyacı kolayca ortadan kaybolacak bir ihtiyaç değildir. Tez çalışması pek çok post-modern düşünürün aksine aidiyet kavramını gün geçtikçe etkisi azalan bir kavram olarak ele almak yerine, Massey ve Berry’nin de savunduğu gibi hız ve geçicilikle dönüşen; “mekan”lardan ziyade; olaylara, durumlara ve zamana yayılan bir kavrayış üzerinden araştırmaya yönelir. “Yer”leri, mesken tutma arzusundansa, hareket etme potansiyeli üzerinden tartışan deneysel işleri ele alarak karmaşık, ilişkisel, çokmerkezli, başı ve sonu olmayan (Deleuzeyen tabirle rizomatik) bir aidiyet biçimini tartışır. Son olarak bu üç güzergahı birleştiren bir düşünsel zemin olarak merkezsiz, ilişkisel ve sürekli değişim halindeki bir yapılanma olan “heterarşi” kavramı ele alınır. Mimarlıkta ikilikler ya da hiyerarşiler yerine heterarşi kavramını odağa koyan bir düşünce biçiminin farklı taksonomilere ait verileri katmanlara ayırmadan; durumlar özelinde görmeye imkan sağlayacağı işaret edilir.

İkinci bölümün son kısmında, kurulacak heterarşik düşünsel zemini destekleyecek parçalı ve ilişkisel kamusalılık biçimleri tartışılır ve bu kamusalılık biçimlerini destekleyen iki mimara değinilir. Lebbeus Woods’un “Politik Makineler” ve “Zagreb Özgür Bölge” projeleri aracılığıyla hiyerarşisiz bir toplumsallığın mimari tahayyüllerini denemesi ve bireysel dürtüleri birbiriyle ilişkilendirmeye çalışan imgeler araştırması ile John Hejduk’un ‘Kurbanlar’ projesinde artırımsal bir mimari yaklaşımı benimseyip farklı mecralar üzerinden somutlaşan bir mimarlık dili kurması aracılığıyla mimarlığın mevcut hiyerarşilerin dışında nasıl ele alınabileceği tartışılır.

Çalışmanın üçüncü bölümü, önerilen heterarşik düşünsel zeminin deneysel bir çalışması üzerinden şekillenir. Öncelikle mekansal faillik tartışmalarını derinleştirecek heterarşik bir dil arayışının Türkiye özelinde yapılmasının önemine değinilir. Türkiye’deki kamusalılık tartışmaları değerlendirildiğinde, mevcut kamusal söylem ve eylemlerin sürekli olarak bir ikiliğe hapsedildiği fark edilir. Kente dair yarattığımız

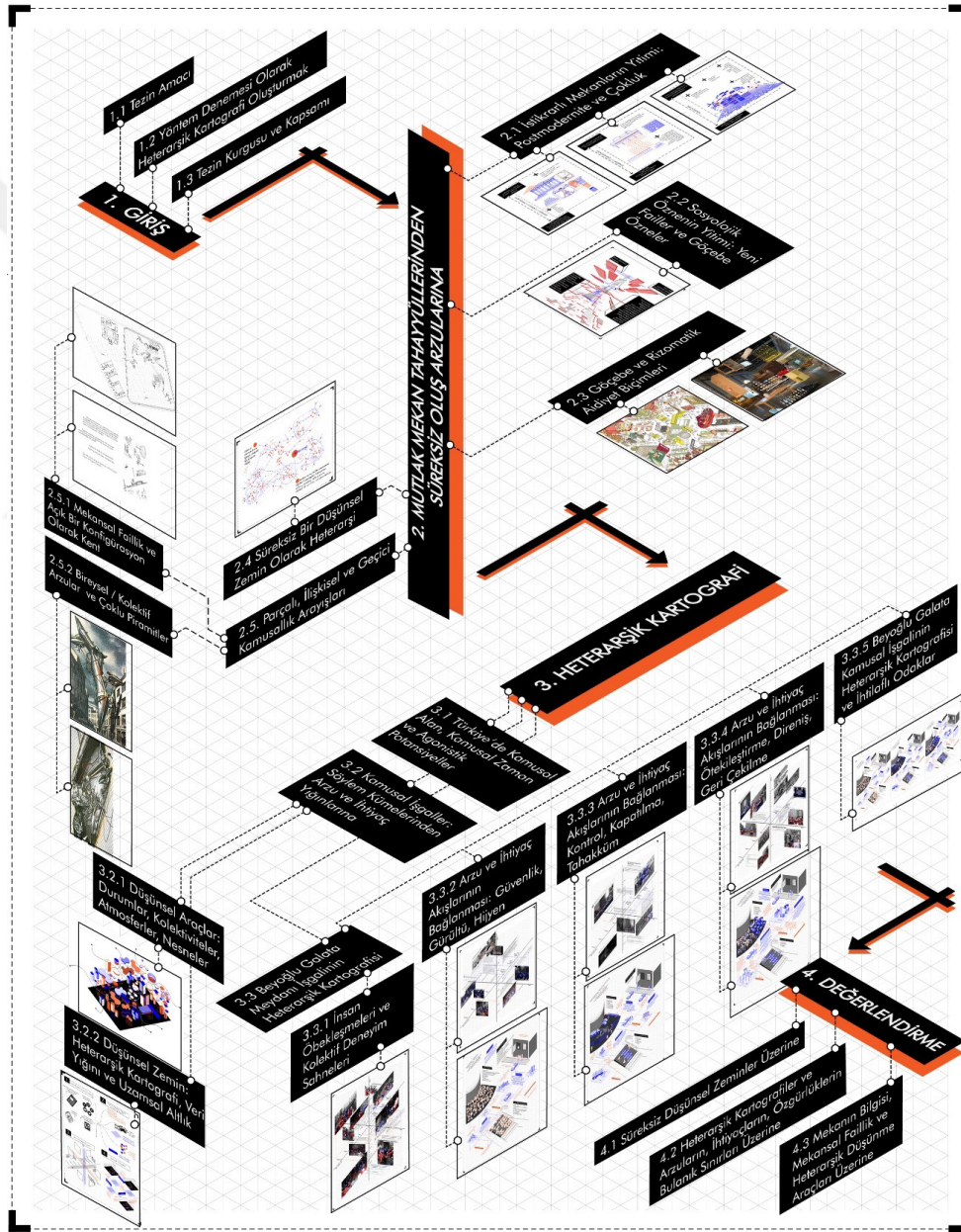
ikili bakış açıları –bir yandan literatürde “neoliberal muhafazakarlık” ve “paternalist politikalar” çerçevesinde tartışılan ve sabitlik, homojenlik, muhafazakarlık kavramlarıyla ilişkilenen kent kurgusu (Batuman, 2019; Tanyeli, 2017; Yılmaz, 2021 ve Çiftçi 2017); diğer taraftan ise heterojen, özgürlükçü ve yenilikçi toplumu arayan karşı-kamusallıklar olarak işgal evleri, aktivist sanat projeleri, minibar oluşumları gibi alternatif toplumsallıkları arayan deneysel mekanlar sürekli ikili çatışma halindedir. Oysa bütünsellik ve etkileşim arzularının bir zemini olarak anlık kolektivitelerin kurulduğu karşı-kamusal mekanlar, mevcut ikiliğin dışına çıkarak ele alınmalı; strateji-taktik, mikro-makro, kontrol-özgürlük, kapatılma-açma gibi ikiliklerdense, tüm arzuları parçalı ve ilişkisel bir zeminde görmemize yardımcı olmalıdır. Süreksiz ve ilişkisel bir düşünsel zemin arayışı, söylemler, değerler ve nesneler arasındaki hiyerarşiyi yıkacak, sadece mevcutta olagelen durumlar üzerinden mekanı anlamamıza ve yeni bir tartışma zemini kurulmasına aracı olacaktır. Bu sebeple vaka olarak seçilen mekanın, başlangıçta ideolojilerden bağımsız olarak toplanma ve müdahale özgürlüğünü deneyimlemiş, deneysel şekilde kamusal boşlukların işgali ile şekillenmiş yerler olmasına önem verilmiştir. Beyoğlu bölgesinde Galata Meydanında oluşan kamusal işgal pratiği, dinamik ve çok yönlü bir okumaya imkan vermesi sebebiyle vaka alanı olarak seçilmiştir. Bölgedeki işgal pratiklerine odaklanılmış; geçici karşılaşmalar, kolektif yaratım ve başka yer arzusunu yansıtan durumlar seçilerek bu durumlara ait ulaşılan her veri –internetteki görseller, konum tabanlı sosyal medya uygulamalarına yüklenen fotoğraflar, gazete ve dergi yazıları, kişisel bloglarda yazılan yazılar ve internete yapılan yorumlar vs. aralarında bir hiyerarşi kurulmadan çalışmanın veri havuzuna dahil edilmiştir. Çalışma, üretilen her türlü verinin mekanın anlamını dönüştüreceği inancıyla ilerlediği için, öncelikle her ölçekteki veriyi kendi havuzuna dahil eder, daha sonra ise çatışmaların ve söylemlerin yoğunlaştığı durumları, failer ve söylemlerle birlikte hemzemin bir düzlemde temsil eden kartografiler oluşturur. Bu kartografiler aracılığıyla kamusal alanların söylemsel, imgesel ve duygulanımsal boyutlarını eşzamanlı temsil edilerek, süreksiz ve istikrarsız bir dünyada failerin eylemleri ve bu eylemlerin etkilerini, ikili kodlanmış bağları çözüp çokluğa çevirerek tartışır. Böylelikle ‘göçebe düşünce’ ile ilişkilendirilen sürekli değişim ve heterojenlik söylemleriyle; ‘aidiyet’e varoluşsal değer atfeden söylemlerin iç içe geçtiği bir alan yaratılır. Kartografilerin hiyerarşiden bağımsız olmaları ve sadece nesnel verileri değil duygulanımsal olanı da içermeye çabaları, yer’i

kanıksadığımız ön koşullar ve kabuller olmadan; sadece orada olagelen durumlar ve bu durumların yarattığı etkiler üzerinden anlamamıza imkan sağlar.

Galata bölgesindeki işgal üzerinden oluşturulan heterarşik kartografi, sosyal medyada, haber platformlarında, fikir paylaşım platformlarında paylaşılan verilerin izometrik bir altlık üzerine hiyerarşisiz şekilde temsil edilmesiyle oluşturulur. İşgal ile ilişkili veriler, 2012-2015 yılları arasında yoğunlaşmış ve çokyönlü çatışmalar oluşturmuştur. Bu zaman aralığındaki mekansal kullanımlar ve ilişkili söylemler ve imgeler izometrik bir altlık üzerinden ilişkilendirildiğinde, gürültü, güvenlik, hijyen, kontrol, kapatılma, tahakküm, ötekileştirme, direniş ve geri çekilme gibi ihtilaflı kavramlar ortaya çıkmış ve bu kavramlar da kartografinin odağını belirlemiştir. Böylece strateji-taktik, fail-yapı vb. ikiliklerin dışından bir mekansal okuma yapmamıza; deneyimi ortaya çıkaran arzuları ve ihtiyaçları algılamamıza imkan sağlamıştır. Üretilen kartografi mekandaki istikrarsız oluşumların etkilerini, varoluşsal ilişkilene arzularımızı, kamusal alanlarla ilişkilene biçimlerimizi vurgularken; bir yandan da değerlerin çok yönlülüğünü tartışmaya açar. Özgürlük, güvenlik, kontrol gibi ihtilaflı kavramlar üzerinden çok yönlü odaklar belirlediği için ideolojilerin ve kalıpların dışında durarak, bir şeyi anlamak için diğerinin gözünden bakmaya imkan sağlayan bir mesafe kurar. “Kapatılma” kadar “özgürlüğün tanımsızlığı”nın da tehlikeli olması; “sabit, kalıcı ve büyük ölçekteki mekanlar” kadar “küçük ve hareketli nesnelerin de bir hegemonyasının olması” gibi ilk bakışta görünmeyen meseleleri ortaya çıkartır. Awan’ın “mekansal faillik” tartışmaları, Negri, Hardt ve Virno’nun kolektif öznellikleri çerçevelediği “çokluk” kavramı, De Landa ve Deleuze’nün vurguyu ölçeklerarası bakışlara taşıyan “öbekleşme” teorileri ve son olarak Tanyeli ve Sargın’ın Türkiye’de özgülleştirici bir mimarlığın nasıl düşünülebileceğine dair görüşleri üzerinden mevcut kartografiler değerlendirilir.

Çalışmanın sonuç kısmında mevcut vaka çalışmasının çıktıları ve heterarşik bir düşünsel zeminin imkanları tartışılır. Heterarşik kartografiler, mekanın bilgisinin üretimini belirli bir gruptan (iktidar, kentsel planlamacılar, mimarlar) daha geniş bir failler alanına açılmasını sağlayarak, süreksizlik odaklı tartışmalar doğrultusunda yeni müştereklerin kim olduğu ve ne tür bir kent arzuladıklarını anlaşılır kılacak düşünsel araçların potansiyellerini vurgular. Mevcut durumda internet ortamında pek çok veri kendi ideolojik sınıfında kümelenmektedir. Ana akım medyadaki haberler bir anlatı kurarken, kişisel bloglar başka bir anlatı kurmakta, sosyal medya platformlarında

paylaşılan görseller ise bu iki anlatının da dışına çıkmaktadır. Bütün bu söylem ve imgeleri ait olduğu kümelerden çıkarıp dinamik bir kartografi üzerinde eşzamanlı olarak birleştirmek, kolayca yönetilebilir ve yönlendirilebilir bir veri oluşturmaktansa, farklı olasılıkların açılmanabileceği dinamik bir veri yığını yaratır. Verilerde ve analizlerde olmayan fakat sosyal medyada bir şekilde yansıtılan duygu durumları ve enformel izler, alternatif bir insanlar / mekanlar / nesneler / atmosferler / duygular / durumlar ilişkiselliği seren bir olasılıklar kataloğu oluşturarak mekanın bilgisini farklı şekilde üretmeye ve tartışmaya imkan sağlar (Şekil 1.1).

Şekil 1.1: Tezin kapsamı.

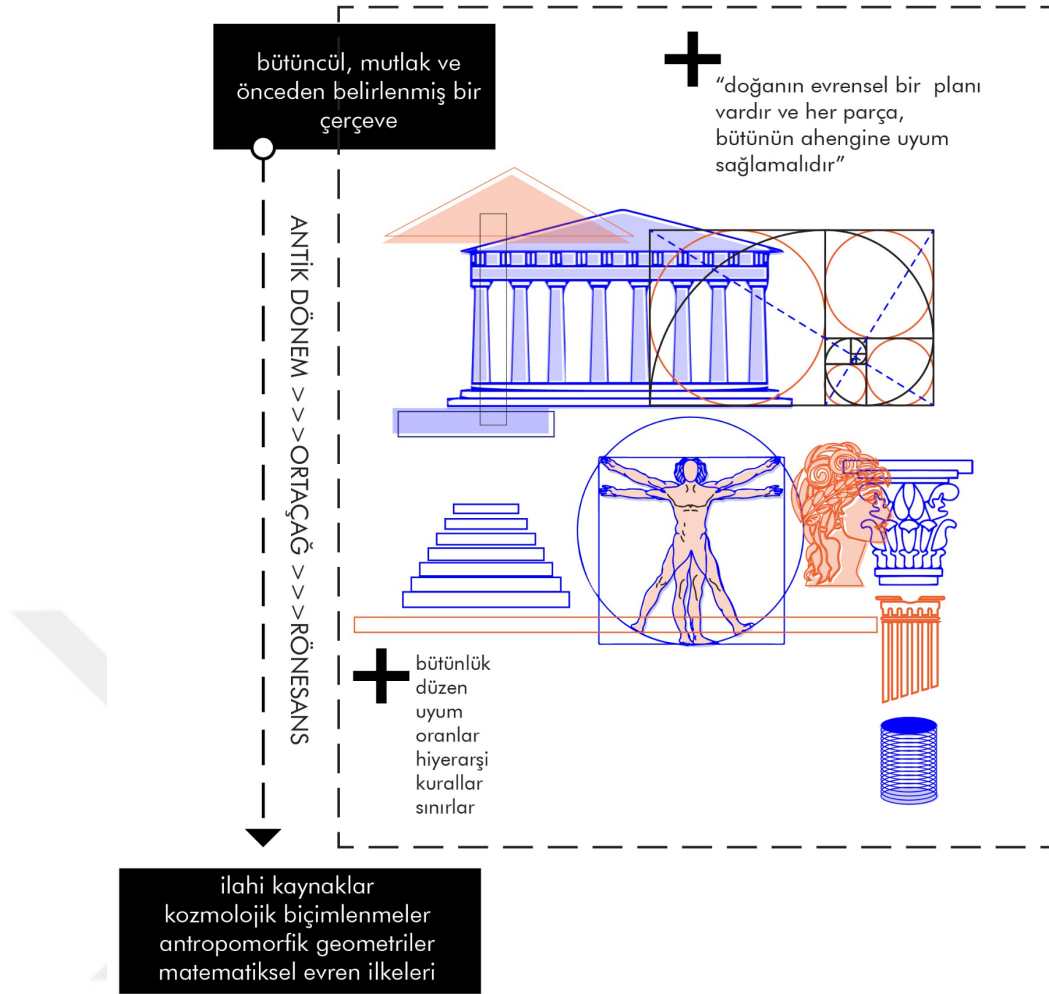
2. MUTLAK MEKAN TAHAYYÜLLERİNDEN SÜREKSİZ OLUŞ ARZULARINA

19. yy'ın ikinci yarısından başlayarak insan, artık onun için önceden tanımlanmış bütünsel ve sürekli bir çevreye uyumlanmayı, aşkın bir anlatının ve mutlak bir değer sisteminin parçası olmayı bırakmaya yönelir. Nietzsche, Simmel, Heynen, Castells, Deleuze gibi pek çok düşünür geleneksel çağlardaki bütünselleştirici güçlerin artık bağlayıcılıklarının kalmadığı bir kavrayışa dikkat çeker. Post-moderniteyle birlikte gerçekliğin çok yönlülüğünün vurgulanması; düzen, uyumluluk, rasyonalite gibi kavramların yerine düzensizlik, çeşitlilik, farklılık ve çokluk gibi kavramların ön plana çıkması; ekonomik, sosyal ve siyasi alanda belirsizliklerin artması; sosyal medya gibi gerçekliğin çok yönlü ve subjektif bir konum olduğunu vurgulayan mecraların ortaya çıkması ile birlikte meta anlatılar çökmeye başlar ve sonucunda insan ile deneyimlediği çevre arasında önceden verilen veya sonradan oluşturulmaya çalışan süreklilikler yitirilir. Bu bağlamda mimarlık pratiği hem söylemsel hem de eylemsel olarak belirsizlik, geçicilik ve süreksizlik odaklı yeni bir çerçeve üzerinden tartışılır. Bauman'ın da belirttiği gibi eskiden belirsizliğe yer bırakmayacak şekilde yapılandırılan konumlar aşınmıştır fakat yeniler de belirgin bir biçim kazanamayacak, güvenli bir referans kaynağı olamayacak kadar akışkan ve kısa ömürlüdür. Geçmişe ait referanslar, üst anlatılar ve normlar hala kullanıma açıktır fakat neredeyse hiçbiri kendini dayatmaya yetecek otoriteye sahip değildir (Bauman, 2005). Bu bağlamda post-modern dönemde mimarlığın mesnet noktasının ne olacağı, belirgin normlardan ve referanslardan oluşan bir çerçeveden yoksun bir dünyada insan ve çevresi arasındaki ilişkiyi kurabilecek bir mimarlığın nasıl ve ne üzerinden düşünüleceği hala cevaplanamamış bir soru olarak masada durmaktadır. Geçicilik ve süreksizlik odaklı bu toplumsal dönüşümler, bir yerde olmanın ne anlama geldiğini tekrar sorgulamıza yol açmış ve mimarları arzu, hafıza, duygu, bilinmezlik, kolektivite, hayal gücü, katılımcılık gibi niceliksel olmayan kavramlar üzerinden yer'i tartışacak yollar bulmaya teşvik etmiştir.

2.1 İstikrarlı Mekanların Yitimi: Post-modernite ve Çokluk

Mimarlık, moderniteye kadar kendisini koşullayan ve meşruiyetinden emin olunan normlara, değerlere ve üst anlatılara tabi kılınmak istenmiştir. Platon, evrenin düzenli ve bir amaca yönelik olduğunu savunarak evrenin mevcut düzenini anlamaya ve korumaya vurgu yapmış; gerçekliği, anlamı, kimliği sabitlemeye, ona değişmez bir sınır çekmeye çalışan aşkinci geleneği savunmuştur (Şumnu, 2012). Dolayısıyla mekansal çevreleri mevcut kozmik düzen üzerinden ele almaya, sayısal ilişkileri ve oran orantıları keşfetmeye odaklanan, nereye varacağını bildiğimiz bütüncül bir mimarlık kuramına ilham vermiştir. Vitruvius da benzer şekilde evrendeki bütünlük, uyum ve düzene referans vererek matematiksel evren ilkeleri üzerinden ilerleyen bir mimarlığı savunmuştur (Vitruvius, 2005). Alberti ise insan figürleri, ızgaralar, kareler ve dairelerle tanrısal düzene ait oranları bedenleştirmiş, matematiksel ve ahlaki bir güzelliği arayan bir mimarlığı aramıştır (Alberti, 1986). Kısacası Rönesans dönemi ve Antikite’de ilahi kaynakların, kozmolojik veya antropomorfik geometrilerin mekansal biçimlenmeleri belirledikleri iddiasında bulunulabilir. Eisenman (1984) Rönesans dönemindeki ideal başlangıca olan inancın doğrudan ideal bir sona yönelik inancı da beslediğini vurgulayarak, bu dönemlerde doğanın evrensel bir planı olduğuna, hiyerarşiye, düzene ve önceden belirlenmiş bir sona inanılmak istendiğini iddia eder. Mekansal çevreleri oluşturan temel söylemler, doğanın evrensel bir planı olduğu ve her parçanın bütünün ahengine uyum sağlaması gerekliliği üzerinden şekillenir. Dolayısıyla mimarlık kuramcıları, bu kökensel kaynaklar doğrultusunda çeşitli tanımlamalarda, öngörülerde ve tahayyüllerde bulunur, bu tanımlamalar, öngörüler ve tahayyüller dahilinde bir takım yapma yöntemleri belirler ve kurallar koyar; mekansal çevreleri çeşitli sabitlikler (normlar, sınırlar, anlamlar, işlevler, biçimler vs.) belirleyerek yapılandırır. Başka bir deyişle, kendini bütüncül ve mutlak bir çerçeveye tabi kılarak; tanrı, evren ya da doğa üzerinden bütünleşme arzusunu, kendinden daha büyük bir şeyin parçası olma ihtiyacını karşılar (Şekil 2.1).

Heynen, moderniteyi Batı düşüncesine özgü doğrusal, geri alınamaz ve ilerlemeci zaman kavrayışı ve aydınlanmacı eleştirel akıl mefhumuyla birlikte okuyarak modernitenin tanımını “sürekli evrim ve dönüşüm içinde geçmişten ve bugünden farklı olacak bir geleceğe yönelen yaşam tavrı” olarak çerçeveler. Bu bağlamda modernite, mutlak anlatılara dair inancımızdaki en keskin kırılmaya karşılık gelir (Heynen, 2001).

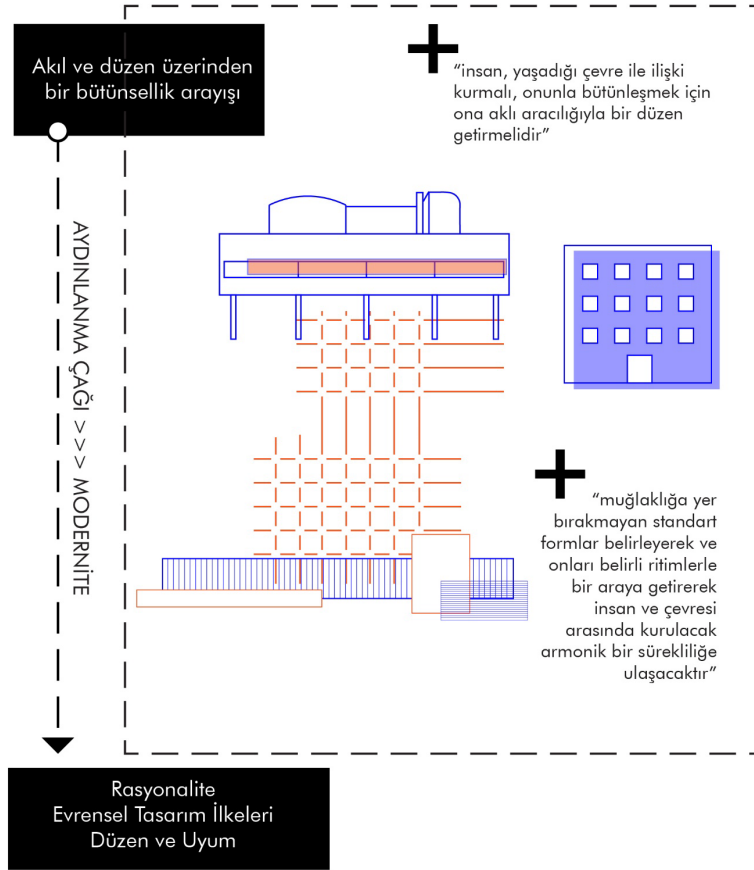

Şekil 2.1 : Antik Dönem, Ortaçağ ve Rönesans Dönemindeki bütüncül, mutlak ve önceden belirlenmiş çerçeveler.

Buna rağmen modern dönemde de bütüncül, uyumlu ve sürekli bir çevreye ulaşma arzusundan tamamen arınmış bir mimarlık düşüncesi ortaya koyulamaz. Tanrının ya da doğanın kurallarından, nedensizce kabul edilmiş normlardan arınılsa da, bütünselliği ve sürekliliği sağlayacak yeni kurallar belirlenmeye devam eder ve ‘düzen’ üzerinden bir bütünsellik arayışına yönelilir. Çünkü modernitedeki yaygın düşünüşe göre insan, yaşadığı çevre ile ilişki kurmalı, onunla bütünleşmek için ona aklı aracılığıyla bir düzen getirmelidir; düzensizlik içinde bir düzen yaratılması, tekrar bütünsellik ve uyum içinde yaşamak için gerekli bir koşuldur.

Berry’ye göre, Le corbusier doğal dünyayı, fazlasıyla karmaşık bir şekilde oluştuğu için “içinde yön bulmanın imkansız olduğu bir düzensizlik dünyası” olarak tanımlarken, anlamsız bir dünyaya referans verir; insanın ilk eylemi barınak için alan açmaktan ziyade, düzenli bir dünya için yer açmaktır (Berry, 2018). Corbusier için mimari, anlam yaratmanın en ilkel durumudur ve düzenler ve tahayyüller üzerinden

kurulmalıdır. “Bir Mimarlığa Doğru” (1923) kitabında Corbusier evrenin ulvi bir düzeni olduğunu ve çevrelerimizde de bu düzeni yaratmamız gerektiğini, bunun için muğlaklığa yer bırakmayan standart formlar belirleyerek ve onları belirli ritimlerle bir araya getirerek insan ve çevresi arasında kurulacak armonik bir sürekliliğe ulaşacağımızı vurgular. Köklerini yitirmiş ve dünya üzerinde yüzer-gezer zihinler haline gelmiş insanların tümünün özdeşleşebileceği sabitlikler oluşturmak (Ojalvo, 2018); bu sabitlikleri yaratacak mekanları işlevleri, anlamları, yönelimleri ve biçimleri açısından sıkıca tanımlamak, bütünselliğin kaybına verilen ilk tepkilerdir. Mimarlığın normatif bir dile sahip olması, kural ve kodlardan oluşması, tanımlamalar yapması gibi arzuların temelinde bütünlüğü sağlayacak bir üst anlatı kurma arzusu olduğu söylenebilir. İnsanları birbirine ve yaşadıkları çevreye bağlayacak bir bütünlük arayışı mimarlığın yüzyıllardır kopamadığı bir arzudur (Şekil 2.2).

Şekil 2.2 : Aydınlanma Çağı ve Modernite ile akıl ve düzen üzerinden kurulan bütünsellik arayışları.

Geç yirmici yüzyıldan itibaren ise ‘diyagram’ kavramı mimarlıkta pek çok tartışmanın merkezine konulmuş, bir işleyişin dinamiklerini yöneten bütünleştirici güçlerin var olduğunu savunan ve mevcut karmaşıklık içinde bunları anlamamızın önüne geçen

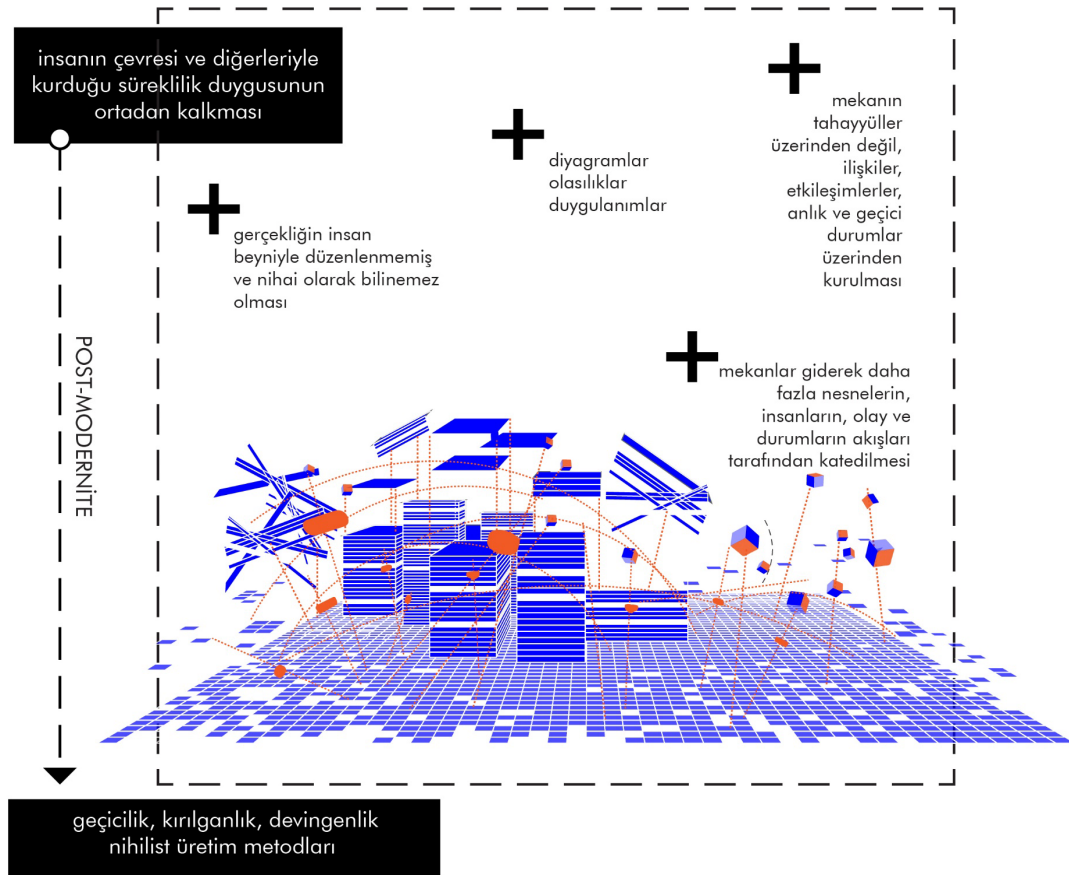
indirgemeciliği aşmamızı koşullayan vitalist düşünceyi takip ederek bütünlük çerçevelerinin mimarlığa aktarılmasının yolları aranmıştır. Rajchman'ın deyimiyle çoklu güçleri birbirine bağlayan ve bilinmeyen, tahmin edilemeyen, programlanamayan bir gelecek için imkan yaratan bir teşhis aracı olan diyagramlar mimarlığı düşünme biçimimizde büyük bir kırılma yaratmıştır (Rajchman, 2010). Diyagramlar, aşkın bir anlatının olmadığı durumlarda, kendimizi ve dünyamızı mümkün olanlar üzerinden ilişkilendirecek bütüncül ve deneysel anlatılar olarak mimarlıkta yoğun olarak tartışılrsa da, bu yaklaşımların pek çoğu için şu söylenebilir ki, önceden belirlenen bir hedefin yokluğu, imgelerin aşırılığı ve muğlaklığı, tüm seçeneklerin açık kalmasıyla ve düşünülen olasılıkların bir mekana dönüşemeyecek kadar kısa ömürlü olmasıyla sonuçlanmıştır.

Bir arada özgürce nasıl yaşayacağımız ve çevremizle nasıl bütünleşeceğimiz sorusu hala masada durmaktadır. Yaşamın her alanında meta anlatıların çöküşüne karşılık gelen post-modern dönem, pek çok parçalı gerçekliği ve bu gerçekliklerin herhangi bir neden sonuç ilişkisi içerisinde ele alınamadığı bir süreksizliği vurgularken kendimizi ve dünyalarımızı nasıl oluşturabileceğimiz hala belirsizdir.

Modernitenin belirsiz yanlarını daha da yoğunlaştıran post-modern dönem, yaşamı hiç bir zaman kontrol altına alınamayacak kadar belirsiz ve çoğulcu bir olgu olarak görür. Mutlak olan her anlatıyı yadsıyarak henüz düşünülmemiş ya da bütünüyle algılanamayan sonsuz sayıda tikel durumun olduğunu ve bunların anlık ve geçiciliğini vurgular. Mutlak bilginin varlığı ve bu bilginin ulaşılabilir bir başlangıcı olduğu kabulü, günümüzde pek çok öznel gerçekliğin varlığına doğru evrilmiştir. Best ve Kellner'in de (1998) işaret ettiği gibi post-modern dönemde artık gerçekliğin insan beyniyle düzenlenmemiş ve nihai olarak bilinemez olduğu kabul edilmektedir. Mimarlık da bu doğrultuda çoğulculuk ve belirsizlik odaklı yaklaşımlara odaklanmış; karmaşık, değişken, heterojen ve göreceli bir mimarlığı aramış; ideolojilerin, tipolojilerin ve sınıfların dışında nasıl çalışılacağı üzerine düşünmüştür.

Düzensiz kapitalizm çağında artan hareketin bir sonucu olarak, mekanlar giderek daha fazla nesnelerin, insanların, olay ve durumların akışları tarafından katedilmektedir (Şekil 2.3). Bauman (2005)'in deyimiyle 'akışkan modern' kültür, öğrenme, biriktirme ve bunlar üzerinden bir yol belirlemeye dönük bir kültürdence; bağlantısızlığın, unutkanın ve en önemlisi süreksizliğin kültürüdür çünkü bu kültürde sürekliliğin

yerini hız almıştır. Khoury (2016), güncel mimarlığın dalgalı ve hızlı bir tempoda ortaya çıkıp yok olan fenomenlere uyum sağlayamadığını; kültürle ilişkisinin çok yüzeysel kaldığını, politik, sosyal, teknolojik, bilimsel, felsefi bileşenleri kavrayışının ve temsiliyetinin giderek zayıfladığını söyler. İzole bir yerde küçük bir kasaba için bile istikrarlı olmaktan bahsedilemeyeceğini, “serbest akışta olan alanlar olarak kentler”in süreksizliğini anlamak için geleneksel araçları bırakıp yeni araçlar icat etmemizi koşullar.

Şekil 2.3 : Post-modern dönemde süreklilik duygusunun ortadan kalkması ve mekanların geçicilik, kırılmalık, devingenlik üzerinden tarifi.

İnsanın çevresi ve diğerleriyle kurduğu süreklilik duygusu ortadan kalktığı için (Şekil 2.4), günümüz insanı yabancılaşma ve kopuklukla mücadele içindedir. Geleneksel anlatıların bağlayıcılıklarını yitirdiği noktada yeni bir bütünsellik, insanlar arası varoluşsal ortaklığı kuracak yeni zeminler aranmalı; tüm farklılıklarımıza rağmen bir arada nasıl yaşayacağımız, başkaları ile nasıl ilişkileneceğimiz üzerine düşünmenin yeni yolları bulunmalıdır. Nedensel determinizmden belirlenemezliğe doğru olan epistemolojik kırılma, mimarlıkta neden sonuç ilişkisini mantıksal biçimde

belirlenmiş cepheler ve hacimlerden ziyade, ilişkilere, sınırlara, nesnelere ve bunların devingenliğine odaklanmalı ve bu doğrultuda insan-mekan ilişkileri yeniden çerçevelenerek mekansal ihtiyaçlar ve arzular tekrar tartışılmalıdır.

Post-modern dönemle birlikte, kişinin özerk ve kendine yeten bir özne olduğu veya kişinin hakim norm ve değerlerin aktarıcısı olan yalnızca kendine sunulan seçenekler arasından seçim yapma özgürlüğüne sahip bir sosyolojik özne olduğu varsayımı çatlamaya başlar. Kozmopolitlik, hareketlilik, geçicilik, hız, bireysel ve kolektif arzularla birlikte çoklu karşılaşmalarla yiten ve yeniden kurulan, özgür ve bitimsiz bir özneleşme sürecine referans veren ‘göçebe özne’ tartışmaları yoğunlaşır.

Sosyolojik özne, kurallar, gelenekler, normlar gibi toplumsal pratik biçimleriyle oluşturulan dogmatik ve sabit molar paradigmaların bir parçasıdır ve günümüzde bu kural ve normlar giderek daha soyut, algılanamaz ve kontrol edilemez bir üst sistem tarafından –ekonomi, siyaset politikaları, teknoloji- oluşturulmaktadır. Sosyolojik özne, bilinçaltı seviyesinde çevreyle özdeşleşen bir maddi organizasyona indirgenmiş durumdayken, Deleuze ve Guattari (1994) özneyi ‘arzu’ kavramı üzerinden yeniden ele alarak bu durumdan özgürleşebileceğimizi savunur.

Arzu üretimle birlikte çalışır; mevcut durum akışlarından parçalar alır, bazı akışların zincirini keser ve bunu yaparken bir anlama veya bir üst mantığa bağlı olmadan toplumsal dokuyu değiştirmeye yetkin makinalar üretir. Kapitalizm, kapma aygıtları olarak nitelendirilen bilinçaltı düzeyde çalışan imajlar ve göstergeler, tahakküm aparatları ve kontrol mekanizmaları aracılığıyla özneyi yeniden kodlayıp onu bir asamblaj merkezine dönüştürmeye çalışırken arzu, özneleri sürekli oluş halinde tutar (Deleuze ve Guattari, 1987). Deleuze-Guattari düşüncesinde arzu ve oluş kavramları, değişim, dönüşüm, farklılaşma, çözünme, dağılma, yayılıma gibi dinamiklere atıfta bulunarak kimliğin sâbitliğini sorgulamaya açar. Yazarlar arzu kavramını merkeze alarak mevcut sistemin içinde çalışan ve sürekli olarak kapma aygıtlarına direnen, dönüşüm halinde göçebe bir özne konumunda olduğumuzu iddia eder. Bu özne, aşkıncı düşüncüyü reddeden, dayatılan düzenin dışında kaos halinde dağılan, diğer her şeyle aynı zeminde işleyerek onlarla makina olarak etkileşen, sürekli oluşum halinde olan bir özne konumudur (Deleuze ve Guattari, 1994).

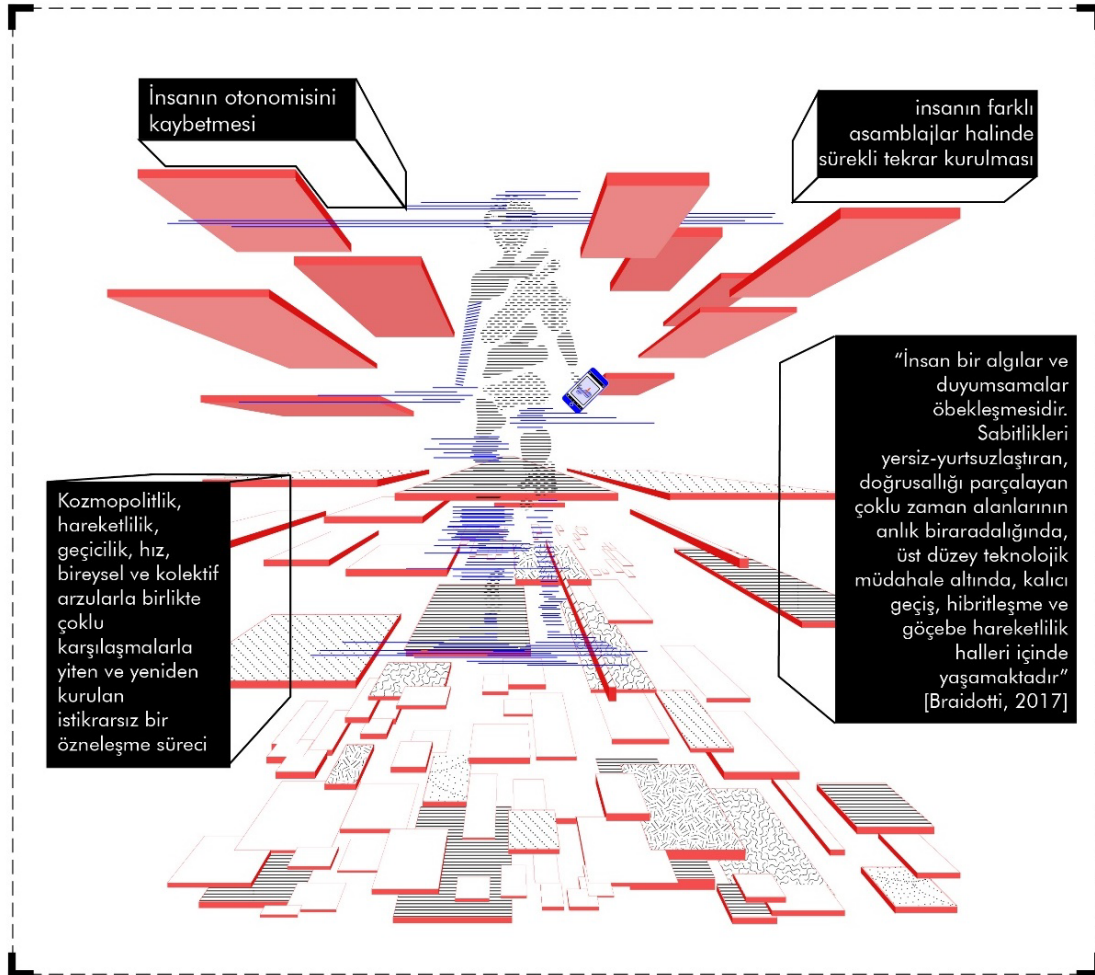
Deleuze ve Guattari’nin göçebe, ilişkisel ve dinamik öznellik anlayışı Braidotti’nin insan sonrası kuramının temel noktalarından birini oluşturur. Braidotti (2014), insana

dair örtük kabullerin dışına çıkarak, insanın merkezde olmadığı, her şeyin ölçüsünün ona göre belirlenmediği, insan ile insan olmayan arasında sınırların bulanıklaştığı yeni bir ‘insan sonrası’ durumda olduğumuzu iddia eder. İnsan sonrası özne, insan ve insan-dışı faillele karşılıklı ilişki içinde, çok katmanlı ve göçebe bir kendiliktir (Braidotti, 2019). Haraway "Siborg Manifestosu"nda (1985) canlı-makine melezleri üzerinden benzer şekilde insan ile insan olmayan arasında sınırları bulanıklaştırır. "Hepimizin birer kimera; makine ile organizmanın teorik bir zeminde ifade edilen ve fabrikasyon misali uydurulmuş birer melezi" olduğumuzu ve hiçbir zaman bir bütünlüğe sahip olmadığımızı vurgular. Braidotti'nin insan sonrası zemini vitalist bir “zoe” kavramı üzerinden insanı bulunduğu evrene bağlayan bir bütünsellik önerirken; Haraway herhangi bir bütünsellikten bahsedilemeyen, her şeyin dağıldığı bir konum üzerinden insanı tartışmış ve canlı-cansız ayrımını korur. Fakat iki yaklaşım da doğal ve yapay, saf ve melez, organik ve inorganik gibi ikilikleri aşarak, insanın birey olmasını sağlayan koşulları ortadan kaldırmayı hedefler.

Sosyolojik öznenin yerleşiklik, evrensellik, kök salmışlık iddiaları karşısında göçebe özne, kendini sürekli yeniden kuran, karşılaştığı her ilişkide değişen istikrarsız bir özneleşme sürecine referans verir (Braidotti, 2017). Bu ilişkiel ve akışkan özne figürasyonu, bizi karşılıklı ilişkiler ağında çoklu başkalarına bağlamakla kalmayıp kişinin karşılaşma, etkileşim, duygulanımsallık ve arzu akışlarının etkisinden ibaret olduğunun farkında olmayı vurgular (Şekil 2.5). İnsan bir algılar ve duyumsamalar öbeleşmesidir. Sabitlikleri yersiz-yurtsuzlaştıran, doğrusallığı parçalayan çoklu zaman alanlarının anlık biraradallığında, üst düzey teknolojik müdahale altında, kalıcı geçiş, hibritleşme ve göçebe hareketlilik halleri içinde yaşamaktadır (Braidotti, 2017).

Sönmez ve Balcı (2019), "hiçbir şeyin insan veya nesne olmadığı bir dünyada, insanın bütünlüğünü ve merkeziliğini varsaymayan bir mimarlığın nasıl soruşturulabileceğini" tartışmaya açarak, insanın otonomisini sorgulayan mimari araştırma hatları oluşturur. Hümanizmin zeminindeki kozmik bütüncül, özdeş, otonom, iradi ve üstün öznenin yitilmesiyle insan, tekrar tekrar kurulan, sistemlerle sürekli etkileşim içinde olan dağıtık bir oluş biçimine referans vermektedir. Bu yaklaşım, vurguyu sistemik etkileşimlere ve ilişkiel diyagramlara; failliği ise insan olmayanlara, nesnelere, işleyişlere, farklı düzeylerdeki sistemlerin içinde ve arasında gerçekleşen karşılıklı ilişkilere yayar.

Post-hümanist ve transhumanist yaklaşımlarda insan, ilişkisel bir varlık olarak pratikler ve oluş akışlarıyla, karmaşık ve heterojen ilişkilerle tanımlanır ve idealleşmiş bir aşkınlık üzerinden değil, sanal bir “çokluk” üzerinden dönüşür. Dolayısıyla farklı zaman-mekan-özne öbekleşmelerine bakılmalı, arzular talepler ve haklar bu hatlar odağında tekrar çerçevelenmelidir. Oluş halinde olduğumuz bu yeni faillik türlerine ve bu faillerin mekanla ilişkilene biçimlerine uygun alternatif temsiller üretilmelidir. Braidotti’nin de dediği gibi en önemli mesele mevcut süreksizlikle yeni ilişkisellik biçimlerinin ve kolektif siyasi projelerin nasıl birlikte çalışacağıdır (Braidotti, 2017). Dolayısıyla insan-sonrası göçebe özneleri anlamak için karşılıklı bağlantılılık modeli üzerinden, kolektif olarak paylaşılan, söylemsel, duygulanımsal ve toplumsal ilişkilerin kartografisi oluşturulmalı ve bu kartografiler mimarlığın bilgi üretim sürecinde aktif olarak rol oynamalıdır.

Şekil 2.5 : Otonomisini ve bütünlüğünü kaybetmiş göçebe özne.

2.3 Göçebe ve Rizomatik Aidiyetler

İnsan, kent ile sürekli farklı biçimlerde etkileşen dağıtık bir zihinden ibaretse, yaşadığı çevreler anlık ve geçici ambiyanslardan öteye gidemiyorsa, süreklilik kaybolmuşsa, sabitlik ve alışkanlıklardan söz edilemiyor, bir uyum yaratılamıyorsa istikrarlı bir mekansal çevreden ve mesken tutmaktan söz etmek giderek zorlaşır. Modernite sonrasında pek çok düşünür modern insanın kendisini ‘köksüz’ olarak deneyimlediğini, norm ve kodlardan oluşan belirgin referanslardan mahrum oldukları için kendileri ve çevreleriyle uyum içinde olamadıklarını ve dolayısıyla mimarlığın, anlık ve geçici durumların inşasına indirgenme tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu söyler.

Heidegger (1951), ‘varlık’ meselesini bir durum değil, eylem olarak ele alırken, insanın bütünsel bir yapının parçası olduğunu hissetme ihtiyacına vurgu yapar. İnsan dünyada yüzer-gezer bir zihin ya da konar-göçer bir canlı olarak varolmamalı “mesken tutmalıdır”; başka deyişle, tanımlayabildiği niteliklere sahip belirli bir “yer”e ait olmalıdır. Ojalvo’nun da belirttiği gibi burada bahsedilen “yer”, sabit değerlerin, geleneklerin, davranış, düşünce ve alışkanlıkların taşıyıcısıdır; insanları kendine ve kültür aracılığıyla birbirlerine bağlar (Ojalvo, 2018). Mekan, zaman içinde gerçekleşen olaylarla yoğunlaşarak “yer”e dönüşür ve böylece insan ve çevresi arasındaki armonik bütünselliğin oluşumuna yardımcı olur. Fakat hem insanın, hem de çevrenin her an değiştiği bir ortamda mesken tutulacak, aidiyet yaratacak yerleri aramak neredeyse imkansızdır. Heidegger, “İnşa Etmek, Oturmak, Düşünmek” (1971) metninde mimarlıktan bu kaybolmuş aidiyet duygusunu geri getirmesini bekler; pek çok modernist düşünür, Heidegger’in metninden yola çıkarak bu aidiyetin yaratılmasının tanımlı, sabit, bütüncül çevreleri yeniden yaratmaktan geçtiğini, bu çevrelerde yapılan performatif eylemler ve ritüeller aracılığıyla insanların mekanlara kök salacağını, böylelikle insan ve yaşadığı çevre arasındaki bütünsellik ve sürekliliğin tekrar kurulacağını iddia eder.

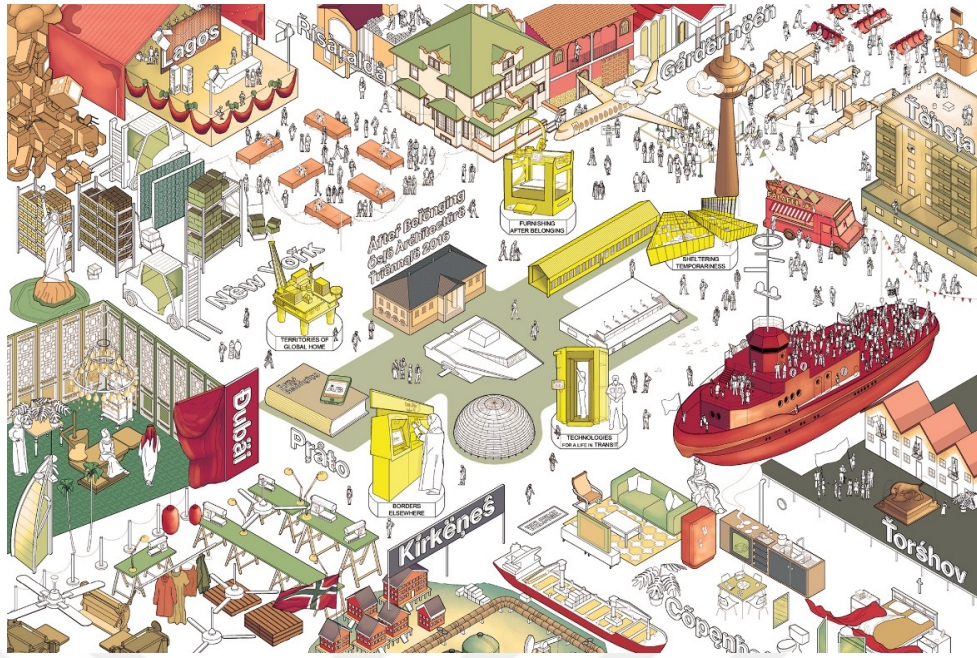
Fakat önceki bölümlerde belirtildiği üzere bu sabit çevreleri ve ritüelleri oluşturmak giderek zorlaşmaktadır. Massey, ‘Küresel bir Yer Duygusu’ (1994) isimli makalesinde deneyimlediğimiz bütün bu sürekli hareket karşısında bir yerin tikelliğine ait bir duyguyu nasıl muhafaza edebileceğimizi sorgular. Gerici ve romantik olmadan, farklılık, yerellik, köklülük kavramına nasıl tutunulacağı çağımızın en önemli

problemlerinden biridir. Buradaki gericilik, “yer” kavramını sabit kimliklerle, içe dönük bir tarihle, tekil bir yer algısı oluşturma arzularıyla ilişkilendirilen ve sürekli değişim halindeki ekonomik, politik ve kültürel sosyal ilişkileri yoksayan yaklaşımlardır. Massey’e göre bir yerin tikelliğine ait herhangi bir aidiyet duygusu oluşturmak için öncelikle alternatif bir “yer” tasavvuru oluşturmak zorundayızdır (1994). Bu tasavvurlar, yerleri sınırları olan alanlar olarak düşünmektense, “sosyal ilişkiler ve iletişim ağlarında eklemlenmiş anlar” olarak ele almamıza imkan sağlayacaktır. Böylelikle dışa dönük, daha geniş bir dünyayla bağlantılı olduğumuzun bilincini içeren bir mekansal aidiyet duygusuna alan açmak mümkün olacaktır.

Post-modern dönemle tartışılmaya başlayan ve insan-sonrası kuramla yoğunlaşan “insanın bütünlüğünü, sabitliğini, otonomisini kaybetmesi” durumu, aidiyet üzerinden ele alınan pek çok meseleyi tekrar tartışmaya açar. “Yer”lerin, “nesnelerin, bedenlerin, olayların, teknolojilerin ve hayallerin istikrarsız bir toplamına” (Self, 2017) karşılık geldiği bir dünyada, aidiyet artık sabitlik, köklülük, ritüeller ve istikrar gibi tanımların içine sıkıştırılamaz.

Oslo 2016 Mimarlık Trienali “Aidiyetten Sonra” temasına odaklanarak geçişte / transitte kalma durumları üzerinden “yer”lere duyduğumuz aidiyet duygusunun post-modern dönemde nasıl dönüştüğünü inceler. Aidiyet artık kişinin ikamet alanına bağlılığını ifade eden ve bir ömür boyu süren bir ilişkilene hali değildir. Küreselleşmenin belirsiz koşulları, sosyal istikrar dediğimiz şeyi yerle bir eder ve neoliberalizmin siyaset, ekonomi ve mekan arasındaki ilişkileri yeniden formüle etmesi sonucunda “yer”lere duyulan kolektif aidiyetlerimizi dönüştürür. Küreselleşme, hız ve köksüzlük sonrasında aidiyet artık kişinin ikamet ettiği yerlere bağlılığı gibi bir çerçeveden tartışılmamalı ve uzun zaman aralıklarını kapsamamalıdır (Self, 2017).

Estudio Brava, ‘Hypermap’ projesi ile Trienal’in gerçekleştiği tüm yerleri ve kurumları birbirine bağlı bir panorama şeklinde temsil ederek mekânsal kalıcılığı ve sabitliği sorgular (Şekil 2.6). Ortak bir eylemle ilişkilene farklı yer ve kurumları tek bir görselde ele almak bir yandan insanların, bilgilerin ve nesnelerin küresel dolaşıklığını vurgularken, bir yandan da ürettiğimiz, sahip olduğumuz, paylaştığımız ve nesneler üzerinden “yer” ile ilişkimizi sorgulamaya açar. (Url-6).

Yerleri, mesken tutma arzusundansa, hareket etme potansiyeli üzerinden tartışmak, Heidegger’ci söyleme dayandırılan statik mesken ve aidiyet kavramlarının yerini geçicilik, esneklik, katılımcılık gibi kavramların almasına, geçici ve dağıtık bir ilişkilene arzusuna referans verir. Leach (2003) artık özdeşleşmelerin geçici ve süreksiz olduğunu, ait olma kavramının giderek rizomatik olma kavramına yaklaştığını iddia eder. Aidiyet kavramı günümüzde belirlenebilir bir kökene referans vermektense, geçici ve dağıtık bağlara referans verir; bu bağların yoğunlaşması mekansal sınırların bulanıklaşmasına yol açarak yere bağlılığı teşvik eder (Leach, 2003).

Deleuze ve Guattari, rizomu bir ağ olarak tanımlar. Rizom, birçok noktadan oluşur ve her nokta diğer noktalara bağlıdır, dolayısıyla her şey başlangıç ve bitiş olmadan birbiri ile ilişkilidir ve oluş halindedir. Her bir öge diğeriyle ilişkisi aracılığıyla, onun üzerinden anlam üretir. Sürüler ve gruplar gibi yığınsal olgular ve bulanık toplumsal kümelenmeler rizom örnekleri olarak sayılabilir. Rizomatik oluşum biçimleri bütün failerin sadece verili bir andaki durumlarına göre tanımlandığı ve birbiriyle değiştirilebilir ve yeniden ilişkilendirilebilir olduğu, merkezsiz ve dağıtık bir sistemdir (Deleuze ve Guattari, 1987). Dolayısıyla rizomatik olma kavramı ile ilişkili yeni mekansal aidiyet ve bağlanma türlerini anlamak için geçici, akıcı ve süreksiz durumlar üzerinden yeni tartışmalar açılmalı ve çağdaş özdeşleşme tarzlarının nasıl işlediği araştırılmalıdır.

“Yer”lerle ilişkilerimizin süreksiz ve ilişkiyel olması; hafızamızdaki mutlak bir imge üzerinden şekillenen, sabit ve mutlak bir ilişkilene biçimine referans veren edilgen bir “yer” tanımındansa, öznelerin, nesnelerin, yerin ve o yer’de oluşan olayların aynı derecede etken ve edilgen olduğu bir kavrayışa bizi yönlendirir. “Yer” strateji-taktik, tasarlanan-yaşanan, özneler üreten-özneler tarafından üretilen vb. diyalektiklere kilitlenmekten kurtulur. Süreksiz ve ilişkiyel aidiyet modelleri, mimarları benlik ve çevre arasında yeni ilişkiler aramaya, karmaşık, ilişkiyel ve her kesim tarafından tekrar tartışılabilir bir mekansal aidiyet modeli kuracak araçlar bulmaya yönlendirir.

Deleuze ve Guattari, köklülük ve kalıcılık deneyiminin geçicilik ve hızdan üstün olmasına karşı çıkar. Bizde kökenlenmeyen, fakat içimizden geçen ve bizi mesken tutan, ara sıra belki bilinçli olarak, fakat genellikle olup bitenlere dair belirli bir farkındalık olmaksızın yaptığımız şeyleri etkileyen fikirler ve pratikler aracılığıyla inşa edildiğimizi iddia eder (Ballantyne, 2007). Bu sebeple mekanlarla kurduğumuz

ilişki daima geçici atmosferlerle, anlık kurulan kolektivitelerle, her türlü nesne akışlarıyla ve bunların öznelde nasıl bedenleştiğiyle ilişkilidir; sabit formlarla değil.

Durumcuların psikocoğrafik harita denemeleri ile kent planını bileşenlerine ayırıp yeni ilişkiler bütünü içinde kompoze etmesi bu sebeple anlamlıdır; arzular, deneyimler, duygulanımlar ve atmosferler ile yerin salt biçimsel temsillerine değil; onun “bellekteki anlık bir deneyim” olarak nasıl çerçevelenebileceğine odaklandıkları için. Rutinlerin ve mesken tutma arzusunun yoğunlaşması üzerinden ele alınan ‘aidiyet’ kavramı, Durumcular için köksüzlük, geçicilik gibi ‘aidiyet’ ile çatışma halindeki yeni kavramlara evrilir.

Fakat bulunulan ortamla ilişkilene ve bir bütünün parçası hissetme arzusu, mekanla ilişkili pek çok söylemin içinde hala bulunmaktadır. Deleuze ve Guattari tarafından kavramsallaştırılan “göçebe düşünce” kavramı sabit değerlerin, kalıcılığın, yerlerin ve yerlerde ikamet eden öznelere tüm kazanılmış alışkanlıklarının tasfiye edilmesine işaret ederken, bir yandan da gerçekliğin oluşum zemini olarak bütüncül bir içkinlik düzlemi işlevi gören “virtüel” kavramı ile ilişkili şekilde çalışır. Benzer şekilde Braidotti de sabit ve istikrarlı bir kimlikle ilişkilenen özne algısını yıkıp yerine bütüncül olmayan ve kurduğu geçici ilişkilerle tanımlanan bir “göçebe özne” figürasyonu koyarken bu öznelere sürekli etkileştiği karmaşık ilişki ağlarına da vurgu yapar. Kurduğu insan-sonrası zeminde her şey canlılık zemininde –zoe üzerinden- birbirine bağlıdır.

Geleneksel bütünsellik anlatılarının kaybına temellenen en radikal söylemlerde bile yoğun bir bağlantısallık ve bütünsellik arayışına şahit olmamız, normatifliğe saplanmayan, hiçbir kimliği kalıcıymışçasına yaşamayan, rotalara yönelen bir kimlik arzusunda dahi evrendeki konumumuza dair bir aidiyet ihtiyacı bulunduğunu vurgular. Braidotti bu bağlantısallığı yapıcı bir şekilde kullanmak için, farklar ve bağlantılar ile çalışan bir öznelarasılık hissi üzerinden aktif çoklu aidiyetlerin arayışına ve karmaşık ittifakların üretimine bizi yönlendirir (Braidotti, 2017). İçinde bulunulan çevre ile ilişkilene ve evrendeki yerimize dair bir fikir oluşturma arzusu ortadan kalkmamış fakat zaman, geçicilik, hız ve bağlantısallık kavramları içinde yoğunlaşarak karşılıklı etkileşimler üzerinden ele alınmaya başlamıştır. Braidotti’ye göre bizim dışımızda varolup bizi de kapsayan bir dünya içinde yüzen tamamen otonom bir zihin değiliz; ortak bir canlılık zemininde her şeyle ilişkilieniyoruz ve ilişkiler varlığımızın uzantıları olarak işliyor. Massey de benzer şekilde insanların

bağlanma ihtiyacını basitçe reddetmek yerine bu ihtiyaçla yüzleşmeye ihtiyacı olduğunu söyler. Çağımızın hareket ve iletişime, sosyal ilişkilerin coğrafi olarak yayılmasına ve tüm bunlarla ilgili deneyimlerimize atıfta bulunması sebebiyle içe dönük, tarihsel mirasa ve kimliğe dayalı yaklaşımlardan ziyade tüm fiziksel hareketleri, görünmeyen iletişimleri ve sosyal ilişkileri kapsayan toplumsal ilişkiler kümesinden oluşan ve yerel durumların farkındalığıyla başlayarak daha geniş dünyayla olan bağlantılara yayılan bir yer ve aidiyet duygusunun ihtiyacını vurgular (Massey, 1994).

Berry (2018), mimari fenomenolojide cisimleşmiş algılar üzerinden şekillenen anlam teorilerinde iki yöntemin bulunduğunu iddia eder. Bunların ilki “Sembolik Form Teorisi”dir (Symbolic Form Theory) ve bu teori belirli bir değer sistemini mitopoetik tarzda iletir; başka bir deyişle kozmik bağlantılardan yola çıkarak sosyal gerçekleri ve değerleri somutlaştırır ve insanın kozmostaki yerine dair bir duygu iletir. İkincisi ise “Yönelim Teorisi”dir (Orientation Theory) ve bu teoriye göre mimarlık insan vücudunu çerçeveleyerek algısal alana tutarlılık, anlaşılabilirlik ve çeşitli duyular verir. Bunun sonucunda ise varoluşsal bir yönelim üretilir. Berry’e göre başkaları ile karşılaştığımız varoluşsal alanlar artık çeşitli mutlak değerlere dayandırılan uzamsal koordinatlarla inşa edilmek yerine, “donanımsal bütünlüklerin esnek bir organizasyonu” olarak ele alınmalıdır. Donanımsal bütünlük, şeylerin anlamlı bir bütünlük halinde bir araya getirilip bir amaca yönlendirilmesini ve bu sayede öznenin projeler üstlenerek mekanda hareket etmesini sağlayan durumlara referans verir. Heidegger’in örneğine benzer şekilde mürekkep, kalem, kağıt, defter, masa, lamba, pencere, oda gibi nesneler anlamlı bir bütünde bir araya gelir ve bir amaca yönlendirilir: bir kitap yazmak, sonra onu yayınlamak ve belirli bir zaman sonra filozof olmak. Berry’nin yaklaşımında mimarlar mekanı özneler, nesneler ve diğer araçlar tarafından şekillendirilecek performanslar olarak düşünerek anlamlı bir bütüne ulaşabilir. Mekan uzayda kütle boşluk ve ışık birleşiminden ziyade, arzular yaratan, davranışları biçimlendiren, duygulanımlar hissettiren bir araçlar bütünü olarak çalışır. “Yer”lere duyduğumuz aidiyet ise bu duygulanımların yoğunlaşması ile birlikte artar.

Süreksizlik çerçevesinde tartışılan mekansal aidiyet söylemleri gösterir ki, kolektif tahayyüllerin ve istikrarın yokluğunda, mekânsal aidiyetin artık formlarla ve nesnelerle bir ilişkisi kalmamıştır. Mimarlık mevcut failler arasındaki bağlantıları keşfetmeli, bu bağların kırılğan ve geçici olduğunu fakat yine de çeşitli bütünleşme

süreçlerine hizmet edebildiğini görmeli ve bu doğrultuda organizasyonel müdahalelerde bulunmalıdır. Bu sayede özneler ve içinde yaşadıkları çevreler arasında bütünlük kuracak zeminler üretilip tartışılabilir.

Bu durumda karşılıklı bağlantılılık modeli üzerinden kolektif olarak paylaşılan, söylemsel, imgesel, fiziksel ve duygulanımsal ilişkilerin kartografisini üretmek bu kırılgan ve geçici bağları keşfederek mekânsal aidiyet arzularına ulaşmak için bir araç olarak kullanılabilir. “Yer”, akıldaki anlık bir deneyime dönüşmüşse; kenti artık belirli anlamların karşılığı olan geometrik bir bütünden ziyade; parçalara, insanlara, nesnelere ve bunlar arasındaki ilişkilere odaklanarak ele almak, belirli bir tahayyülün yokluğunda nasıl ilerleyeceğimize dair alternatif tartışma alanları açar.

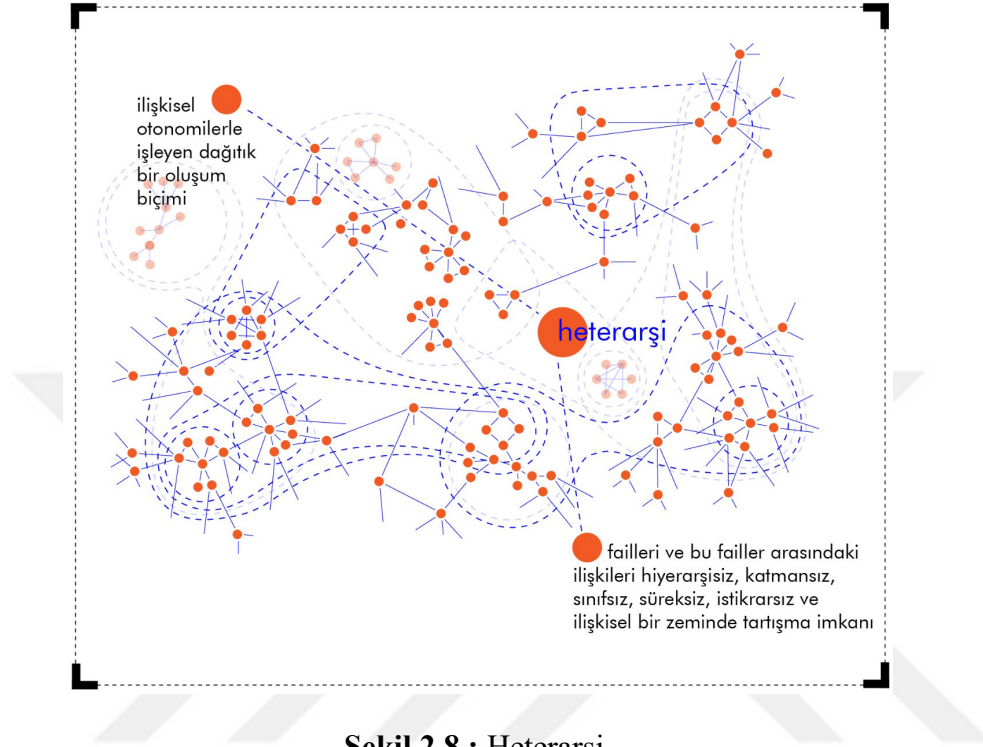
2.4 Süreksiz Bir Düşünsel Zemin Olarak Heterarşi

Heterarşi, bir organizasyonda farklı katmanlarda yer alan farklı durumların birbirleriyle ilişki içinde olduğu, hem birbirlerini hem de bütünü etkilediği yapıya verilen isimdir ve bir sistemdeki ögeler arasındaki ilişkilerin çeşitliliğini ve birbirleriyle etkileşimini ele alarak mekansal, zamansal ve bilişsel boyutlardaki değişimleri alternatif şekilde düşünmenin bir yolunu sunar.

Hiyerarşi kontrol edici bir modelken heterarşik, indirgemeci modellerin ve doğrusal ilişkilerin yerine çok boyutlu ve lineer olmayan bir organizasyon şemasına imkan verir (Crumley, 2015). Heterarşi kelimesi ilk kez bilişsel yapıların kolektif organizasyonunu inceleyen McCulloch (1945) tarafından tanımlanmıştır. McCulloch, ağaç yapısındaki veya piramidal yapıdaki hiyerarşik sıralamaya ve doğrusal tahmin edilebilirliğe karşı çıkarak, insan beyninin hiyerarşik bir sistemle çalışmadığını ve koşullar değiştikçe yeniden programlandığını, dolayısıyla bilişsel konulara bir değerler heterarşisi içinden bakmamız gerektiğini iddia eder. Sonrasında pek çok sosyolojik ve ekolojik çalışmaya yön veren heterarşi kavramı, günümüzde hiyerarşinin tam karşısına konumlanmak yerine hiyerarşiyi de özel bir durum olarak kümesi içinde kapsayan daha genel bir düşünsel zemine referans verir.

Crumley’e göre Heterarşi (2015), değişken ve ilişkiyel bir yapı olduğu için matematiksel olarak modellenabilir veya soyut bir anlatı olarak kullanılabilir. Bu çalışmada heterarşi kavramı hem soyut bir düşünsel model olarak hem de sosyo-mekansal durumlardaki süreksiz ilişkileri tartışmaya imkan sağlayan somut bir

kartografi olarak ele alınmıştır. Heterarşik bir düşünsel zemin, uzamsal veya zamansal bir araç olarak farklı taksonomilere ve katmanlara ait verileri dağıtık ve dinamik olarak organize etmeye, durumları, insanları, fenomenleri birbirine bağlı düğümler ve bağlantılar olarak görmemize imkan sağlar (Şekil 2.8).

Şekil 2.8 : Heterarşi.

Mimarlık kuramında Heterarşi kavramı ilk kez Lebbeus Woods tarafından 2002 yılında kullanılmıştır. Woods, hiyerarşik modellere alternatif olarak önerdiği heterarşik modelde, piramiti tersine çevirerek bireysel ve kolektif arzuların ve ihtiyaçların tepede olduğu çoklu piramitlerin yaratılması gerektiğini söyler. Mimarlık pratiğini sınırlandıran hiyerarşilerin hepsi (değerler, yapma biçimleri ve tipolojiler) Woods için mimarlık pratiğini kısıtlar ve insanları varoluşsal olarak ortalarda bir aralığa sıkıştırır (Woods, 2010).

Hiyerarşi, iki ve ya daha fazla elementin tek yönlü ilişkisine karşılık gelirken, heterarşi farklı ve ilgisiz gibi görünen bakış açıları arasında çok yönlü ve etken ilişkiler kurmaya karşılık gelir. Karmaşık, akışkan ve çok katmanlı bir toplumdan söz ediyorsak, kenti aynı karmaşıklığa ve katmanlılığa sahip bir bilgi üretimi doğrultusunda okumaya, kullanım ve yeniden kullanımla şekillenen mekan tahayyüllerine odaklanmamız gerekir. Bu bağlamda heterarşi kavramı, mekanı oluşturan failleri ve bu failler arasındaki ilişkileri süreksiz, istikrarsız ve ilişkisel bir zeminde tartışmamıza imkan sağlayan bir düşünsel zemin oluşturmamıza imkan sağlar.

2.5 Parçalı, İlişkisel ve Geçici Kamusallık Arayışları

McEwan (2020), kentin de dilsel bir biçim olarak ele alınabileceğini, çünkü kentlerin “pek çok dijital ve sosyal ağların materyalize edilmiş bir grameri” olduğunu iddia eder. Kamusal alandaki imgeler, etkileşimler ve enformasyon akışları, yeni toplumsal ilişkiler üretir ve öznelarası deneyime dayanan güçlü ve karmaşık bir dil oluşturur. Bu durumda dilin üretici gücünü mimarlık aracılığıyla politik ve estetik bir güce çevirmek mümkündür. Aldo Rossi ve Paolo Virno’nun düşünceleri doğrultusunda şehirlerin kolektif düşüncelerin analogları olduğu iddiasıyla ilerleyerek öznellik, hayal gücü ve faillik kavramlarının önemine değinen McEwan, mimarlığın kolektif öznellikleri çerçeveleme kapasitesini keşfetmek, bu bağlamda kenti yapılandırmak ve çokluğa kolektif bir politik özne olarak yön vermek için mimari nesnelerin kurucu kurallarını, ilişkileri yöneten kurallarını ve örtük anlamlarını anlamak gerektiğini vurgular. Çünkü her türlü bilinçsiz ve sembolik etkileşim, kenti paylaşan çokluğun bedeni ve sözleri ile mekânsallaştırılır (McEwan, 2020). Bu bağlamda kamusal alandaki imgeler, nesneler ve etkileşimlerin ve bu unsurların ürettiği toplumsal ilişkilerin açık, örtük ve geçici yapısını anlamak, kenti açık ve sürekli dönüşen bir konfigürasyon alanı olarak görmemize yardımcı olur.

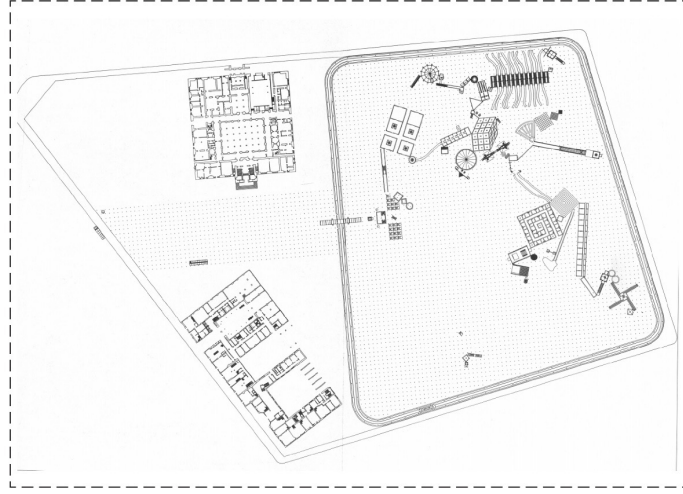
Spencer (2011), çağdaş mimarlığın duygulanımların üretimine doğru ilerlediğini iddia eder. Parça-bütün ve birey-toplum ikiliğindeki okumaların yetersiz kaldığını, ölçeklerarası etkiler ve bağlılıklarla çizilen anlatılar üzerinden topluluklara ve atmosferlere odaklanılması gerektiğini savunur. Post-modern paradigmanda özne, çevreyle anlık olarak ilişkilenen bir oluşum biçimi olarak ele alındığı için; mimarların daha karmaşık ve katmanlı sosyal diyagramlarla uğraşması gerektiğini belirtir. Spencer’a göre bir yerde olmanın ne anlama geldiğini tekrar sorgulamamız gereken yeni ontolojilere ihtiyacımız vardır.

Awan, Schneider ve Till (2011) mimarların ve kentsel planlamacıların vizyonları etrafında şekillenen fakat gerçek dünya sorunlarıyla yüzleşmekte başarısız olan teorileri eleştirir ve önceden belirlenmiş bir sonuç olmadan, dönüştürücü olma niyetiyle ortaya çıkan eylemlerin önemini vurgular. Mekanı, mekansal üretimin sürekli döngüsüne ve onun içine giren tüm insanlara ve süreçlere doğru genişleterek fail-yapı diyalektiğini aşan bir mimarlık anlayışı önerir. Mimarın niyeti bağlam tarafından sürekli yeniden şekillenmelidir. Bunun için mimarlar, kentsel planlamacılar ve

tasarımcılar tartışılabilir ve esnek karşılıklı bilgileri (mutual knowledge) organize edecek sistemler geliştirmeli, başkalarının gelecek istek ve ihtiyaçlarına karşı tetikte olmalı, belirsiz bir geleceğe vizyonlar ve çözümler tasarlamalıdır. Mekansal faillik, müzakere, hayal gücü ve katılımcı mekansal karşılaşmalar odağında çoğul arzu ve ihtiyaçları görünür kılarak, “yerel inisiyatifleri büyüklük açısından değil, daha geniş dağılım açısından çoğaltacak şekilde organize etmeye” karşılık gelmelidir (Awan, Schneider ve Till, 2011). Mekanı bireylerin ve kolektiflerin bilgisi ve arzuları doğrultusunda değerlendirmeyi savunan bu yaklaşımlar, kolektif öznelliklere hem mekansal verinin üretimi hem de tasarımın şekillenmesi sürecinde aktif bir rol verir.

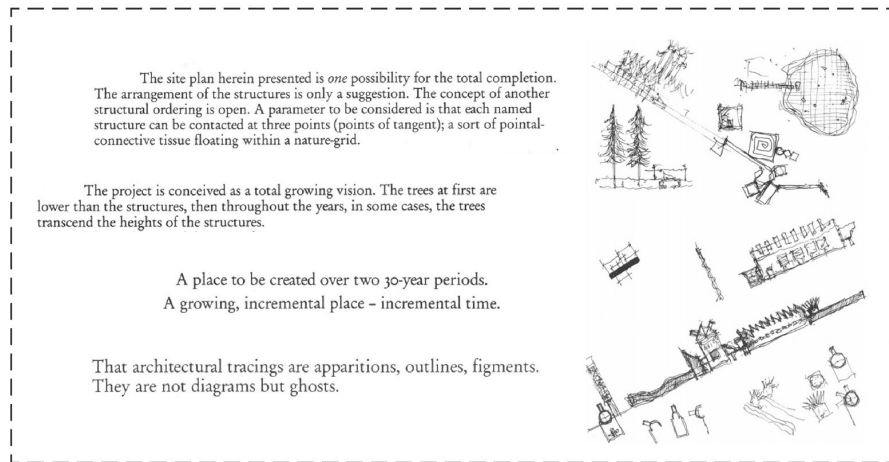
2.5.1 Mekansal Faillik ve Açık bir Konfigürasyon Olarak Kent

Mimarlığın kolektif öznelliklerin hayal gücü ile birlikte çalıştığı bir yaklaşım arayan mimarlardan birisi John Hejduk’tur. Hejduk, “yer”i mevcut sınır ve tanımlardan kurtarıp, duygulanımsal etkileriyle onu tartışmamız gerektiğine inanarak, mekanı salt geometrik ve biçimsel temsillerden ziyade durumlar, etkileşimler, kolektiviteler, hafıza, arzu, hayal gücü gibi kavramlarla anlamaya çalışır. Bal’ın deyimiyle “yerler için kelimeler ve imgelerle dolu bir dünya”, “açık bir mimari alfabe” inşa etmeyi dener (Bal, 2021). Berlin Prinz-Albrecht-Palais anıt-parkı için ürettiği yarışma projesi olan “Victims” projesinde mimarlığın alışıldık düşünme ve temsil biçimlerinden ziyade şiirlere, karakterlere, karakterleri betimleyen metinlere ve bu karakterlerin özerk ve açık imgelerine odaklanır; böylelikle mimarlığın politik öznelliklerle olan ilişkisini sorgulamak için yeni ve subjektif bir dil üretir. Proje, parkta konumlanacak farklı karakterlere sahip 67 strüktürü içerir. Bu projenin 30 yıl süren iki dönemde inşa edilecek artırımsal bir proje olarak çalışacağı ve kitapta sunulan vaziyet planının mevcut ihtimallerden sadece biri olduğu, Hejduk tarafından kitabın en başında vurgulanır (Şekil 2.9). Düzenlemenin nasıl olacağına zaman içindeki koşulları değerlendirerek yerli halk karar verecektir; tek şart, her strüktürün doğa gridine üç noktadan bağlı olmasıdır. Tasarlanan strüktürler mimari temsil biçimi olan plan ve kesitlerin yanında imgeler, şiirler, metinler, mekansal kullanıma dair notlar ve diyagramlar ve eskizlerle desteklenir. Hejduk’un burada çizdiği izler sadece projenin hayali imgeleri ve ana hatlardır; kendi deyimiyle “diyagramlar değil hayaletlerdir” (Hejduk, 1986) (Şekil 2.10).

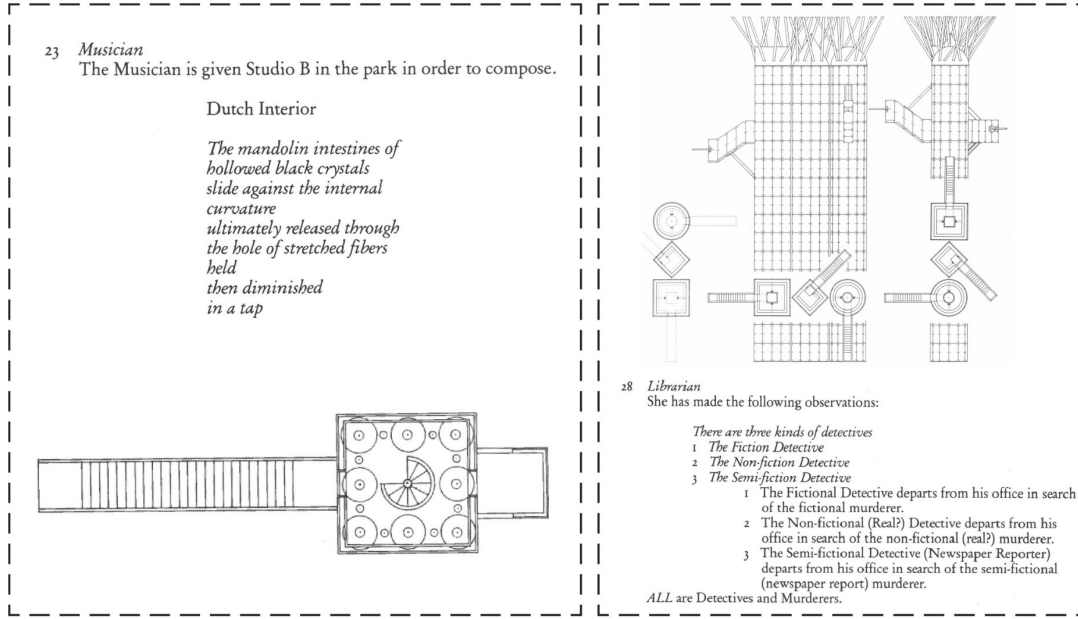

Şekil 2.9 : Victim's Projesi vaziyet planı olasılıklarından biri, John Hejduk, 1986

Hejduk'un şiirler, imgeler ve eskizlerle kurduğu mimarlık dili, mimarlığın yeni kolektif öznellikleri çerçevelemek için kullanabileceği bir araç olarak ele alınabilir. Hejduk, biçimi ve kullanımı keskin hatlarla tanımlanmış bir yaklaşım önermektense, küçük parçalar üzerinden adım adım ilerleyen artımsal (incremental) kurallar belirleyip, duygulanımsal etkilere dair spekülasyonlar oluşturarak mekanın poetik etkilerinin olasılıklarını ortaya seren alternatif bir mekansal faillik biçimi önermiştir (Şekil 2.10, Şekil 2.11). Hejduk'un yaklaşımı, mimarın bir üst anlatının yokluğunda ne yapacağı; bir otorite kurmadan, çokluktan ve çeşitlilikten beslenerek açık bir konfigürasyon alanı olarak kenti okumaya çalışırken nasıl bir eylem alanı belirlemesi gerektiğine dair tartışmaları bir adım öteye taşır. Mimarı, başlangıçta "olasılıkları ve poetik etkileri ortaya seren", sonrasında ise "ihtiyaç halinde devreye giren ve sonra tekrar çekilen" bir konuma yerleştirir.

Şekil 2.10 : Victim's Projesi artımsal tasarım yaklaşımı, John Hejduk, 1986

Şekil 2.11 : Victim's Projesi "Müzisyen" ve "Kütüphane Görevlisi" karakterlerine dair şiirler, metinler ve tasarlanan otonom strüktürler, John Hejduk, 1986

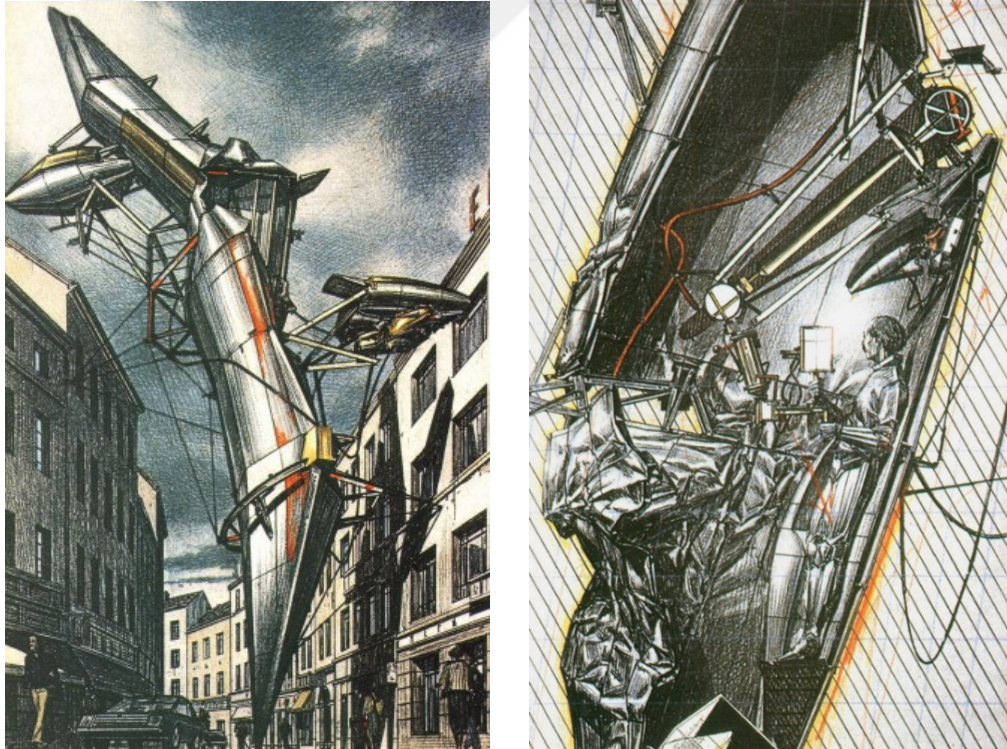
2.5.2 Bireysel / Kolektif Arzular ve Çoklu Piramitler

Mimarlığı kolektif öznelliklerin arzuları ile birlikte ele alan mimarlardan bir diğeri de Lebbeus Woods'dur. Woods, tepesinde otoritenin olmadığı, kalıcı ve evrensel olmaya çalışmayan bir mimarlığı savunur. En büyük tehlikelerden birini tiplerin tiranlığı olarak gören Woods, hız, akışkanlık, ve heterojenlik gibi kavramlarla düşünmenin yeni yollarını arar. Bugünün yaşam koşullarının değişkenliğinin, özgür bir mekan yaratmak için altüst etme araçları olarak çalışması gerektiğini, özgüllüklerinin kategorik olmadığını, yani tiplerin alışlagelmiş tiranlığı içinde çalışmadığını, fenomenolojik olduğunu ve köklerinin tamamen değişim olgusunun içinde olduğunu söyler (Woods, 1992). Ona göre yaşadığımız alanlar bizi özgür kılmaktan ziyade, kategorileştirmeye, aşırı basitleştirmeye, tektipleştirmeye hizmet etmekte; bizi aşırılıklardan koruyan bir sığınak görevi görerek yaşayanları güvenli bir varoluşsal ortada konumlandırmaktadır (Woods, 2010).

Mimarlığın doğası gereği her zaman politik bir eylem olduğuna, çünkü yaşadıkları ortamı ve bu çevrede olan ilişkileri inşa etmekle ilgili olduğuna inanan Woods, Manaugh ile yaptığı röportajda mimarlığın çok disiplinli ve kapsamlı doğasını anlamak gerektiğini ve bunun için tüm politik, ekonomik ve sosyal durumları ve değişiklikleri kucaklayan yaklaşımların imgelenebilirliği ihtiyacına vurgu yapar (Manaugh, 2007). Bu sebeple kendi ürettiği imgeler, mimarın alışlagelmiş

dilindense mevcut tipolojilerden uzak, mekanı biçimlendiren güçlerin ne olduğunun tam olarak tanımlanamadığı yeni bir yaklaşıma davet eder. Toplumsal durumların agonistik potansiyellerinden yola çıkarak farklılıkları ve çatışmaları yansıtan imgeler aracılığıyla bir mimarlık dili oluşturur. “Politik Makineler” isimli makalesinde (2009), 1991 yılında Zagreb için tasarladığı “Zagreb Özgür Bölge” projesini tekrar hatırlatarak şu soruyu sorar: “Hızlı siyasi değişimin mimarisi nasıl olabilir?” Woods’a göre mimarlar politik değişime imkân sağlayan mekânsal önerilerde bulunmalı, ellerindeki durumlar üzerine çalışıp bunları açıklayarak olası bir değişim mimarisini fiilen yaratmanın yollarını aramalıdır (Woods, 2009).

Zagreb Özgür Bölge projesi, Woods’un pek çok projesi gibi kontrol edilemez ve bitmemiş bir forma sahiptir; sürekli değişip dönüşmeye, yeni parçalar eklenmesine, öngörülemez karşılaşmalara tabi tutulmaya ve işgal edilmeye açıktır (Şekil 2.12). Woods, bu projede bireysel dürtüleri birbiriyle ilişkilendirmeye çalışan bir imge arar. Yapıyı kullanacak Zagreplilerin yorumlarını alır ve bu yorumların ortaklıklaştırmaya çalışarak mekanlara dönüştürür, böylece bireysel inisiyatifle başlayan ve ortaklaşa hareketle sonlanan kolektif bir imge oluşturduğunu savunur (Woods, 1991).

Şekil 2.12 : Zagreb Özgür Bölge, Lebbeus Woods, 1991 (Url-8)

Woods, mimarlığı baskın ideolojinin tasarladığı fiziksel ve sosyal düzenin uygulayıcısı olmaktan çıkarmak ve toplumsal ilişkileri etkileyen aktif bir disiplin

olarak tartışmak için mimarlığın sosyal konumuyla ilgili yeni bir hipotez ortaya atar. Tepesinde herhangi bir otoritenin (siyasi, ekonomik, dini, toplumsal, etik) bulunduğu hiyerarşik modellerin en iyi ihtimalde bile sınırlayıcı olduğunu, hiyerarşi kavramı mimariye egemen olduğu sürece mimarlığın kentsel ölçekte klasik modellere kök salmaya devam edeceğini belirtir. Dolayısıyla mimarlar ve kentsel planlamacılar, piramiti tersine çevirmenin, bireysel ve kolektif arzuların ve ihtiyaçların tepede olduğu çoklu piramitlerin yaratmanın yollarını araştırmalıdır (Woods, 2002).

Fahey (2013), Woods'un eskizlerinin muğlaklığını eleştirirken, hem ihtiyaçları hem arzuları kapsayacak bu projeksiyonun mekanlarının ne tür bir amaca hizmet edeceğini açıklamamasına dikkat çeker. Mekansal çözümlemelerin tam olarak ne olduğu ve bunların kentlilerin günlük arzu ve ihtiyaçlarına nasıl uygun kılındığı net değildir; bunun yanında özerklik fikrine temellenen bir projede mekanlar için genel bir fikir birliği yaratılmasının zorluğundan dolayı bu projelerde sosyal gerçeklerden ziyade varsayımsal ideallerle ve değerlerle ilerlenir. Temel fakat kritik epistemolojik sorunlarla uğraşılmaz. Fakat yine de Fahey, Woods'un heterarşi üzerine temellendirerek oluşturduğu “mimarlığın yeni sosyal konumu”nun, “bağlam” kavramı ve deneyimlemekte olduğumuz süreksizlik ve akışkanlıkla ele alındığında yaratıcı dönüşümlere yol açacağına inanır. Heterarşiye hizmet etmek için mimarın rolü varsayımlarla ilerlemek yerine, sürekli akış halindeki fenomenleri görmek, etkilerini basitleştirmek ve sunmaktır. Böylece yapı çevrenin morfolojisinin yerleşim kalıpları ve alışkanlıklarıyla nasıl bir ilişkisi olduğu keşfedilir; aradaki kırılğan fakat etkili ilişkiselliğin farkına varılır (Fahey, 2013).

Fahey'in bu eleştirisi, 'heterarşi' kavramını rasyonel ve etkin bir şekilde nasıl kullanabileceğimize ve bu sayede kenti nasıl açık bir konfigürasyon olarak görebileceğimize dair yol gösterici bir yaklaşım olabilir. Kenti yapılandıran alışkanlıkların, yapıların ve durumların insan merkezli stabil kurgulardan ziyade, her türlü dolayımın etki ettiği karmaşık bir alanda nasıl tartışılabileceğini düşünmek; mimarlığın hız ve akışkanlık içinde oluşturacağı süreksiz bir düşünsel zeminin kurulmasını ve kurulan bu zeminin karşılıklı bağlantılılık modeli üzerinden kolektif olarak paylaşılan bir aidiyet duygusuna aracılık etmesini kolaylaştırabilir.

Post-modern dönemde altüst olan düzenlerin yerini henüz yenileri almamışken; kolektif bir mimarlık, merkezi olmayan, aralarında net bir hiyerarşi kurulamayan her türlü fenomene yönelerek araştırılabilir. Böylelikle heterarşik bir mimarlığın nasıl

mümkün olacağı, kentteki durumları ve onların dönüştürdüğü etkileri ilişkilendiren alternatif zeminler üzerinden tartışılabilir. Önemli olan bu durumların ideolojik kalıplardan özerk ve hiyerarşisiz bir şekilde nasıl ele alınacağıdır. Bu bağlamda çalışmanın ilerleyen bölümlerinde, lineer olmayan çok yönlü ve çok boyutlu bir organizasyon şeması aracılığıyla ilgili fenomenleri birbiri ile ilişkilendiren hemzemin bir düzlem oluşturur.

3. HETERARŞİK KARTOGRAFI

Karatani (2005), Batı düşünce geleneğinde mimarinin –yarı-oluş niteliği taşıyan matematik gibi- üzerine yeni bir şey kurulabilecek “ideal” bir zemin olarak ele alındığını savunur. Post-modern anlayışlar, süreksiz oluş arzularına dikkat çekerken düzensizliği, geçiciliği ve belirsizliği olumlayarak “yer”i “akıldaki bir deneyim” olarak çerçevelemeye başladıkça, mimarlık hiyerarşik ve biçim odaklı kavrayışlardan ziyade çoklu bakışlara imkan sunan ilişki ve işleyişlere yönelerek diyagramatik nitelikler üzerinden tartışılmaya başlar. Süreksizlik, oluş, ilişkisellik gibi kavramların nasıl algılanıp temsil edileceği sorusu ise hala net olarak cevaplanmamıştır.

Manzotti, ‘Yayılmış Zihin: Deneyim ve Dünya Özdeşliği’ adlı kitabında (2022) bugüne kadar hiçbir ilişkinin tam olarak gözlemlenip temsil edilemediğini, bu sebeple sadece nesnelerden oluşan bir dünya algısının çok daha basit ve doğru bir algılama biçimi olacağını söyler. Manzotti’ye göre deneyimlerimiz ve gerçeklik arasında bir fark bulunmamakta, insan algıları ve nesneler aynı nesnellik zemininde işlemektedir. Savunduğu özdeşlik düşüncesine göre insan, uzay ve zamana yayılmış nesneler ve olaylar kümesidir, beden ise deneyimin şimdi ve burada etki etmesini sağlayan araçtır. Burada Manzotti, deneyimi nesnenin varolduğu zamana yerleştirir. Herhangi bir zaman diliminde bütün algıların toplamı, dünyanın o zaman dilimindeki gerçek ontolojisini verir. Böyle bir dünyada mekan, her deneyimlendiğinde –herhangi bir insan onu her algıladığında- yeniden oluşur. Tek bir insanın bir mekanı farklı şekillerde algılamasından ziyade, bir mekanın pek çok kere meydana geldiği bir algılama biçimi kurmamız ve böylece fenomenal özelliklerle, fiziksel özellikler arasında bir fark olmadığını görmemiz gerekmektedir. Benzer şekilde mekana dair fenomenal ve fiziksel durumları birbirinden ayrı katmanlar olarak görmek yerine hemzemin bir düzlemde temsil eden kartografi; mekanın gerçek bilgisini üretmeyi ve göçebe aidiyet modelleri ile varoluş biçimlerini anlamak için yardımcı olabilir.

Mekana tek yönlü bakan ve mutlak bir fikir ekseninde çerçevelenen bir kamusalık arayışındansa, her ölçekten bilginin dahil edildiği, kültür çatışmaları ile mekanın kullanım, dönüşüm, işleyiş, atmosfer gibi niteliklerinin aynı nesnellik zemininde eş

zamanlı temsil edildiği bir araştırma zemini, herhangi bir zaman diliminde mekanın gerçek ontolojisine yaklaşmamızı sağlayabilir.

Bu bağlamda çalışma önerdiği süreksiz düşünsel zemini Galata Bölgesi'ndeki işgal pratikleri ile ilgili vaka çalışması üzerinden somutlaştırır ve özdeşlik düşüncesiyle paralel şekilde algıları, söylemleri ve nesneleri aynı nesnellik zemininde ele alan bir heterarşik kartografi oluşturur. Heterarşik kartografi çok boyutlu ve lineer olmayan bir organizasyon şemasına imkan sağlayarak durumlar, insanlar ve fenomenler arasında bir hiyerarşinin kurulmadığı hemzemin bir düzlem oluşturur. Bölgede bir zaman dilimi içinde gerçekleşen olayları, hareket halindeki nesneleri, paylaşılan anlık fotoğrafları, sosyal medyada paylaşılan fikirleri, mekansal biçimleri, insan öbeklerini ve olayları çözümleyerek mekanın bu zaman dilimindeki gerçekliğine ulaşmaya ve süreksizlik bağlamında açılan insan-toplum-mekan-aidiyet tartışmalarını dağınık bir sistem içinden okumaya imkan sağlar. İleriki bölümlerde daha detaylı tartışılacağı üzere, işgal pratiklerindeki ikili ve kodlanmış durumları açarak alternatif güzergahlar oluşturulur.

3.1 Türkiye'de Kamusal Alan, Kamusal Zaman ve Agonistik Potansiyeller

İkinci bölümde açıklanan süreksiz oluş arzularının Türkiye'deki mevcut kamusal tartışmalarla birlikte değerlendirilmesi, güncel tartışmaların olasılıklarının ve sınırlarının tartışılması için önemli görülmüştür. Tanyeli, Batuman, Yılmaz ve Çiftçi gibi pek çok düşünür Türkiye'de güncel kamusal mekan politikalarının mevcut süreksizlik ve istikrarsızlıkla baş edemeyip ona karşı tutumlar sergileyerek mekana tek yönlü bakan, net şekilde çerçevelenen, paternalist tutumlara ve ikiliklere hapsedilen politikalar üzerinden şekillenmesini ve bunun sonucunda insanların kamusal mekanlardan yalıtılmasını eleştirir. Bu sebeple normatif ve paternalist olanın eleştirilerek; parçalı, çelişkili, ilişkisel ve çoklu bakışlara temellenen bir düşünsel zeminin tartışmasının Türkiye'nin yerel dinamikleri üzerinden yapılması ve "toplumsal olarak paylaşılan mekan" üzerine dinamik bir perspektif oluşturulması; mevcut tartışmalara çok yönlü bakılması için önemli görülmüştür. Türkiye'deki kamusal tartışmalar ile istikrarsız, süreksiz ve ilişkisel yaklaşımlar, iki eksenle birbiri ile ilişkilendirilebilir. İlk eksen "Bütün bu süreksizlik ve istikrarsızlık yönelimlerinin, Deleuze tabanlı göçebe öznellik biçimlerinin, rizomatik ve göçebe aidiyet biçimlerinin Türkiye kamusallığında kendine nasıl yer bulacağı" kaygısı üzerinden ele alınabilirken, ikinci eksen daha üst ölçekteki problemlere dikkat çekerek

“sürdürülmesi ve tasfiye edilmesi gerekenler arasındaki ayrımın çok net olduğu muhafazakar ve paternalist tutumlara yatkın toplumlardaki mevcut aşkınlık düzlemleri, katmanlar, ikilikler, sınıflar ve değer hiyerarşilerinin nasıl açılıp karmaşık bir ilişkiler ağı içinde tartışılabileceği” üzerine şekillenir. Vaka çalışması sürecinde bu iki tartışma eksenini sürekli aktif tutulmuştur.

Yılmaz (2017), kamusal alanı, “toplum ve toplumu oluşturan farklı grupların birlikte yaşama olanaklarını arttırmaya, karşılıklı yaşama biçimlerini yeniden ele almaya ve bu uğurda eylemeye ve görünmeye çalıştıkları bir var olma biçimi zemini” olarak çerçeveler. Toplumun ihtiyaç duyduğu ortaklık veya birliktelik arayışına ve bu arayışın temel zemini olarak içinde yaşanılan ve “paylaşılan zaman”a vurgu yapar. Çünkü zaman da duygusal ve zihinsel dünyamızın ritimleriyle var olan; hatırlama ve unutuşla kendine zemin bulan bir olgu olarak tıpkı mekan gibi toplumsal olarak örgütlenir ve üretilir. Bu durumda “yer”, akıldaki anlık bir deneyim olarak tartışılmaya başlandığında “kamusal zaman” da bütün bu deneyimler ve failer arasındaki ilişkileri görünür kılan bulutumsu bir etki olarak tartışılabilir. Böylelikle zamanı, sadece öznel dünyalarımızda unutuş ve hatırlama fragmanları ve bu fragmanların yeniden kuruluşu ile deneyimlenen bireysel bir etki olarak değil, toplumla birlikte yaşanılan, kavranılan ve üzerinde müzakere edilen yeni bir olgu olarak algılarız. Kamusal zaman kavramı üzerinden kurulan ortaklık, failerin başkalarıyla kurulan müşterek bir dünyanın parçası olmasına imkan sağlayarak rizomatik ve kolektif aidiyet biçimlerine referans verir. Fakat Yılmaz’ın da belirttiği gibi Türkiye’de mevcut kent politikaları sonucunda kamusal alan ve kamusal zaman 2002 yılından günümüze kadar olan son 20 senelik süreçte fazlasıyla aşınmıştır. Sürekli artan güvenlik kontrolleri, kamusal alanın kullanıma kapatılması, belirli kesimlerin kamusal alandan dışlanması gibi durumlar bunlardan yalnızca birkaçıdır. Ortaklıkların ve çatışmaların deneyimleneceği kamusal alanın giderek sınırlandırılıyor oluşu, failerin kendilerini zamanın akışı içinde bir yerlerde konumlandıklarını sağlayan kamusal zamanın da kaybolmasına yol açar. Kamusal alanlarda bedensel olarak varolamama sonucunda insanlar kendini başkalarıyla müşterek bir dünyanın parçası olarak algılamakta zorlanır ve kente dair bir mekansal aidiyet biçimi oluşturamaz. (Yılmaz 2017 ve Yılmaz 2021)

Çiftçi (2017), 2002 yılında iktidarın değişmesiyle kamusal alanın paternalist hassasiyetler üzerinden ele alınmasını; özellikle 2009 sonrası dönemde mevcut iktidarın “otoriterlikten totaliterleşmeye doğru yaklaşan hükümet etme tarzının

uzantısı olarak kamusal alanda nasıl terbiye edileceğimiz” üzerine çeşitli çıkışlar yapmasını eleştirir. Paternalist yaklaşımlarda geçmişte tekrar eden muhafazakar bir tutum vardır, otoriterlik daha az sorgulanır. İktidarın başında bulunan kişilerin eldeki imkânların nasıl dağıtılacağı, kimin neyi, ne kadar hak ettiğinin kararını vermesi normal karşılanır. Muhafazakar ve paternalist tutumlar, denenmiş olanı bilinmeyene tercih eder; bu sebeple mevcut düzeni korumayı, geleneklere tutunmayı ve mümkün olduğunca mevcut işleyişte bir değişiklik yapmamayı tercih ederler. Muhafazakâr hegemonyada gelenekler ve/veya din toplumsal normları biçimlendirir. Gelenekler, din ve kültür tarafından belirlenen normların, kişilerin kendini dünyada bir yere konumlandırmayı kolaylaştıracağına inanılır ve kamusal alanlar bu normlar üzerinden biçimlendirilir (Oakeshott, 1975, Heywood 1988). Bu bağlamda muhafazakar ve paternalist yaklaşıma sahip bir iktidar tarafından yönetilen toplumlarda insanların kendisini sürekli yeniden tanımlamasını gerektiren mekânsal pratiklerdense, insanları verili duruma uyum sağlamaya zorlayan yaklaşımlar benimsenir.

Çiftçi’ye göre (2017), Türkiye’de iktidar, 2009 sonrası dönemde muhafazakar ve paternalist yaklaşımını arttırmaya başlamış, kamusal alanda sorunları çözmek için müzakere etmek yerine düşmanlaştırma / düşmanı imha etmenin uygulamaya geçirildiği totaliter bir döneme geçiş yapmıştır. Bu sebeple Türkiye’de kamusal alanın giderek totaliterleşmesi ve sürekli iyi / kötü, güvenlik / özgürlük, direniş / iktidar gibi dikotomilere sıkışması sıklıkla eleştirilir (Tanyeli 2017; Batuman, 2019; Çiftçi 2017).

Seküler kimlikle ve modernizmle özdeşleştirilen sivil mimari örneklerinin yıkılması ve yerine geçmişe referans veren biçimsel dile sahip yapıların yapılması, kamusal alanın geleneklere uygun görülmeyen kişilere ve olaylara kapatılması, tarihi ve dini sembollerin kamusal alanlarda, belediye yapılarında, metro istasyonlarında giderek artması bu durumlardan yalnızca birkaçıdır. Yılmaz (2021), insanların deneyimlediği bu yersizyurtsuzluk hissinin kamusal olana karşı kayıtsızlık, nihilizm ve yabancılaşma iklimi yarattığını iddia eder. Türkiye’de son 20 yılda kamusal kültürün zayıflaması ve kamusal alanların giderek kullanımdan çıkması sonucunda toplumsal gruplar arasındaki dilsel iletişim zemini de büyük oranda tahrip olmuştur. Oysa öznelere arası dünyada müştereklerin bir temsili olan dil, yarattığı etkileşim sayesinde insanların hem kendileri hem de yaşadıkları toplum için bir anlam oluşturmalarını sağlar. Böylece tezin ilk bölümünde savunulduğu gibi anlamsal hegemonyalardan kopan ve yüzer-gezer bir zihin haline gelen insan, dilsel iletişim zemini ile anlamın ve değerinin yitirilmesinden

doğacak tehlikelerden bir nebze arınabilir ve birlikte yaşamaya dair ifade ve eylemlerde bulunabilir.

Kamusal alana dair güncel pek çok yaklaşım toplumsal katılıma vurgu yapar ve “Bütün ayrılmışlıklarına rağmen, ya da bunları ortaya çıkaran yapısal engelleri ortadan kaldırarak, eşit ve özgür bir ortak yaşamı ya da kolektif tecrübeyi nasıl mümkün kılacağımız” üzerinde durur (Özbek, 2004). Tezin ilk bölümünde savunulduğu üzere mekanı etkileyen faillerin sayısının ve çeşitliliğinin giderek artıyor olması durumu, birlikte yaşamının yollarının da giderek karmaşıklaşmasına yol açar. Türkiye’nin içinde bulunduğu siyasi, toplumsal, kültürel koşullar karşısında mevcut iktidarın kontrol aygıtları giderek daha baskın hale gelirken Gezi Parkı gibi toplumsal kırılmaların yaşanması ve sosyal medya gibi yeni unsurların ortaya çıkmasıyla alternatif kamusal biçimleri de çeşitlenmeye başlar. Ankara’da kenti birlikte yaşamının ve birlikte yaşama deneyimlerini aktarmanın yollarını arayan “Zıtlar Mecmuası” bağımsız platformu (Url-18); Kadıköy’de hayatın paylaşıldığı yeni kamusal alanlar açmanın ve yatay örgütlenmenin yollarını arayan Don Kişot ve Yel Değirmeni işgal evleri (Url-19) gibi çeşitli projeler kente ilişkin talepleri, eylemleri ve arzuları görünür kılar.

Sheikh (2007), kamusal alanın bir konum ve oluşum olarak tartışıldığı; normatif ve idealist yaklaşımlara karşı, parçalı, çelişkili, çatışmalı ve geçici olanı görünür kılan kamusal alan tartışmalarının uzun vadede daha yapıcı olduğunu belirtir. Castoriadis’in tarif ettiği “bir araya gelerek toplumun kurulumunu gerçekleştiren parçalı alanlar” olarak betimlenen bir kamusal alan tahayyülünü sorgulayarak genelleşmiş ve idealize edilmiş kamusal temsillerin karşısına “farklı sahalara” yaklaşımını koyar. Bu yaklaşım vurguyu deneyimlerin çokluğuna taşıyarak kolektif deneyimleri örgütleyen çoğul bir kamusal alan fikri önerir. Bu yaklaşımda mevcut mekanların mimari çerçevesi değişmeden kullanım biçimlerinin ve mekanı kullanan kimlik ve pratiklerin çokluğunu arttırmak önemlidir. Böylece kamusal olana ilişkin ilişkisel, eklemlenebilir ve iletişilebilir yeni kavrayışlara ulaşabiliriz. Yukarıda bahsedilen öz-örgütlenimli kamusal arayışlar, sabit kategorilerin ve özne konumlarının yapısökmüne, disiplinlerarası alanlara, çatışmalı deneyimlere açılarak dinamik ve çokyönlü bir kamusal tartışmamıza imkan sağlar. Böylece Sheikh’in “kamusal alan denen şeyin zaten oldum olası bir projeksiyon ve idealden başka bir şey olup olmadığı” sorgulaması

doğrultusunda bütüncül olmayan, sabit bir ideale koşullanmayan ve herkeste ortak olmayan bir kamusalılık biçimine referans verir.

Fakat Türkiye’de kamusal mekan, konsensus yaratılmaya çalışılan bir zemin gibi ele alınır. Mouffe’a göre (2015) çatışmaların tasfiye edildiği, tek bir kimlik üzerinden ele alınabilecek, toplumun tamamen bütünleştiren bir kamusal alan mümkün değildir. Mouffe, her ölçekteki politik zeminde deneyimlenen çatışmaların düşmanlar arasındaki mücadeleye karşılık gelen “antagonizma” biçiminde değil, muhalifler arasındaki mücadele’ye karşılık gelen bir “agonizma” biçiminde tartışılması gerektiğini söyler (Mouffe, 2015). Agonistik yaklaşım herhangi bir kesimin arzu ve ihtiyaçlarını dışlamadan bir konsensüsün nasıl üretileceğini tartışmaya imkan sağlayan bir yaklaşım sunar ve kamusal alan’ı, çatışan görüşlerin herhangi bir nihai çözüme ulaşmaksızın sürekli çarpıştığı mekân olarak ele alarak farklı söylemsel ve imgesel düzlemleri içermenin önemine vurgu yapar. Mouffe’a göre dünyayı bir bütün olarak savunmayı ve milli kimlikler oluşturmayı bırakıp farklılıkları kabul etmeli, gerekli otonomi koşullarını oluşturarak farklı kolektif kimliklerin özgürleştirilmesini sağlamalı, çok-kutuplu bir dünyanın kurulmasının yollarını aramalıyızdır. Bu bağlamda Türkiye’yi totaliter ikili ve aşırı kodlanmış kamusal politikaların dışına çıkarmak için agonistik yaklaşımların potansiyellerinin araştırılması; homojenleştirici, tektipleştirici, aşırı kodlanmış ve normatif pratiklerin yerine heterarşik yaklaşımla şekillenen yapıcı ve agonistik tavırların geliştirilmesi gerekmektedir.

Deleuze ve Guattari (1987), kapitalizmin insanları sabit ve mutlak özne konumlarını sahiplenmeye zorlayan mutlak bir “yer” ile ilişkili disiplinle değil, öznenin her an oluş halinde olduğu sürekli hareketle tanımladığını belirtir. Bu sürekli hareket hali oluş, arzu, yersiz-yurtsuzlaşma gibi kavramlar üzerinden ele alınır. Alternatif kamusalılıklar statik olana karşı direnirken bu kavramlar içinden ele alınabilir. Sabit biçimlere karşı esnek organizasyon biçimleri kurarlar.

Tanyeli (2017), “sadece pratiklerin, nesnelerin, fikirlerin, söylemlerin, imgelerin ve insanların devingen ilişkilerinden ibaret bir mimarlığı” sorgular. Tanyeli’ye göre insanın mekanla ilişkisini sabit anlatılar, özler, kimlikler değil, çoğul aktörler arasındaki ilişki ağları ve dağıtık eyleme güçleri belirlemektedir. Bu sebeple kamusal alandaki aktörlere dair girift ve esnek kavrayışlara ulaşmak, farklı bir mimarlık düşlememize yardımcı olacaktır. Her ölçekten bilginin dahil edildiği, kültür çatışmalarının ve mekanın kullanım, dönüşüm, işleyiş, atmosfer gibi niteliklerinin de

temsil edildiği bir araştırma zemini, çalışmanın başında tartışılan süreksizlik ve dönüşen aidiyet söylemleri bağlamında agonistik potansiyelleri, yeni arzu ortaklaşmalarını, özgür kamusal alanın önündeki engelleri ve Türkiye’de tekrar birarada nasıl yaşayacağımız, bir kamusal alan nasıl oluşturacağımız konusunda mimarlığın failliğini sorgulamamızı sağlayabilir.

3.2 Kamusal İşgaller: Söylem Kümelerinden Arzu ve İhtiyaç Yığınlarına

Türkiye’de kamusal alanların normatif politikalara ve ikiliklere sıkıştırılıyor olmasından kaynaklanan bu problemler, çokluk bilinciyle ele alınan, fail-yapı arasındaki ikiliği bozarak kamusal alanların devamlı bir nesne ve eylem akışına dönüşmesine imkan sunan bakışların ihtiyacını vurgular. Böylece ilk bölümde bahsedilen üç güzergah doğrultusunda, değişime direnen bir yaklaşımdansa onunla birlikte çalışan bir mimarlık tahayyül edilebilir. Değişen toplumsallıklar bağlamında mekan politikalarına yön vermek için öncelikle mevcut ortak yaşam ideallerini istikrarsızlaştırmak ve mekan üzerine düşünmek için yeni araçlar üretmek gerekir. Türkiye özelinde bu araçlar kent-beden arasındaki ilişkisel uzamı yoğunlaştıran ve bunun sonucunda pek çok çatışma yaratan kamusal işgaller üzerinden ele alınabilir. İşgaller bir ideal olarak değil, hali hazırda belirip kaybolan bir oluşum biçimi olarak ele alınır; şehrin sokaklarındaki göçebe öznelerin yere özgü toplaşması ve kolektif olarak orayı ortak paylaşılan yer’e dönüştürme durumuna karşılık gelir.

Kamusal işgaller, Hakim Bey’in “geçici otonom bölge”lerine benzer şekilde çalışır. Bey, kent içindeki boşluklara yerleşen geçici otonom bölgeleri “bir alanı mekansal, zamansal veya düşlemsel olarak özgürleştiren ve devlet onu bozmadan başka bir zamanda ve mekanda yeniden oluşmak üzere kendini ortadan kaldıran” bir oluşum olarak tanımlar ve okurlarına şu soruyu yöneltir: “Kim bizim için bir otonomi kartografisi icat edecek, arzularımızı içeren bir haritayı kim çizebilir?” Bu haritalar önemlidir çünkü Bey’e göre geçici otonom bölgelerin gerçekleşmesi farkındalık eylemi ile mümkündür. Dolayısıyla bu geçici bölgelerin içindeki ‘kendiliğindenlik’ ögesini, güç akışlarının ve erk noktalarının nasıl işlediğini anlamamız, bu coğrafı, toplumsal ve hayali uzamların psikotopografisini oluşturmamız gerekir (Bey, 1985).

İşgal pratikleri, normatiflikten uzak bir öznelerarasılık hissi oluşturarak arzu akışlarını çoğaltır ve mevcuttaki ortak yaşam ideallerini istikrarsızlaştırır. Hayalperest ve kolektif bir kent göçebeliği formu olarak, tezin başında belirtilen süreksizlik arzuları

ile bütünsellik ihtiyacının aynı anda yoğunlaştığı bir alan yaratır. Maffesoli (2011), göçebelerin işgal arzularını aylak olmanın özgürlüklerine bağlanan ve macera ihtiyacını, geçici karşılaşmaların zevkini, başka yer arzusunu ve kolektif bir kaynaşma arayışını son derece iyi tercüme eden bir durum olarak ele alır. Dramatik bir tarihe gönderme yapmayan, soyut bir kuramlaştırmamanın nesnesi haline gelmeyen, ileriye dönük ideolojik bir proje gibi işlemeyen işgal pratikleri; “şimdiciliği” vurgulayarak somut dayanışma formlarını ve karşılıklı etkileşimleri odağına alarak gündelik ilişkilerin yoğunluğu üzerinden anlaşılan bir aidiyet duygusuna referans verir. “Varlığın deneyimi” ve “ötekiyle kurulan ilişki” işgal pratiklerinin iki temel noktasıdır. Fakat Maffesoli’ye göre toplumsal işgal anları ve göçebe pratikler, otonomi ile birlikte bir çeşit heteronomiye de yol açar ve bu ötekine göre varolma durumu, toplumsal yapıya somut anlamını ve gücünü verir. Kendiliğinden işgal edilen bu boşluklarda çevremizi her türlü dayatmadan bağımsız ve özgürleşmiş olarak deneyimlerken bir yandan da bizi çevreleyen mekan ve o mekanın ortakları olan insanlarla “bir araya gelmeyi” deneyimletir (Maffesoli, 2011).

Kamusal işgallerdeki deneyimlerin yoğunluğu ve bu deneyimler sonucunda ortaya çıkan problemler, mevcut özerkliğimizin nasıl ve ne yollarla tartışılabileceğini gösterir. Çünkü bu işgaller mekandaki pek çok failin söylemlerinin ve imgelerinin dahil olduğu yoğun bir veri yığını oluşturur. Örneğin işgalciler arzularını ve deneyimlerini bloglarına yazıp fotoğraflarını sosyal medyadan paylaşarak yeni kamusal biçimlerini tartışmaya açarken; buradaki yerlilerin gürültüden ve yoğunluktan şikayet etmesi kamusal haklarımızın ve özgürlüklerimizin sınırlarını tartışmaya imkan sağlar. Bir yandan da bu mekanlara devlet güçleri tarafından yapılan müdahaleler, kapatılma eylemleri ve sınırlandırmalar, fail-yapı ikiliğinin dışında kamusal mekan politikalarını nasıl tartışacağımız konusunda yeni açılımlara yön verir.

İşgal pratikleriyle kent göçebelerinin arzularına, çoklu aidiyet biçimlerine, mekansal tepkilere ve yer ilişkilerine dair heterarşik kartografler oluşturmak, aidiyeti ve mekan üretim biçimlerini yeniden yapılandıran anlamlı sahalar bulmaya yardımcı olur. Böylece Türkiye’de mevcut kamusal tartışmaların strateji-taktik ya da fail-yapı diyalektiğinden ziyade, bireylerin / kolektiflerin özgür iradesi ile sosyal yapıların kısıtlamaları arasında sürekli dönüşen bir ilişkisellik üzerinden tartışmaya imkan sağlar. Onlarca yerel durum üzerinden yapılacak durum okumaları, çevre ile ilgili kaygılar geliştirmemize ve mevcuttaki kolektiviteler, arzular ve ihtiyaçlar aracılığıyla

artırımsal (incremental), sistem odaklı ve heterarşik bir yaklaşım oluşturmamıza imkan sağlar.

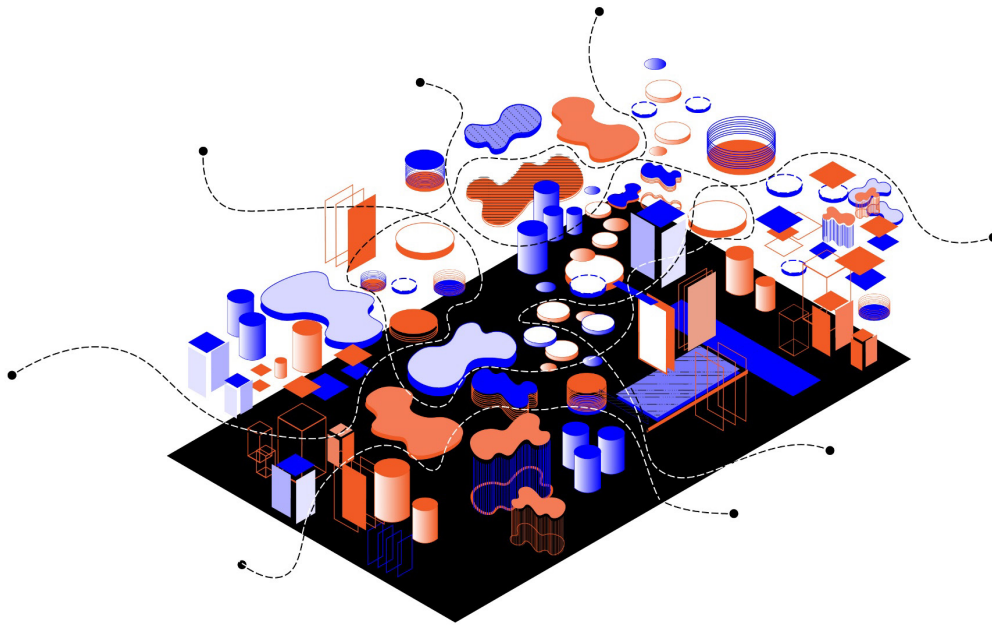
3.2.1 Düşünsel Araçlar: Durumlar, Kolektiviteler, Atmosferler, Nesneler

Massey (1994), yere özgüllüğünü veren şeylerin, içselleştirilmiş bir tarih ya da kusursuz bir kimlik gibi soyut şeyler olmadığını, belirli toplumsal ilişkiler kümesini yaratmayı sağlayan bütün sosyal ilişkiler, hareketler, bedensel jestler, nesneler ve iletişim ağları olduğunu söyler. İster bir sokak, ister bir bölge, hatta bir kıta olsun, bu bağların farkında olmak daha geniş bir dünyayla bağlantılılık bilincini içeren, kişiyi yaşadığı çevre ile bütünleştiren bir yer duygusu oluşturur (Massey, 1994). Burada bahsedilen bağlar, hareketsiz ve zamanda donmuş şeylere değil, nesnel durumlar üzerinden ilerleyen aktif bir sürece referans verir. Bir yeri anlamak için belirli bir zaman dilimi içindeki anları çerçevelemeli, bu anlardaki mekansal kullanımı deşifre etmeli, bütünleri parçalara ayırmalı, ölçekler arası bağlantılar kurarak etkileri irdelemeli ve konvansiyonel düzlemin dışına çıkan bir haritalama yöntemi geliştirmelidir.

Bu bağlamda çalışmanın ikinci bölümünde tartışılan heterarşi kavramı bu haritalama yönteminin temel yaklaşımını oluşturur. Çalışma işgal pratiklerinde söylemlerin, imgelerin ve çatışmaların yoğunlaştığı zaman dilimini çerçeveleyerek, bu pratiklere dahil olan failleri, söylemleri ve nesneleri araştırır. Kamusal alanın somut ve biçimsel kısmını oluşturan caddelere, sokaklara ve meydanlara ve bunların boşluklarının incelenmesine birincil önem vermeyen, bunun yerine failliğin oluşumuna öncelik veren bir kartografi kullanarak, sürekli akış halindeki fenomenleri ve onların etkilerini anlamaya çalışır. Mekanları işgal eden insanlar, onların bedensel jestleri, kurdukları farklı uzam-zamansallıklar ve bu uzamlarda yer alan nesnelere odaklanarak bu fenomenlerin dinamik ve ilişkisel bir organizasyonunu oluşturur. Böylece ayırık eylemler ve nesneler kadar ilişkileri; ideolojiler kadar geçici politikaları tartışmaya imkan sağlar.

Awan (2016), her türlü mekansal müdahalenin küçük yada büyük ölçekte bir mekansal faillığe sahip olduğunu iddia eder. Sürekli hareket halindeki nesneler ve insanlar da en az mimarlar kadar mekanı şekillendirmektedir. Bu sebeple mimarın ve tasarımın önüne göçebe bedenleri ve akış halindeki nesneleri; sabit biçimsel niteliklerin önüne ise dinamik ilişkilendirmeleri koyar. Bir futbol oyununda sahada hareket eden top,

oyuncuları boşlukta düzenlemekte ve dolayısıyla özne konumuna geçip insanları nesne konumuna yerleştirmektedir. İçinde yaşamakta olduğumuz dünyanın dinamik doğası da bundan çok farklı değildir (Awan, 2016). Mekanlar; içindeki yüzer-gezer insanlar, nesneler, sistemler ve sistemler arasındaki ilişkiler aracılığıyla sürekli yeniden üretilir. Bu sebeple sürekli hareket halindeki bu fenomenleri belirli uzam-zamansal aralıklarına sıkıştırmak ve aralarında dinamik ilişkilendirmeler kurmak, mekanı istikrarsız, ilişkisel ve dağıtık bir yaklaşımla anlamamıza imkan sağlar. (Şekil 3.1). Kentleri alışlagelmiş tipolojilere, metaforlara, ideolojilere sıkıştırmayan, farklılık temelli bir okumaya imkan tanır.

Şekil 3.1 : Farklı fenomenleri birbiri ile ilişkilendirerek istikrarsız, ilişkisel ve dağıtık bir okuma biçimi oluşturulması

3.2.2 Düşünsel Zemin: Heterarşik Kartografi, Veri Yığını ve Uzamsal Altılık

Çalışma mevcut alanların anlamsal, söylemsel, imgesel, duyumsal boyutları üzerinden heterarşik bir kartografi oluşturacağı için her ölçekten bilgiyi araştırmaya dahil eder. Mekanın kullanıcıları tarafından oluşturulan ve sosyal medya aracılığı ile aktarılan verileri odağına alarak, kullanıcı tabanlı veri paylaşım platformları, haber kaynakları videolar ve görseller ile işgal durumunu farklı kullanıcılar ve mecralar üzerinden anlamamıza ve aralarındaki ilişkileri ortaya sermemize imkan sağlar. Bugünün kamusal alanı sadece somut biçimlenmelere maruz kalarak değil; beğenerek, paylaşarak, yayarak, anlatarak ve fotoğraf çekerek de kullanıcılarda bedenleştiği için,

farklı mecralar üzerinden hiyerarşisiz bir veri yığını elde etmek çalışmanın güncel ve özgün bir araştırma alanı açmasını sağlar.

Çalışmanın veri yığınına temel olarak 3 kategoriden oluşur:

1. Gazete, dergi ve görsel haber kaynaklarındaki durumlar ve imgeler
2. Konum Tabanlı Sosyal Medya Uygulamaları (Foursquare, Instagram, Facebook) üzerinden paylaşılan söylemler ve imgeler
3. Düşünce ve fikir paylaşım platformları (çoğunlukla kişisel bloglar) üzerinden paylaşılan düşünceler

Bu platformlardaki veri üretiminin çokluk ve dağınıklığını organize edebilmek adına, sürekli tekrar eden problemleri ve değer çatışmalarını odağına alan bir kartografi tercih edilir. Dolayısıyla turistik paylaşımlar, reklam içerikli paylaşımlar ve mekandan bağımsız paylaşımlar çalışmaya dahil edilmemiştir. Mekanı işgal eden insanlar, bedensel jestler, bölgedeki rutinler, mekansal atmosferler ve mekan içinde yer alan ağlar ve nesneler eşzamanlı temsil edilerek, birbiri arasındaki etkileşimler incelenir. Bu yaklaşım, durumları kemikleşmiş sosyopolitik meselelere çevirmeden ve ikiliklere sıkıştırmadan önce yerel düzeyde, günlük deneyimler üzerinden onları tartışmamıza ve hiyerarşisiz ve ilişkisel bir kamusallığı düşünmemize yardımcı olur. Kamusal alanda süresiz oluş arzularının ve çoklu aidiyetlerin gözlemlenebileceği bu kartografiler aracılığıyla, post-modern dönemin arzuları ile birlikte, değer çatışmaları yaşadığımız durumlarda ne yapacağımız ve yeni düşünsel güzergahları nasıl oluşturacağımız tartışılır.

Çalışma süresizliğin bir yansıması olan işgal arzularını ve bu arzuların yarattığı durum ve çatışmaları kartografiler aracılığıyla sunarken; karmaşıklığı, çelişkileri ve nüansları görmeye ve temsil etmeye imkan sunan bir yaklaşımın yollarını arar ve analizlerin nereye götüreceğini planlamadan verileri bir araya getirir. Bir durumu, tarafı ya da çözüm önerisini savunmaktan ziyade, kamusal işgal deneyiminin dinamizmini ve çokyönlülüğünü kaybetmeden, karmaşık ilişkiler içinde ele alacak bir yaklaşım geliştirmenin yollarını sunar.

Çalışma özgürlüklerin, sınırların ve kamusal hakların sorgulayabilmek için analiz edilen bölgedeki uzam-zamansal duruma katılan fenomenleri izometrik üç boyutlu bir gridal altlıkta birleştirir. Fajl (2018) ve Massey (2007), izometrik temsillerin sadece geometrik değil zihinsel boyutları da içerdiğini ve farklı çeşitlilikteki boyutlara

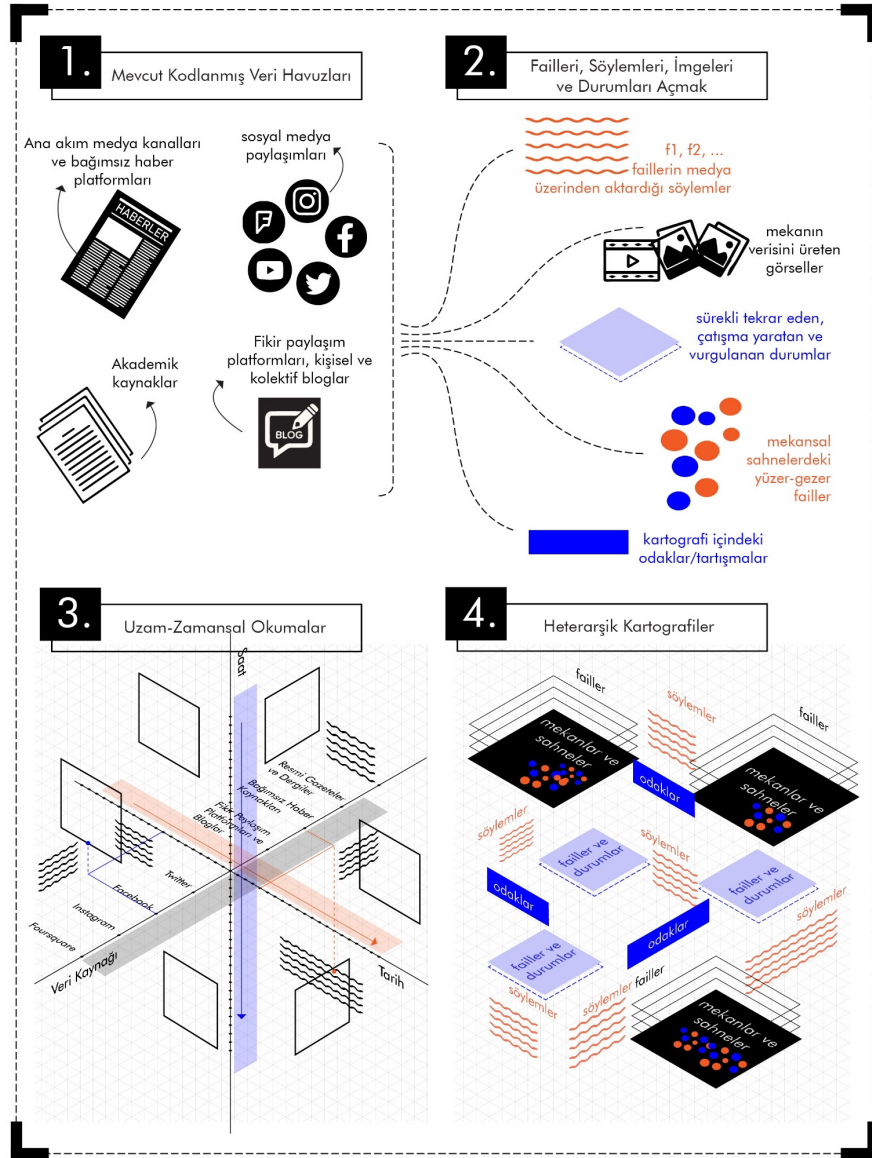
açılmamızı kolaylaştıracağını vurgular; iki yazar da Bragdon'ın metinlerinden alıntı yaparak izometrik temsillerin gerçeğe daha yakın olduğunu çünkü şeyleri aynı uzaklıkta, aynı anda ve pek çok konumdaki gözlemcinin gözünden temsil edilmesine imkan sağladığını belirtir. Massey (2007), Hinton'un uzam teorisinin, bedensel algının yerini alması gerektiği konusundaki düşüncelerine odaklanarak deneyimlerden ve öznel öğelerden arınmış uzama ulaşmak için dört boyutlu düzlemler üretmemiz gerektiğini, böylece öznel aşkınlıkları aşarak daha yüksek varlık düzenine erişebileceğimizi savunur. Hinton, tekil bilinçlerin oluşturduğu hiyerarşinin yanıltıcı bir özerkliği ve sınırlı bir bilinci beslediğine inanır ve tüm insanların gerçekten tek bir bedenin üyeleri olabileceği temsilleri (içinde bireylerin daha yüksek bir birlik içinde birleştikleri dördüncü boyutları) üretmemiz gerektiğine inanır.

Üretilen kartografide izometrik bir gridal altlık kullanılması, durumların tekil bir sonuca yönlendirdiği hiyerarşik veya merkezci bir organizasyon şemasındansa; parçaların ve ilişkilerin dinamikliğini koruyarak çıkarımları çok yönlü ve hiyerarşisiz bir şekilde tartışmaya imkan sağlayan bir organizasyon biçimi oluşturur. Oluşturulan kartografide mekanlar, durumlar ve söylemler mevcut düşünsel strüktür içinde yer değiştirebilir ve ilişkiler farklı şekillerde kurularak farklı okumalara imkan sağlayabilir. Heterarşik bir düşünsel zemin oluşturmak için izometrik üç boyutlu gridal altlığın kullanılması, içindeki öğelerin sürekli devinim halinde olduğu bir zeminde farklı taksonomilere ait verilerin hiyerarşisiz şekilde eş zamanlı temsiline imkan sağlar.

Bu bağlamda vaka çalışması, araştırmalar ekseninde üç zaman dilimine bölünmüş dokuz odak (gürültü, güvenlik, hijyen, kontrol, kapatılma, tahakküm, ötekileştirme, direniş ve geri çekilme) üzerinden tartışılır. Öncelikle somut veriler (fotoğraflar, yazılar, durumlar) tarih-saat-veri kaynağı ekseninde şekillenen üç eksenli bir altlığa yerleştirilerek genel bir okumaya tabi tutulur. Böylece Z ekseninde işgalin bir gün içindeki mekansal kullanımını, Y ekseninde veri kaynaklarındaki kümelenmelerini ve X ekseninde gün geçtikçe mekansal kullanımın nasıl değiştiğini ayrı ayrı okumayı mümkün kılan bir veri analizi yapılır. Bu analizler çalışmada “uzam-zamansal altlıklar” olarak isimlendirilmiştir.

Çalışmanın temel kısmında ise bu veriler mevcut süreksizlik tartışmaları bağlamında açılır ve mekansal sahneler, durumlar ve söylemler üzerinden değerlendirilir. Çalışma üç zaman dilimine ayrılır ve 2012 haziran ayını kapsayan ve öbekleşmelerin anlatıldığı

dönem gürültü, güvenlik, hijyen odaklarını; 2012 haziran-2014 haziran zaman aralığı kontrol, kapatılma, tahakküm odaklarını, 2014 haziran ayı ise ötekileştirme, direniş ve geri çekilme odaklarını tartışır. Odaklar kartografinin genel hattını belirlerken, okumayı kolaylaştırmak adına mevcut söylemler kamusal haklar, kamusal özgürlükler ve kolektif aidiyet meseleleri üzerinden ilişkilendirilir. Kartografi üç kritik sahne üzerinden şekillenerek Galata Kuledibi, Fırçacı sokak merdivenleri ve yakın çevredeki bir apartman üzerinde fotoğrafların ve söylemlerin birer temsilini oluşturur. Failler, durumlar, söylemler, kamusal haklar, kamusal özgürlükler ve kolektif aidiyet meseleleri bu temsiller aracılığı ile izometrik altlığa aktarılır ve birbiri ile ilişkilendirilir (Şekil 3.2).

Şekil 3.2 : Heterarşik kartografinin veri yığını ve uzamsal altlığı

3.3 Beyoğlu Galata Meydanı İşgalinin Heterarşik Kartografisi

Çalışmanın ikinci bölümünde vurgulanan dönüşümler -süreksizliğe duyulan arzular, geçici ve ilişkisel öznellik biçimleri ve rizomatik aidiyet biçimleri- bu bölümde örnek bir kamusal işgal pratiği üzerinden değerlendirilir ve mekanın bu paradigmlar içinden düşünülebildiği bir düşünsel zemin oluşturulur. Mevcut dönüşümleri kamusalılık odağında tartışmak ve bu dönüşümlerin olasılıklarını ve problemlerini Türkiye kamusalılığı üzerinden açmak çalışmanın temel hedeflerinden biri olduğu için, seçilen kamusal işgal vakasının son dönem Türkiye’de sürekli tekrar eden kamusal tartışmaların gözlemlenip çok yönlü okumaların yapılacağı bir bölge olması önemlidir.

Literatür araştırmaları sonucunda Beyoğlu bölgesindeki Galata Meydanı’nın, mevcut dönüşümleri ve bu dönüşümden kaynaklanan problemlerin, arzuların ve ihtiyaçların araştırılabileceği bir alan olduğu gözlemlenmiştir. Bu dönüşümlerin okunmasına imkan sağlayan verilerin çokluğu ve dinamikliği de üretilecek süreksiz düşünsel zeminin ve heterarşik kartografinin çok yönlülüğüne katkı sağlar. Çalışmanın kapsamını sadece mekansal durumlar ve insan ilişkileri odağında tutarak süreksizlik meselelerini tartışabilmek için, bölgedeki kent politikaları ve kullanıcılar arasındaki çatışmaların arttığı, göçebe öznelerin süreksizlik arzuları ile iktidar tarafından kimlik belirleme politikalarının farklı durumlar üzerinden tekrar ettiği; kısacası çatışmaların yoğunlaştığı ve ikiliklere dönüştüğü 2012-2014 aralığındaki zaman aralığına odaklanılmıştır. Çalışmanın odağını bu zaman aralığı üzerinden kurgulamak, kamusal alandaki süreksizlikten kaynaklanan çatışmaları ikiliklere dönüştürmeden nasıl ele alabileceğimize dair heterarşik bir yaklaşım oluşturmaya imkan sağlamıştır. Ayrıca bölgenin dinamiklerini etkileyen durum ve aktörleri ortaya çıkarmak için yapılan araştırmalar sonucunda; gazete, dergi, video haber kaynakları, konum tabanlı sosyal medya uygulamaları ve fikir paylaşım platformlarında üretilen verilerin en fazla olduğu dönemin 2012-2014 yılları arası olması, günümüz kamusal alanının tartışılarak, beğenerek ve paylaşarak yeniden üretildiği göz önünde bulundurulduğunda, daha kapsamlı ve kullanıcı odaklı bir okuma yapmaya imkan sağlamıştır.

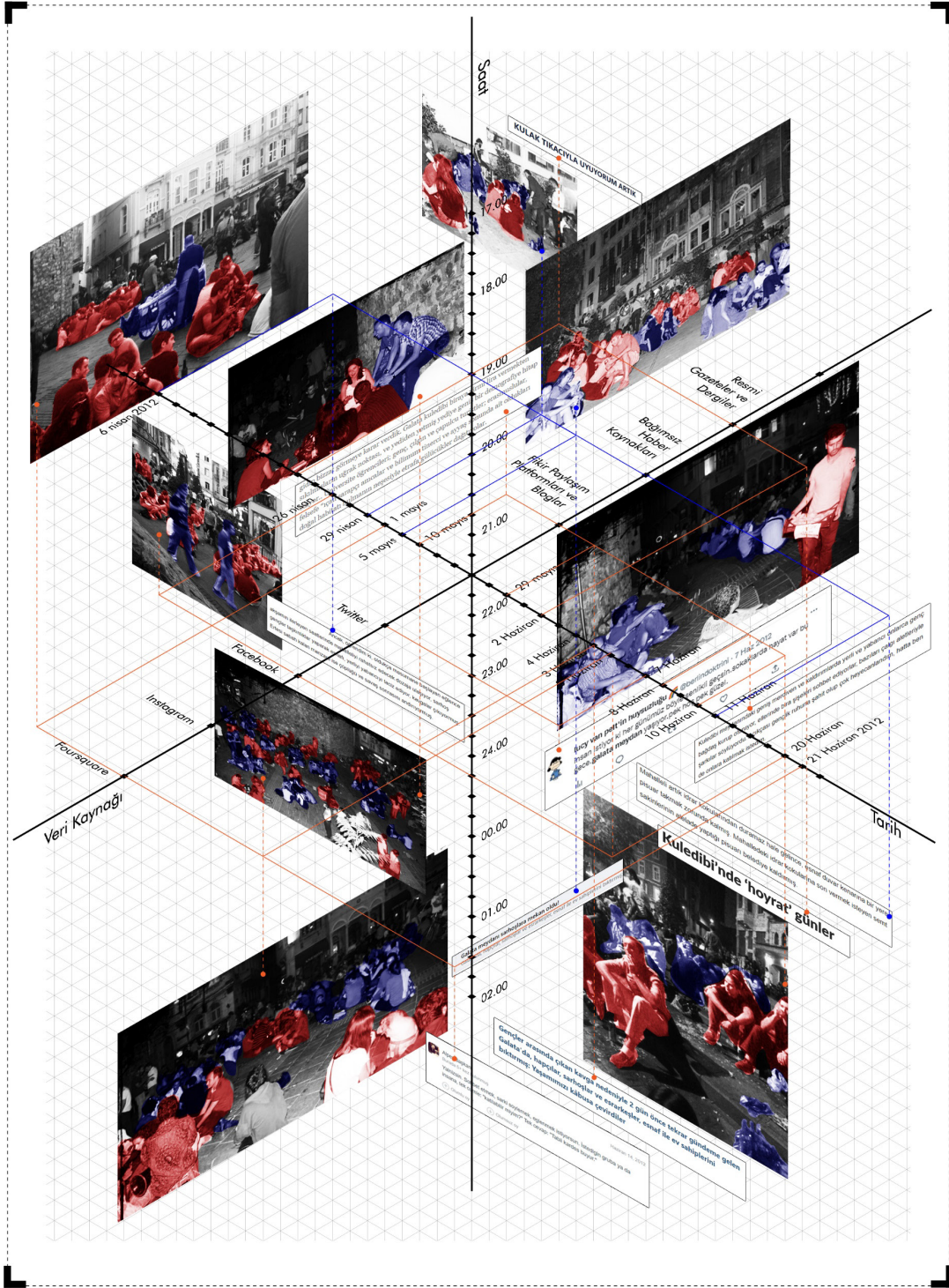
3.3.1 İnsan Öbekleşmeleri ve Kolektif Deneyim Sahneleri

Tarihi Yarımada’nın Haliç’e bakan karşı kıyısında konumlanan Galata, Beyoğlu’nun alt tarafında; Galata Kulesi ve çevresini de içine alan bölge olarak tariflenebilir. Semtin

topografik yapısı, kıyıdan giderek yükselen ve tepede Galata Kulesi ile düzlüğe ulaşan eğimli bir yüzey olarak tanımlanabilir. Galata bölgesi, içinde barındırdığı dükkânlar, kafeler, barlar, meyhaneler, sanat galerileri, mağazalar, atölyeler, düzenli olarak organize edilen festivaller ve şenlikler ile günümüz İstanbul'unun kültürel ve ticari akslarını içerirken bir yandan da sunduğu dinamizm ve mimari miraslarıyla turistler tarafından tanınan ve sık ziyaret edilen yerlerden biridir.

2010 sonrası dönemde Galata meydanı ve yakın çevredeki barların ve meyhanelerin giderek artması çevredeki insan yoğunluğunun da artmasına sebep olmuş ve bu bölge İstanbul'un en dinamik ve yoğun eğlence yerlerinden birine dönüşmüştür (Url-1). Önceki yıllarda Beyoğlu Belediyesi tarafından Kule meydanının festival alanı olarak kullanılması sebebiyle bölgedeki kentsel hafızanın da bunu destekler nitelikte olması bu dinamikliği arttırmıştır. 2012 yılında özellikle konum tabanlı sosyal medya paylaşımları, bloglar ve gazete yazılarına bakıldığında bölgedeki insan yoğunluğunun maksimum düzeye ulaştığı, özellikle akşam saatlerinde kule önünde gençlerin toplanıp yerlere oturarak konuştuğu, birşeyler yiyip içtiği, şarkı söylediği ve sosyalleştiği dinamik ve heterojen bir ortam oluşturduğu görülür. Bu dönemdeki sosyal medya arşivlerinden yola çıkarak, kule ve çevresinin farklı kesimden insanların bir sınırlamaya tabi tutulmadan ve para harcamadan keyifli bir akşam geçirebildiği özgür bir kamusal alan olarak ele alınabileceği söylenebilir.

Fakat bir yandan da bölgede artmakta olan gürültü ve çevre kirliliği yerli halkı rahatsız etmekte, özellikle akşam saatlerinde yapılan müzik ve eğlencelerden dolayı yerli halk ve işgalciler arasında bitmek bilmeyen çatışmalar yaşanmaktadır (Url-2). Şekil 3.3'de görüldüğü gibi Galata Kulesi çevresinde ve Fırçacı Sokak'a bağlanan merdivenlerde oluşan insan öbekleşmeleri zaman zaman kendiliğinden örgütlenen, zaman zaman raslantısal şekilde bir araya gelen insan gruplarını, sokak satıcılarını, pek çok minder, tabure gibi araçları, yiyecek-içecek pek çok nesneyi, müzik seslerini, kahkahaları, tartışma seslerini bölgeye taşımıştır. Bununla birlikte bölgedeki yoğunluğun, gürültünün, yiyecek-içecek artıklarının sürekli artması, kamusal alanın kullanımının ve kamusal alan kullanımının sınırlarına dair pek çok görüş ayrılığını da beraberinde getirmiştir. Bölgedeki gürültüden rahatsız olan yerli halk, şikayetlerini dilekçeler, sosyal medya paylaşımları ve röportajlar gibi farklı kaynaklar aracılığıyla pek çok kez dile getirmeye çalışmıştır.

Şekil 3.3 : Uzam-zamansal okuma 1: Galata Meydanı ve Fırçacı Sokak merdivenlerindeki insan öbikleşmeleri ve kolektif deneyim sahneleri.

2012 yılının yaz aylarında bölgede yapılan konum tabanlı sosyal medya paylaşımları, fotoğraflar ve blog yazıları giderek artmış, pek çok kişi bölgedeki kolektif deneyimin etkileyciliğinden, kalabalıkların neşesinden ve bölgedeki bu işgal pratiklerinin şehirle olan bağını arttırdığından bahsetmiştir. Çetin (2014), işgal pratiklerinde deneyimlenen

kamusal kimliklerin ‘aidiyet ve yerleşiklik olgusu’ etrafında tartışılan, bağlanma ve özdeşleştirme mekanizmalarından bağımsız olmasına, daha ziyade konumsal olmasına, ve bu nedenle değişken, akışkan ve melezleşebilir olmasına vurgu yapar. Kentsel ağlar (iletişim tabanlı fiziksel mekan deneyimleri), sanal ağlar (sosyal medya ağları) ve teknoloji ile güçlenen çoklu bir yer anlayışını tartışarak; post-modern toplumun temel kavramları olan ‘mobilité ve akışlar’ın, Laclou’nun (1985)“dünyayı ve kendimizi tanımladığımız geçici bir platform olarak” tanımladığı kaygan ve ilişkişel bir kimlik kavramıyla ele alınıp çoklu ve akışkan bir ilişkilendirme biçimine referans verebileceğine dikkat çeker. Farklı kimliklerin durmaksızın yeniden oluşup evrildiği işgal sahneleri bu ilişkilendirme biçimlerinin gözlemlenebildiği alanlardır. Kodalak (2020), “girift benlik” kavramı ile benliğimizi ortama yayılı halde bulduğumuz, mekanla hemhal olduğumuz, bir başkasıyla muhabbet edip ortaklıklar kurduğumuz anlarda, benliğimizi evrenle hemhâl olmuş ve etrafa pus gibi yayılmış olarak deneyimlediğimizi belirtir. Bu kavrayış, tezin ikinci bölümünde açıklanan, etki ettiğimiz ve tarafından etkilendiğimiz tüm faileri kapsayan bir ilişki ağı içinde kendimizi konumlandığımız rizomatik aidiyet kavramına referans verecek şekilde işgal pratiklerinin önemini vurgular. İşgal pratikleri ortak ve kolektif bir oluşuma katılım hissini deneyimlememize yardımcı olarak “şimdi ve burada olmak” üzerinden bir ilişkilendirme biçimine referans verir.

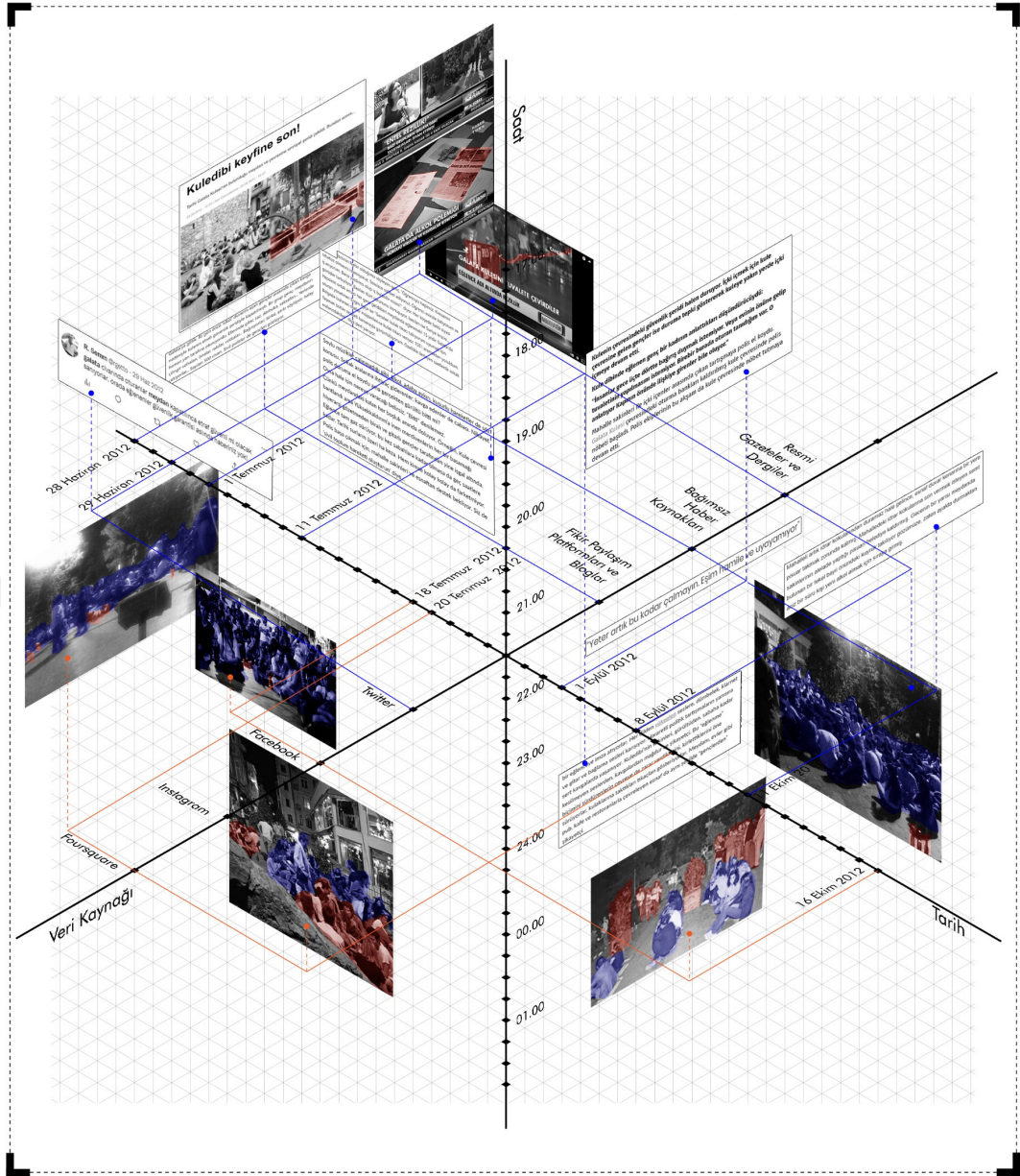
3.3.2 Arzu ve İhtiyaç Akışlarının Bağlanması: Güvenlik, Gürültü, Hijyen

Bölgede yaşanan ilk kırılma, 2012 yılının haziran ayında gerçekleşmiştir. Kule meydanı ve çevresindeki gürültü ve çevre kirliliğinin giderek artmasının yanında, pek çok haber kaynağında içki içenler hakkında olumsuz açıklamalar yapılması ve medyada alkol tüketimi ve alkolün negatif etkilerinin sürekli vurgulanmaya başlaması sonucunda toplum içinde içki içen gruplara yönelik genel tavır da değişmiştir. 2013 yılında market ve tekellerdeki alkol satışını sabah 06.00 ve akşam 22.00 ile sınırlandırılan bir yasa çıkarılması ve restoran ve barlara verilen alkol satış lisansını almanın giderek zorlaştırılması da bu durumu destekler niteliktedir. 2012 senesinin yaz aylarında belediyeye ve polise alkol kullanan gençlerin ‘aşırı davranışları’ konusunda pek çok şikayet olmuş, valiliğe Galata'daki durumun hukuki ve mekansal çözümlerle engellenmesinin sağlanmasını talep eden pek çok dilekçe yazılmıştır. Çeşitli sivil toplum kuruluşları, esnaf toplulukları ve mahalle sakinleri tarafından bir protesto düzenlenmiş; “çevredeki düzensizliği, uygunsuz davranışları, alkol tüketimini

ve kontrolsüzlüğü” düzeltmek için belediyelerin, valilerin ve kentsel planlamacıların mekansal önlemler almalarını, hukuki mercilerin ise hukuki yaptırımlar belirlemesini talep etmişleridir (Url-3).

Yeşilay sivil toplum örgütü, belediyeye bu konu hakkında bir rapor sunmuş, bölgedeki plansızlık ve kontrolsüzlükten duydukları rahatsızlığı dile getirmiştir. Meydana yayılan yaklaşık 400-500 kişiyle her yerin dolmasından ve çevreye çok yüksek bir uğultunun yayılmasından, sabaha kadar alkol ve uyuşturucu kullanılmasından, geceleri yüksek sesle şarkı açılıp dans edilmesinden ve sabahları meydan ve çevresinin alkol şişeleri, yiyecek atıkları ve idrar kokusu ile dolu olmasından duydukları rahatsızlığı fotoğraflar ve video kayıtlarıyla sunmuştur (Url-4). Bu raporlar sonrasında meydan ve çevresinin güvenlik şeritleri ve polis bariyerleriyle kapatılmasına, akşam saatlerinde gerekli kontrolleri yapmak ve güvenliğini sağlamak için yaklaşık 40-50 polis ve zabitanın görevlendirilmesine karar verilmiştir (Url-4). Bu durum bölgedeki yoğunluğu biraz azaltsa da, özellikle gençlerin mevcut ritüellerini bozmak istememesi ve bölgedeki yoğunluğun beklenen oranda azalmaması nedeniyle beklenenilen etki oluşturulamamıştır.

Art arda yapılan bu müdahaleler gazete, dergi ve sosyal medyada sıkça tartışılmış; ilk başta problemlerin mekansal ve hukuki düzeyde nasıl çözülebileceği üzerinden bir tartışma odağı varken, müdahaleler hızla arttıkça tartışmanın odağı değişmiş ve kutuplaşmalar başlamıştır. Kimileri belediye tarafından yapılan müdahalelerin plansız ve bilinçsizce olduğunu, kamusal alanda sürekli sivil polislerin bulunmasının ve belirli bölgelerin bariyer ve şeritlerle kapatılmasının kamusal özgürlüklere ve haklara aykırı bir önlem olduğunu ve uzun vadede bölgedeki özgün mekansal kullanımı mahfedeceğini savunurken; kimileri bu önlemlerin olumlu sonuçlandığını ve bölgedeki işgalle birlikte güvenlik ve gürültü problemlerini zaman içinde bitirip bölgeye huzur getireceğini savunmuştur. Bu durum Galata bölgesindeki kamusal alanın kullanımına dair söylem kutuplaşmalarının ilk temellerini atmıştır. Sosyal medya ve bloglarda işgal evleri daha çok özgürlük, birliktelik, kolektivite, hareketlilik, demokrasi, özgürlük gibi kavramlar üzerinden tartışılırken; ana akım gazete ve video haber kaynaklarında düşüncesizlik, aşırılık, taşkınlık gibi kavramlar üzerinden tartışılmıştır (Şekil 3.4).

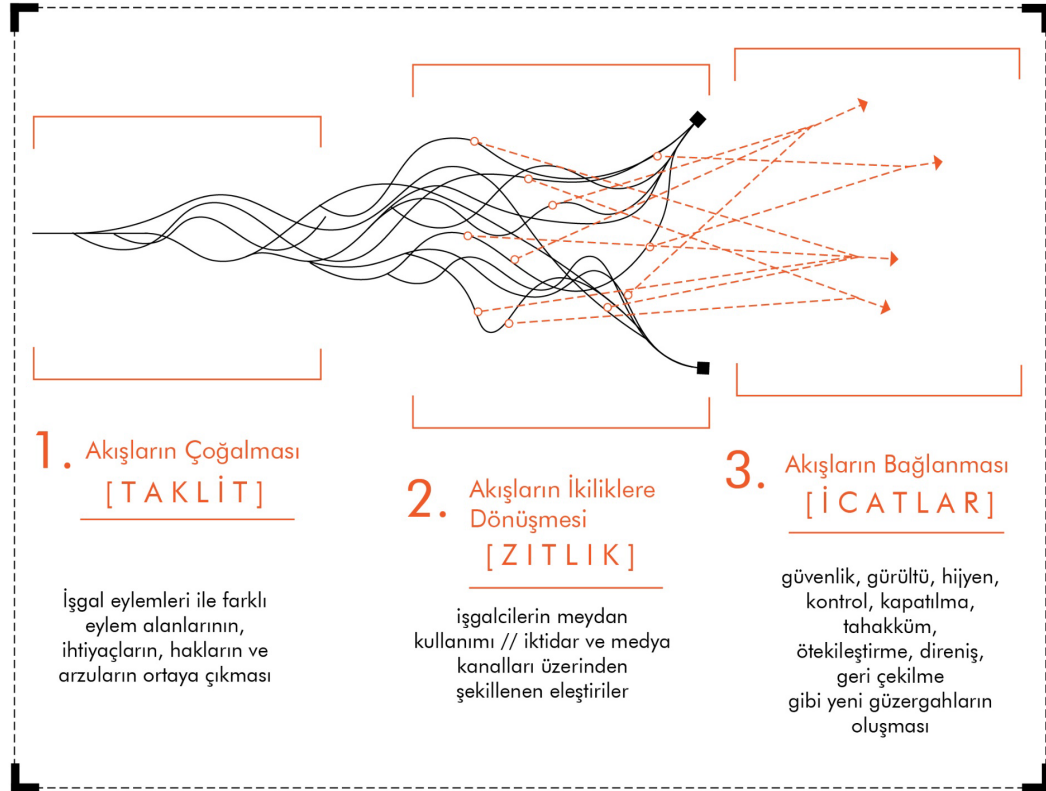
Şekil 3.4 : Uzam-zamansal okuma 2: Galata meydanı ve Fırçacı sokaktaki güvenlik, gürültü ve hijyen problemlerinin artması.

Kamusal alanın kullanımına dair yapılan bu tartışmalarda meselenin çok yönlülüğü tartışmalara dahil edilmemiş, indirgemeci ve tekyönlü çıkarımlara yönlendirilmiştir. Örneğin özgürlük kavramı sadece işgalcilerin mekanı kullanma özgürlüğüne izin vermek veya bunu kısıtlamak üzerinden tartışılmış, yerel halkın evinde sessiz bir akşam geçirme özgürlüğü olarak ele alınmamıştır. Bu sebeple mevcut durumun sadece bölgedeki gürültüden kaynaklanan problemlerin olası çözümleri ile ele alınabileceği gerçeği görülmemiştir. Oysa işgalcilerin kamusal alanda bulunma, orada şarkı söyleme ve dans etme özgürlüğü; gürültüden uyuyamayan veya çalışamayan insanların özgürlüğünden daha önemli ya da önemsiz değildir.

Bu duruma benzer şekilde kamusal alanı bariyerlerle ve şeritlerle kullanıma kapatmak kentlinin kamusal katılım hakkının –kenti kolektif ihtiyaçlar ve arzular doğrultusunda yeniden şekillendirme ve kentte varolmanın alternatif yollarını tanımlama hakkının- elinden alınmasına karşılık gelir. Tarihi yapıların ve yakın çevredeki insanların güvenliğini sağlamak devletin bir görevidir. Fakat kamusal alanın bariyer ve şeritlerle tamamen kullanıma kapatılmasındansa alternatif çözümler üretilmelidir. Kamusal alanda bulunma ve alkol alma hakkı, yaşanan mahallede akşamları güven içinde yürüyebilme hakkından daha önemli ya da önemsiz değildir. Konu süresiz, istikrarsız ve özörgütlenmeye sahip bir mekansal pratik olduğunda, özgürlükler ve haklar basitçe karar verilemeyecek kadar karmaşık bir alanda konumlanır. Kent hakkı, temel bir hak olarak, bu haktan yararlanmanın koşullarının oluşturulmasını da gerekli kılar, aksi halde kamusal alanın demokratik ve özgür bir şekilde kolektif kullanımı bir tür söylemden öteye geçemez.

Deneyimlenmekte olan süresizlik ve göçebelik, bir taraftan yeni zaman, mekân ve yaşam aralıkları oluştururken bir taraftan pek çok problemi de beraberinde getirir. Bu problemler, ikilikler olarak kümelenmektense failer arasındaki ilişkiler üzerinden tartışılabilir heterarşik bir zemin üzerinden ele alınmalıdır. Deleuze ve Guattari, Tarde'nin mikrososyolojisini takip eder ve yaşadığımız çevrede vurgulanması gereken şeylerin “milyonlarca insan arasındaki benzerlikler” olduğunu ileri sürer (Albertsen ve Diken, 2014). Ayrıntılara ve ilişkilere odaklanarak bu benzerlikleri yakalamanın önemine değinir. Tarde'ye göre pek çok toplumsal sürecin üç aşaması vardır; birinci aşama akışların çoğalması ile şekillenen ‘taklit’ aşamasıdır. Galata bölgesindeki birbirinden farklı arzular, ihtiyaçlar ve haklar ve bunlar üzerine şekillenen çatışmalar bu sürece bir örnek olabilir. İkinci aşama akışların ikiliklere dönüştüğü süreci kapsayan “zıtlık” aşamasıdır. Bu süreç de işgalcilerin ve yerlilerin görüşlerini iki zıt küme içine sokan ve bu zıt kümelerin sürekli birbirini besleyecek şekilde işlediği bu birkaç aylık süreye takabül edebilir. Sürekli tekrar eden söylemler bu iki kümenin dışına çıkamadığı için yerel halk ve işgalciler arasında “birinin diğerini sönmüleyerek varolabileceğine inandırılan” bir ikilik başlar. Tarde'a göre üçüncü ve son süreç akışların bağlanması, yani “icat” kısmıdır. Bu da bu ikiliklerin çözüldüğü, arzuların, hakların ve ihtiyaçların arasındaki sınırların o kadar net olmadığı ve çeşitli zeminlerde ortaklaşmalar sunan alanların kurulması için bir araç oluşturulması sürecidir.

Bu çalışmada işgaller üzerine üretilen heterarşik zemin benzer kaygıları taşır; üretilen heterarşik kartografiler bu ikili akışları (zıtlıkları) açarak, akışları birbiriyle, faillele ve mekanlarla ilişkilendirmeyi mümkün kılan bir araç olarak çalışır (Şekil 3.5). Kamusal alandaki süreksiz durumları okumak için önerilen heterarşik kartografi; taraflar, ideolojiler, söylem kümeleri ve hiyerarşilerin yerine durumlar ve ilişkiler üzerinden girift bir kavrayışla mekanı anlamayı önerir. Bu sebeple öncelikle buradaki eylemleri özgürlük-kısıtlama gibi bir ikiliğe sıkıştırılan bağları çözer ve onları ‘durumlar’ üzerinden yeniden organize eder. Mekansal failleler, nesneler ve imgeler; ‘gürültü,’ ‘güvenlik’ ve ‘hijyen’ olarak üç mefhum etrafında toplanır ve kamusal alana dair arzular, ihtiyaçlar ve haklar bu üç durum üzerinden ilişkilendirilir. Şekil 3.6’daki kartografinin ilk parçasında görüldüğü üzere, gazete, dergi, görsel haber kaynakları, konum tabanlı Sosyal Medya Uygulamaları (Foursquare, Instagram, Facebook, Twitter) ve düşünce ve fikir paylaşım platformları üzerinden edinilen mekansal, söylemsel ve imgesel veriler belirtilen kavramlarla ilişkili şekilde tekrar organize edilir.

Şekil 3.5 : Akışların çoğalması (taklit), akışların ikiliklere dönüşmesi (zıtlık) ve akışların bağlanması (icatlara) aşamaları.

Gürültünün kurduğu atmosfer kimileri için mekansal ilişkilenemeyi yoğunlaştırırken, belirli bir eşik aşıldığında önemli bir probleme dönüşmektedir. Fakat kartografide görüldüğü üzere gürültü problemi işgalcilerin eylemlerini sınırlandırmadan çözülmesi mümkün olmayan bir çatışmadır. Yakın çevrede oturan sakinlerin sürekli yakındığı uğultular ve yüksek sesli tartışmalar, bölgedeki insan yoğunluğu değişmediği sürece bir problem olarak kalabilir. Halihazırda kendiliğinden insan sayısı bakımından bu kadar yoğunlaşmış bir alan için güvenlik meselesinin nasıl ve hangi araçlarla çözüleceği ise kartografinin işaret ettiği bir diğer önemli sorundur. Günümüzde her taraftan farklı araçlarla kontrol edildiğimiz gerçeği doğrultusunda, “insan ve mekan arasına fiziksel bir bariyer koymayan, kamusal alanı herhangi bir kesime kapatmayan, fakat kentsel mekana eklemlenerek sınırlar oluşturan bir güvenlik sistemi oluşturulabilir mi?” sorusunu gündeme getirir.

Üçüncü durum olan hijyen meselesi ise, kamusal alana eklemlenmesi gereken başka araçların ihtiyacını vurgular. İnsanların sürekli yakındığı tuvalet sıraları, sokaklardaki idrar kokuları ve yerlere atılan yiyecek-içecek artıkları mekansal donanımların mevcut yoğunluğu kaldıramadığını gösterir. Elbette sadece söylemler üzerinden hızlıca bir sonuca varmaktansa bu mekansal donanımların sağlanmasının gerekliliği, yapılması halinde konumlanacakları alan ve ölçek için daha detaylı mekansal kullanım analizlerine ihtiyaç vardır, fakat kartografi, mekanı uyumlanabilir kılmak için gereken ihtiyaçları tartışmak için bir altlık görevi görür. Böylece işgalin mekansal okuması yapılırken ilk bakışta karşılaşılan ikili, yankılayıcı ve aşırı kodlanmış küme biçimli söylemler, önerilen izometrik altlık üzerinde temsil edildiğinde ve ilişkilendirildiğinde, katı bir şekilde biçimlenen kodlar ve bağlar açılarak çokluğa evrilir. Böylece süreksizlik sonrası mekanı yeniden üretebilmek için yapılabilecek mekansal çözümler daha görünür olur. Sorunların birkaç ihtiyaç ve arzusun arasındaki dengelerin kurulması ile ilgili olduğu anlaşılır.

Bölgede güvenliğin olmadığı gerekçesiyle işgalcilerin dışlanması ve bölgenin kullanıma kapatılması tek yönlü bir problem çözme mantığı içinde kendiliğinden oluşan bir kamusalığın feshedilmesi demektir. Mevcut iktidar belirlediği kent politikalarıyla bölgede bu kapatılmanın bir “ihtiyaç” olduğunu belirtir. İhtiyaç mevcut durumda net bir şekilde tanımlanabilirken (tinercilerin uzaklaştırılması ihtiyacı, Galata Kulesi’nin korunması ihtiyacı, bölgedeki temizlik ihtiyacı, vs), işgalcilerin arzusu (kamusal alanda bir arada bulunma arzusu, kolektif bir deneyimin parçası olma arzusu)

daha muğlak bir kavram olarak bastırılması kolay bir durumdadır. Dolayısıyla muhafazakar politikalarla uyumlu bir kamusal alan oluşturmak için bu iki söylem arasında kolayca bir hiyerarşi oluşturulmuş ve çözüm önerisi olarak bu kesimin Galata'dan tasfiye edilmesine karar verilmiştir. Çünkü nispeten muğlak bir kavram olan arzu'yu bastırmak ve somut ihtiyaçlar doğrultusunda bir amaca yönelik eylemsellik oluşturmak birçok iktidarın halihazırda kullandığı yöntemdir. Ehlileştirilmesi / engellenmesi gerekenler ve sürdürülmesi gerekenler arasında bir ayrım oluşturulması ve iktidarın mekan kullanımıyla bu ayrımın meşrulaştırılması kamusal alanda imkanların kısıtlanmasına yol açar. Üretilen kartografi, ihtiyaçlara, arzulara ve kamusal haklara dair ilişkili meseleleri hemzemin bir düzlemde temsil ederek ilk bakışta görünmeyen durumları farketmeye imkan sağlar. İktidarın ehlileştirilmesi veya engellenmesi gerekenler ile sürdürülmesi gerekenler arasında yarattığı ayrımı bulanıklaştırır. Böylece mevcuttaki dışlayıcı kamusal politikaların dışında, işgal pratiklerinin özgürleştirici kamusal nüvesini bastırmadan problemlerin tartışılabileceği bir zemin aracılığıyla, mekanı yeniden üretebilmek için için kentsel mekana eklenerek sınırlar oluşturan araçların neler olabileceği sorgulanır.

3.3.3 Arzu ve İhtiyaç Akışlarının Bağlanması: Kontrol, Kapatılma, Tahakküm

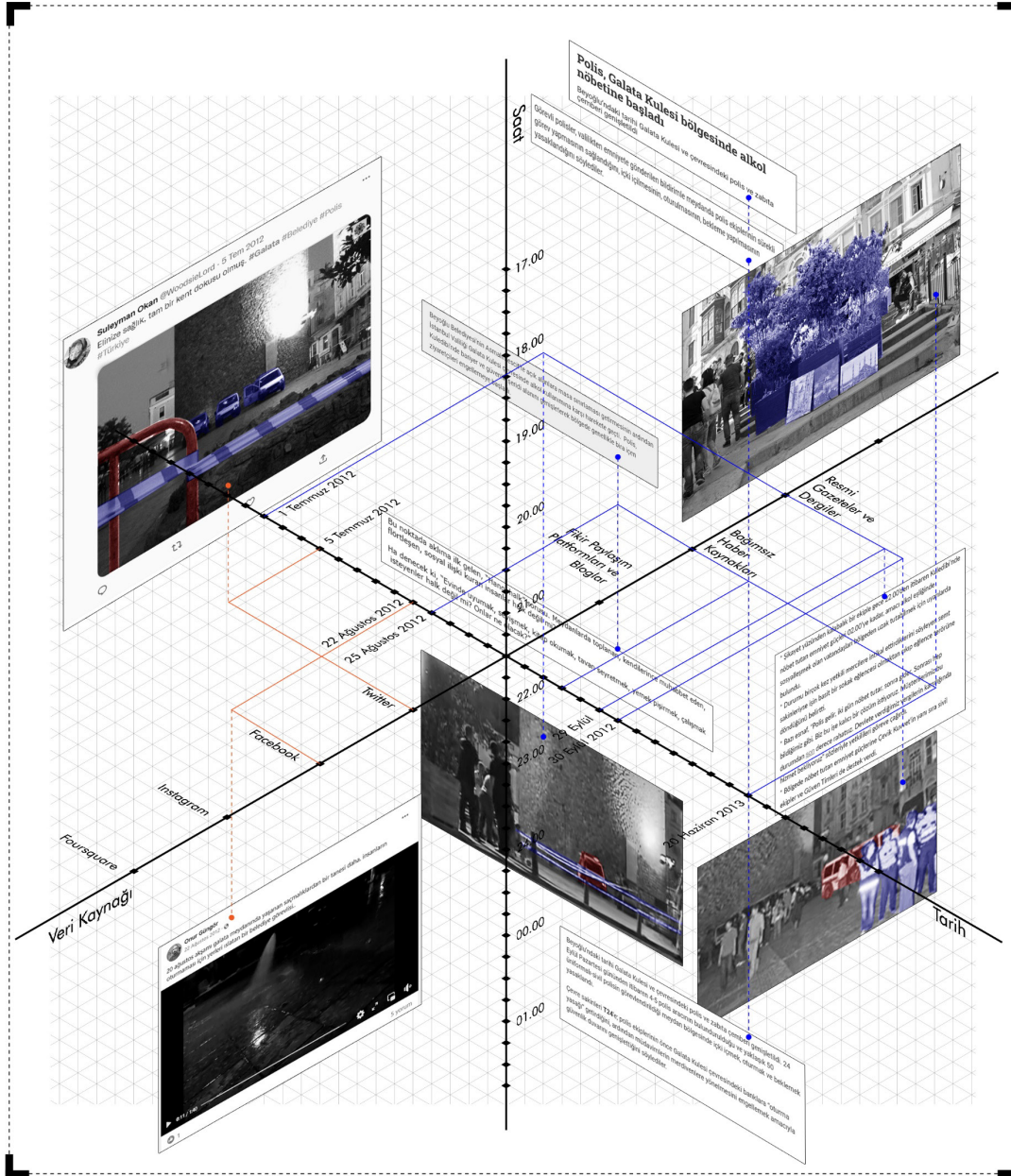
Artan şikayetler sonrası güvenlik şeritleri, bariyerler ve kontroller ve yasaklar giderek artmaya başlar. 2012 yazının sonuna doğru kontrollerle birlikte gözaltına alınan insan sayısı artmıştır. Kule meydanı ve çevresindeki banklara getirilen oturma yasağı, bütün kalabalığın Fırçacı sokağa açılan merdivenlere yönelmesine sebep olduğu için polis teşkilatı bariyerlerle kapattığı alanı giderek genişletmeye ve alkol kontrolü yapan polis memuru sayısını arttırmaya başlar. Yaz sonuna doğru yaklaşık 50-60 sivil polis meydan bölgesinde ve Fırçacı sokağa açılan merdivenlerde içki içmek ve oturmak yasaklanır (Url-9; Url 10; Url-11). Polis kordonu ve bariyerlerin bu kadar yayılması, turistlerin de gelmemesine yol açtığı için bölgedeki esnaf bu durumdan şikayetçi olduğunu, durumun polis kontrolü ve kapatılma ile çözülemeyeceğini, mekansal çözümler ve mekan kullanımının sınırlarını daha net tanımlayan politikalar talep ettiklerini –bir esnaf grubunun daha net ifadesiyle: öncelikli olarak “kamusal tuvaletler”, “gürültünün sınırının aşılmasını kontrol eden araçlar” ve “kamusal alandaki gürültü sınırının aşımı dahilinde yaptırım sağlayacak yönetmelikler” istediklerini- belirtmişlerdir (Url-11; Url-12).

Yaz sonunda kontroller bir miktar azaltılmış, meydan ve çevresi tekrar kullanıma açılmıştır. Fakat bir bariyer ya da polis şeridi bulunmasa da, akşamları kule ve çevresi belediyelerin sulama araçları tarafından ıslatılmaktadır. Sonraki aylarda yakın çevredeki kafe ve barların sokaklara taşan masa ve sandalyelerin kullanımı yasaklanmış, mahalle sakinleri ve belediye işbirliği ile Fırçacı sokaktaki merdivenlere saksılar yerleştirilerek insanların gruplaşması önlenmiştir (Url-4; Url-5).

Merdivenler, bir kent sakininin maddi desteği ve belediye işbirliği sonucunda üç sıra büyük saksı ile dolduğu için insanlar artık orayı kullanamamıştır. Sonraki aylarda bölgeye dair yapılan paylaşımlar mekan kullanımı ve insan öbeklerinin fotoğrafları yerine; saksıları, şeritleri ve kule ve çevresinin ıslatılmasını eleştirmek üzerine şekillenmiştir (Şekil 3.7). Merdivenlerde akşam atmosferini anlatan herhangi bir fotoğraf paylaşılmamış ve yavaş yavaş burada kurulan fiziksel etkileşimler hafızalardan silinmeye başlamıştır. Bu durum, basit ve etkisiz gibi görünen, belediyenin halihazır haritalarında temsil dahi edilmeyen, kentsel planlama çalışmalarına dahil edilmeyecek kadar ufak ve hareketli birkaç objenin kamusal alan kullanımındaki etkisini göstermektedir. Birkaç saksı ve polis şeridi bir yığın insanı yönlendirmiş uzun vadede kolektif geleceği yapılandıran bir etki yaratmıştır.

Lemke (2002), toplumun üyelerinin davranışlarını yönlendirmek ve denetlemek için kullanılan öğrenme, koşullama, disiplin ve kontrol gibi teknikleri içeren ‘yönetimsellik’ kavramına vurgu yaparak benlik teknolojileri ile tahakküm teknolojileri arasındaki ilişkileri ve öznelerin çeşitli araçlarla başkaları tarafından yönlendirildiği durumları araştırır. Foucault’yu takip ederek güç ve tahakküm kavramlarının önemine vurgu yapar. Güç, diğerlerinin olası eylem alanlarını yapılandırmayı kapsayıp somut ve rasyonel şekilde betimlenebilirken; tahakküm bu topluluğun özgürlük alanının yüksek derecede sınırlandırılarak, kişilerin neredeyse başka seçeneğinin kalmayacağı kadar olasılıkları sınırlandıran asimetrik güç ilişkilerine atıfta bulunur. Tahakküm ilişkilerindeki güç, kolaylıkla görülemeyen fakat zorlama ve üstünlük içererek kişiyi farkında olmadan regüle eden durumları kapsar. Galata bölgesinde düzenli olarak polis kontrolü yapılması, oturulan yerlere saksıların yerleştirilmesi ve belediyenin belirli zaman aralıklarıyla kule çevresine bariyerler yerleştirilmesi devletin işgalciler üzerinde kurduğu tahakküme örnektir. Kule ve çevresine hala yan yollardan erişilebilir, merdivenlerdeki saksıların çevresine oturulabilir, fakat bu eylemlerin özgürlük alanı o kadar daraltılmıştır ki zaman içinde

bariyerler kalkmasına rağmen insanlar bölgeyi kullanmayacak şekilde kendini regüle etmeye başlamıştır. Bedenler üzerindeki bu tahakkümün en önemli kanıtı, 2013 yılının yaz aylarında kule meydanı ve çevresine dair neredeyse hiç bir sosyal medya uygulamasında fotoğraf paylaşılması, bloglarda bir yazının olmamasıdır.

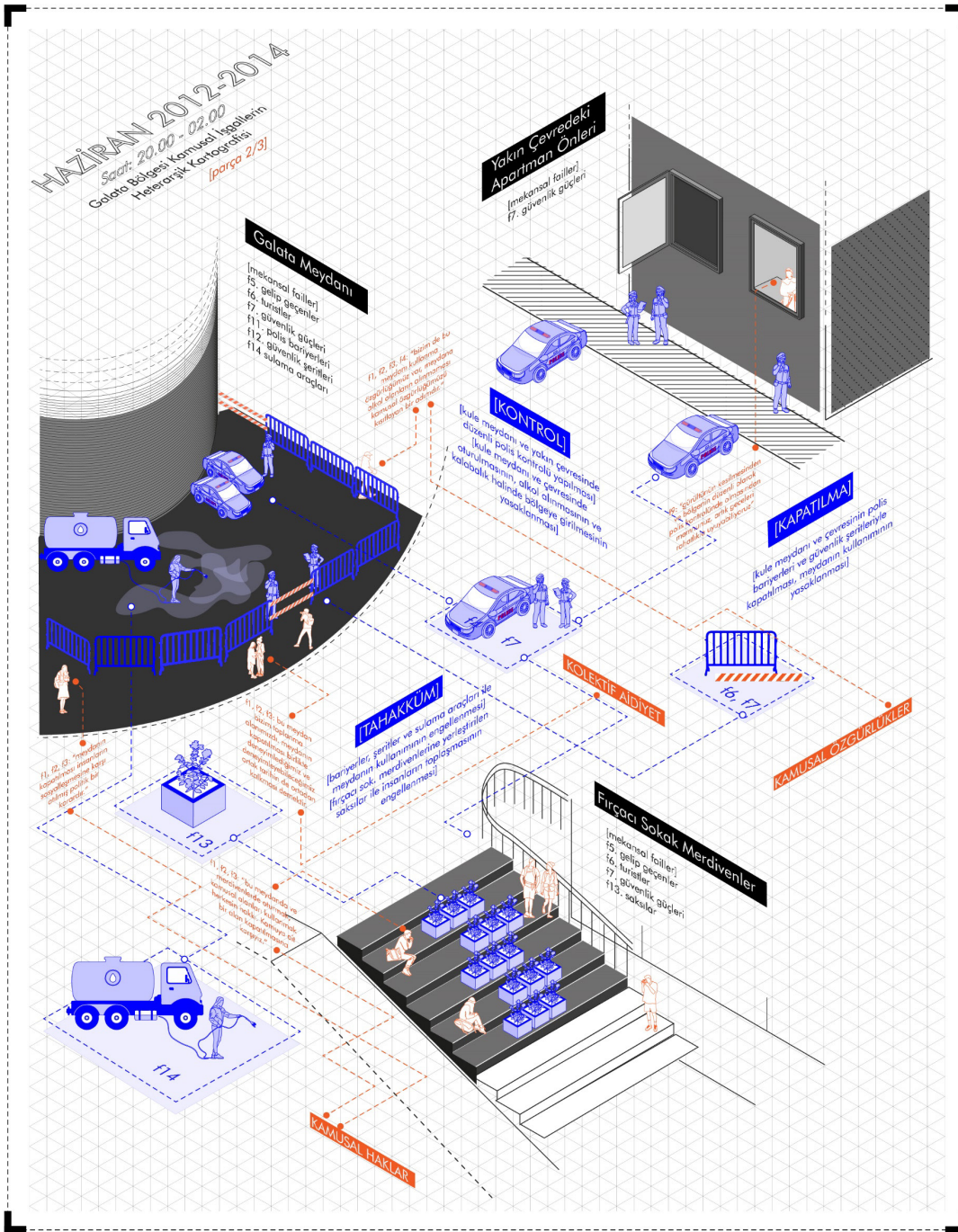

Şekil 3.7 : Uzam-zamansal okuma 3: Galata Meydanı ve Fırçacı Sokaktaki kontroller, saksılar ve bunlara verilen tepkiler

Awan (2011), mekansal failliği tartıştığı kitabında nesne olarak sınıflandırılmış ve bugüne kadar edilgen olarak kabul edilmiş olguların da etken pozisyonlarda rol aldığını açıklar. Massumi'nin "futbol maçındaki top" örneğini hatırlatarak öznel ve nesneler arasındaki ayrımı bulanıklaştırır. Sahada hareket eden top, oyuncuları sahada

düzenlerken, top oyunun öznesi, oyuncular da oyunun nesnesi konumundadır. Topa vurulduğunda, bütün alanı ve alandaki insanları yeniden düzenleyen bir potansiyel açığa çıkar. Top, oyuncular ve saha arasındaki ilişkileri bu şekilde düşünmek, özne-nesne veya etken-edilgen diyalektiğini aşmamızı, gerçekliği akış halinde görmemizi, durumları bir potansiyeller alanı olarak kavramsallaştırmamızı kolaylaştırır. “Kontrol”, “Kapatılma” ve “Tahakküm” üzerine şekillenen kartografinin ikinci parçası, benzer şekilde akış halindeki nesnelerin failliğini dinamik bir perspektifte temsil etmeye çalışır (Şekil 3.8).

Mekana sadece akşamları yerleştirilen ve girişi tam anlamıyla kapatmayan bariyerler, sürekli kontrol halindeki polisler ve giderek artan saksılar bir planlama sürecinin parçası olabilecek somutlukta temsil edildiğinde; bölgede kullanımın, paylaşımların, söylem üretimlerin neden azaldığı rahatlıkla gözlemlenebilir. Böylelikle duvarlar, binalar ve kaldırımlar ve meydanlar gibi kentsel analizlerin vazgeçilmez mimari elementleri kadar, bu mekanların içinde yüzen yüksek çeşitlilikteki fenomenlerin de mekanın kullanımını dönüştürdüğü rahatlıkla görülebilir. Kartografinin ikinci parçasındaki ilişkiler, tez çalışmasının ilk kısmında bahsedilen “insanın otonomisini kaybetmesi” ve “mekan-insan ilişkisinin nesneler ve diğer fenomenlerle içiçe rizomatik bir ilişki biçimine evrilmesi” meselelerinin somut bir kanıtı niteliğindedir. Kartografide görüldüğü üzere, insan bedenleri farklı zaman-mekansallıklar içinde birbirleri ve içinde bulundukları mekanla etkileşen asamblajlar olarak çalışır. Nesneler bu asamblajların içinde politik etkileriyle ele alındığında, imkan verdikleri / sınırladıkları yönelimlerle bir davranış haritasını baştan şekillendirecek potansiyele sahiptir.

Şekil 3.8 : Galata Bölgesi Kamusal İşgalinin Heterarşik Kartografisi Parça 2, Kontrol, Kapatılma ve Tahakküm Meseleleri

Wallerstein (2007), her türlü düzenin şartlara bağlı ve dönemsel olduğunu ve mutlaka bir müzakere sürecinin sonucuyla ortaya çıktığını söyler. Bu sebeple genişletilmiş düşünce ve öznelarasılık hissi kavramlarına vurgu yapar. Düzenleyici bir araç olarak işleyen kamusal alan fikrindense, süregiden durumların deneysel inşası olan bir kamusal alan fikri oluşturmamız gerektiğini koşullar. Kartografinin ikinci parçası, bu deneysel inşayı mümkün kılmak için, kamusal alandaki durumları sorunların etkisi-

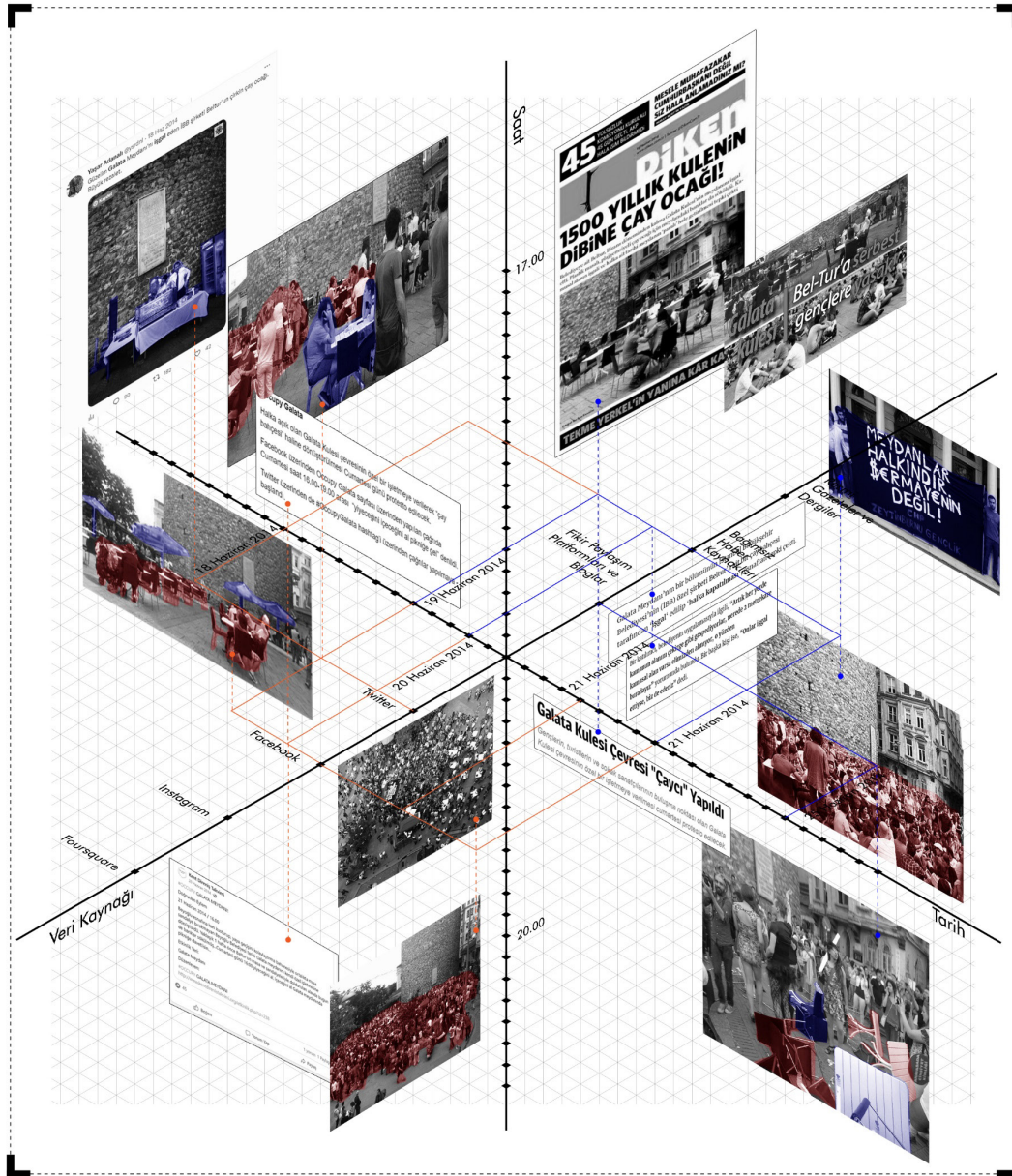
iktidarın tepkisi diyalektiğinin dışında çalışan, çoklu bakış açılarını görmemizi sağlayan bir araç olarak çalışır. Saksılar, bariyerler ve belediyenin sulama araçlarının içerdiği örtük ilişkileri dökerek kontrol, kapatılma ve tahakküm deneyimlerinin hangi araçlarla, ne şekilde gerçekleştiğini ve etkilerinin ne olduğunu görmemizi sağlar. Mekana eklenilen bu araçlar, ihtiyaç odağında ortaya çıktığı öne sürülse de, kamusal alanı gündelik kullanıma kapatmış ve bedenler üzerinde tahakküm yaratmıştır.

3.3.4 Arzu ve İhtiyaç Akışlarının Bağlanması: Ötekileştirme, Direniş, Geri Çekilme

2014 yılının yaz aylarında, önceki iki seneye göre güvenlik kontrolleri bir miktar hafifletilmiş ve bunun sonucunda özellikle kuledibi meydanının kullanımı tekrar artmaya başlamıştır. Fakat meydanın gün içinde işletilmek üzere İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin bir şirketine devredilmesi ve çay bahçesi gibi kullanılmaya başlaması sonucunda bir toplumsal kırılma yaşanır. 2014 yılı haziran ayında ‘Beltur’ işletmesi Kule meydanına açık bir çay standıyla birlikte özel masalar, sandalyeler ve şemsiyeler getirir. Masa ve sandalyeler önce küçük bir alanda toplanmışken birkaç gün içinde artarak meydana doğru yayılmaya başlar. Halka açık olan bir meydanın Belediye’ye ait bir işletmeye devredilerek çay bahçesine dönüştürülmesi işgalciler, esnaf ve mahalleli tarafından tepkiyle karşılanır (Url-13; Url-14; Url-15). Aynı hafta içinde sosyal medya üzerinden organize olunarak meydanda bir eylem düzenlenir. Eylem barışçıl bir şekilde ‘piknik’ teması üzerinden organize edilir. “Occupy Galata” ve “Sen de çayını al gel” hashtagleri üzerinden hızlı bir şekilde organize olunarak bir gün boyunca meydanda piknik düzenlenir, eylem yapılır ve işgalciler tarafından kamusal alanı kullanma özgürlüğü üzerine çeşitli tartışmalar gerçekleştirilir.

Bu kadar kısa sürede toplanan insan sayısı ve kullandıkları “Bu meydan bizim”, “Tarihi meydanımızı elimizden almamaları için ne gerekiyorsa yapacağız” gibi sahiplenici cümleler (Url-13), geçici kullanımların mekanda güçlü bir kolektif aidiyet duygusu oluşturduğunu kanıtlar niteliktedir (Şekil 3.9). Maffesoli (2011), çağdaş göçebeliğin sabit kimlikleri zayıflatırken bir yandan da kişiyi çevreyle kaynaştırdığını, böylelikle daha yoğun ve kolaylıkla sezilemeyen bir toplumsal bağ icat ettiğini söyler. Burada toplumsal bağ icat eden ve mekansal çevre ile kaynaşmamızı sağlayan ortak payda, dayatılmış ideolojilerin olmadığı, ampirik şekillerde yaşantılanan boşluklardaki özgür kullanım biçimidir. İşgaller, sadece geçici karşılaşmaların zevkini ve başka bir

yer arzusunu değil, aynı zamanda kolektif bir uzam-zamansal üretimi ve topluluk odaklı kaynaşma arayışını da yansıtır. İşgallerdeki şenliksele bir araya geliş ve yeniden dağılış anları, Maffesoli'nin de dediği gibi “herşeyin acımasız uçuculuğuna, istikrarsızlık ve karmaşıklığın kavranamazlığına” vurgu yapar ve “döngüsel şekilde kolektif hafızalarda ortaya çıkan bir tür kozmik yaşama öykünür”. Kendini homojen ve pürüzsüz görmek isteyen toplum karşısında, domine edici teknolojik gelişmeler karşısında ve kendine karşı her şeyi tasfiye eden ideolojiler karşısında, “boşluğu” mekansallaştırmanın zorunluluğunu vurgular.

Şekil 3.9 : Uzam-zamansal okuma 4: Galata Meydanı'nın Beltur'a devredilmesi, buna verilen tepkiler ve eylemler

Bölgede güvenlik ve düzen sorunu olduğu ileri sürülen ve bu soruna bir çözüm olarak tinercilerin, travestilerin, sarhoşların ve evsizlerin uzaklaştırılması için oraya yerleştirildiği iddia edilen işletmenin, kurduğu masa ve sandalyelerle daha kamusal bir mekan oluşturmayacağı, pek çok kişi tarafından ifade edilmiştir (Url-14;Url-15). İşgalcilerin topyekün tasfiye edilmesi, toplumun dezavantajlı kesiminin dışarda tutulmasına yol açacak, kendiliğinden oluşmuş bir kamusallık biçiminin normatif ve totaliter bir yaklaşımla yokedilmesine sebep olacaktır. Pek çok kişi sosyal medya üzerinden bu yaklaşımın sadece kullanıcı profiline değişmesi isteği ile alakalı olduğunu, alkol tüketen gençlerin bölgeden uzaklaştırılarak yerine ailelerin ve emeklilerin gelmesi için bu adımların atıldığını belirtmiştir. Dolayısıyla bölgede düzenlenen eylem, mekandaki değişime bir tepkiden ziyade, kente katılım hakkının sürdürülmesi, halkın kamusal alanı dönüştürme konusunda söz sahibi olmak istemesi ile ilgili politik kaygılar odağında şekillenmiştir.

Negri ve Hardt (2004), kamu sahnelerinde, kolektif eylemlerde ve komünal ilişkilerde görülen, bir bütün oluşturmada varlığını sürdüren çoğulluklara referans veren “çokluk” kavramını vurgular. “Çokluk” neye muktedir olduğumuza dair soruyu açığa çıkaran bir yapılanma sunan toplumsal ve politik bir varoluş biçimidir ve insanlığın bilişsel, dilsel, duygusal, politik ve üretici güçlerinden oluşan sürekli edim halindeki ortak kavramlara referans verir. Devlet dışı işleyen kamusal alanlar, mekanın ortak kullanımıyla, kamusal alandaki dil ve düşünce üzerinden kurulan etkileşimlerle çokluğun gözlemlendiği yerlerdir. Virno (2010) çokluğun da bir birlik biçimine ihtiyaç duyduğundan, bu birliğin normatif kurallardan ziyade dil, zeka ve komünal becerilerle ilişkili olduğundan bahseder. Devlet dışı işleyen bir kamusal alanın, genel zekaya dayanan bir politik topluluğun önemini vurgular. Bu bağlamda işgal anlarında ortaya çıkan oluşum bir “çokluk” olarak nitelendirilebilir. Virno, genel zekanın veya kitlesel entelektüelliğin başkaları ile kurduğumuz sözlü iletişimle bağlı olduğunu ve örneğinin bilim insanı değil, kamusal ortamdaki sıradan konuşmacı olduğunu söyler. Bu sebeple çokluğun kaybı veya çokluğun homojenleştirilmesi çabası, kitlesel entelektüelliğin de kaybına sebep olarak toplumsallığı parçalar. Oysa kamusal alandaki etkileşimler, zekanın paylaşımı ile kişisel bağımlılığı çağdaş yaşama uygun geçicilikteki koşullar üzerinden besler (Virno, 2010). Bu sebeple işgalcilerin bu duruma direnmesinin altında yatan başka bir sebebin de oluşan topluluğun yitirilmesinden duyulan kaygı olduğu söylenebilir; başka bir deyişle, otorite ve tahakkümden uzak yaşantı ve

Eylemden üç gün sonra bahsedildiği üzere daha şiddetli bir ikinci eylem düzenlenmiştir. Bu seferki eylem Trans Onur Yürüyüşü sonrası kendiliğinden ve

aniden gelişmiştir. Toplum baskısı yüzünden bir türlü sokakta yaşam bulamayan kuir eğilimler, kendi deyimleriyle “şarkı söyleyenlerin, evlenmeden sokakta yakınlaşanların, cinsel yönelimi farklı olanların, alkol kullananların, siyasi gençlerin, berduş görünenlerin, kışkı sokakta geçirenlerin ötekileştirilmesine ve meydanın bir çay bahçesine dönüştürülmesine izin vermeyeceklerini” duyurmuşlardır. Yaklaşık 400 kişilik bir kalabalık, Beltur’un masa ve sandalyelerini devirmiş ve Galata Meydanı’nı geri alma eylemlerini sürdüreceklerini belirtmiştir (Url-16).

Birkaç gün içinde Beltur masa ve sandalyelerini kaldırmış ve meydandan çekilmiştir. Fakat şeritler, bariyerler ve polis kontrolleri devam etmektedir. Eylem sonrasında kısa süreli bir sevinç yaşansa da meydanın hala kapalı olması işgalcilerin yavaş yavaş buradan çekilmelerine sebep olmuştur. 2014 yılı ve sonrasında, 2012 yılında paylaşılan fotoğraf ve düşüncelerden eser kalmamıştır. İşgalcilerin geri çekilmesiyle, Galata ve çevresi kamusal bir alandan ziyade turistik bir alan veya geçiş alanı gibi davranmaya başlamıştır. “Ötekileştirilme”, “Direniş” ve “Geri çekilme” meselelerini odağına alan kartografinin son parçası, bölgede yitirilen kamusallığın durumunu açıklar.

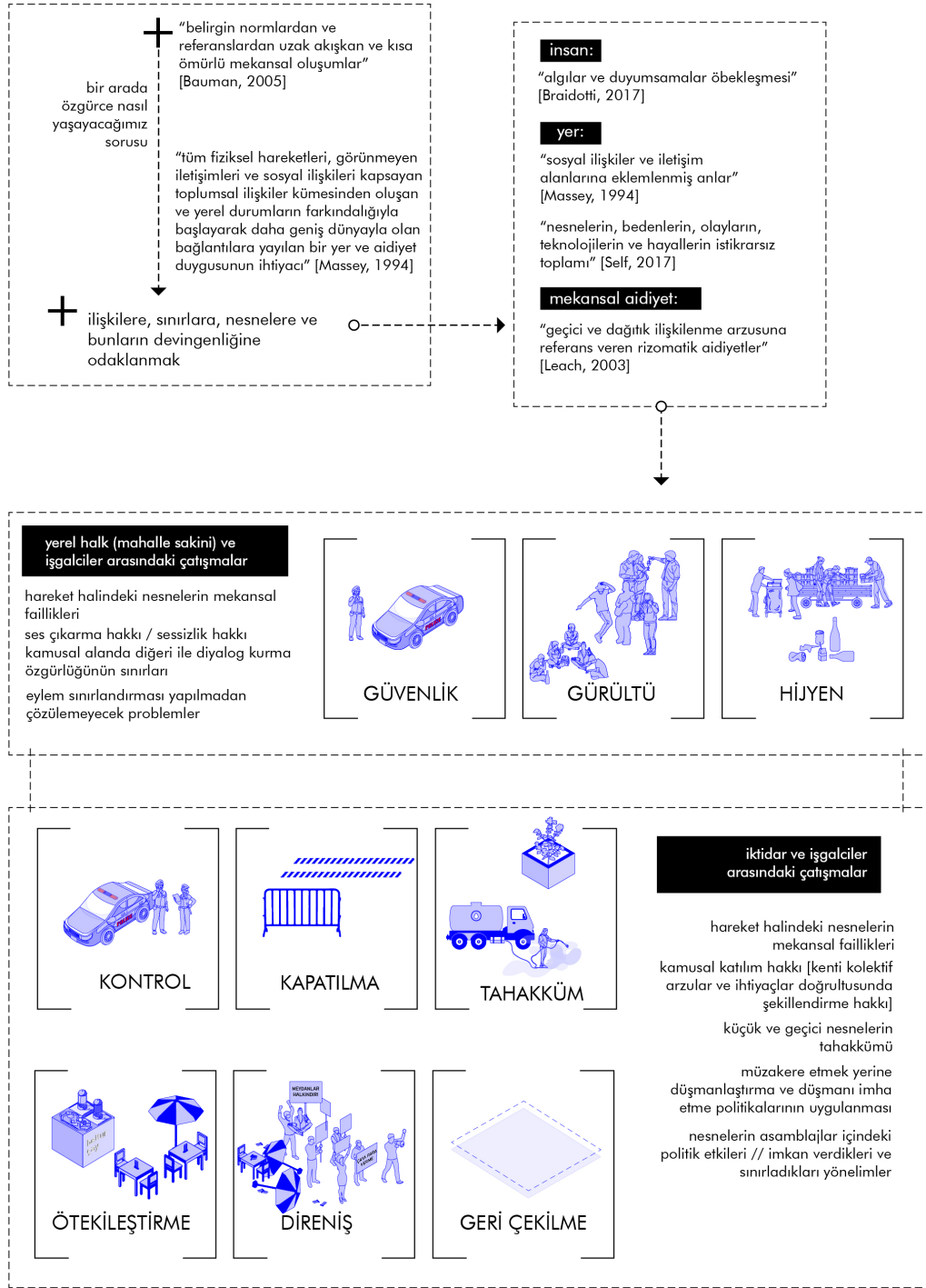
3.3.5 Beyoğlu Galata Kamusal İşgalinin Heterarşik Kartografisi ve İhtilaflı Odaklar

Galata bölgesindeki işgal, pek çok zaman ve mekanda karşılaşılan bir süreksiz-oluş arzusu olarak, insan topluluklarının bir araya gelişleri sırasında mekanı nasıl dönüştürdüklerini ve bu dönüşümlerin nasıl etkileşimler oluşturduğunu tartışmamıza imkan sağlamıştır. Sosyal medyada, haber platformlarında, fikir paylaşım platformlarında paylaşılan verilerin birincil ağızdan alınması ve çalışmaya dahil edilmesi, mevcut arzuları ve ihtiyaçları algılamamıza yardımcı olmuştur. Bu deneyimlerin antagonist ideolojileri besleyen ikili söylem kümelerindense gürültü, güvenlik, hijyen, kontrol, kapatılma, tahakküm, ötekileştirme, direniş ve geri çekilme gibi ihtilaflı kavramlar odağında ele alınması ve söylem çokluğunu koruyarak temsil edilmesi, günümüz kamusal alan tartışmalarının sürekli vurguladığı strateji-taktik, fail-yapı, üst ölçek-alt ölçek, özgürlük-kapatılma gibi ikiliklerin dışından bir mekansal okuma yapmamıza imkan sağlamıştır.

De Landa (2006), Deleuze ve Guattari’nin öbikleşme/asamblaj (assembledge) adını verdiği dışsallık ilişkileri ile nitelenen öbiklerden bahseder. Öbikleşmelerdeki

bileşenler fail-yapı arasındaki ilişkiler gibi ikilik veya hiyerarşi içermez, her bileşen belirli bir özerkliği elinde barındırır ve terimler değişmeden de bir ilişkinin değişebileceğini söyler. Tümlükler mantıksal olarak zorunlu ilişkilere vurgu yapıp doğrusal bir hatta çalışırken, öbekleşmeler olumsal olarak gerekli ilişkilerden oluşur. İlişkilerin çoğu nedenseldir fakat her ilişki doğrusal nedensellik taşımak zorunda değildir; öbekleşmeler algılanamaz gerçekler ve güdüler gibi karmaşık mekanizmalara da gönderme yapar. Sunulan kartografi, mekanların, durumların, faillerin ve söylemlerin öbekleşme mantığı ile ilişkilendirilmesi ile oluşturulmuştur. Çeşitli platformlarda sıkça vurgulanan kavramlar kartografideki odakları belirlemiş; bloglardaki betimlemeler ve fotoğraflar sahneleri belirlemiş; kamusal haklar, kamusal özgürlükler ve kolektif aidiyet meseleleri ise tartışmanın üst çerçevesini tanımlamaya yardımcı olmak için kullanılmıştır (Şekil 3.11, Şekil 3.12). Dolayısıyla düşünsel bir zemin olarak ele alınmış heterarşik kartografi; gürültü, güvenlik, hijyen, kontrol, kapatılma, tahakküm, ötekileştirme, direniş ve geri çekilme odağında birbiri ile ilişkilendirilen üç parça halinde kurgulanmış ve iki senelik bir deneyimi çerçeveleyerek arzu ve ihtiyaçların yönelimlerini oluşturmuştur. Oklarla ilişkilendirilen her ilişki parçası belirli bir özerkliği elinde tutar ve ilişkiler değiştirilerek kartografi farklı bütüncül okumalara imkan sağlayabilir.

Galata Meydanı'ndaki veriler, bir taraftan yerel halkın işgal eylemi odağındaki problemlerinin karmaşıklığını ortaya sererken (gürültü, güvenlik, hijyen meseleleri ve bununla ilişkili durum okumaları), bir taraftan da iktidarın işgal eyleminden kaynaklanan problemlere odaklanmaktansa, işgalcileri bölgeden tasfiye etmeyi hedefleyen bir politika benimsediğini gösterir. Yerel halkın işgalcilerle çatışması gürültü ve güvenlik problemleri ekseninde bir tartışmayı vurgularken, iktidarın işgalcilerle çatışması vurguyu kullanıcı profilinin muhafazakar kimlikle örtüşmemesi meselesine çeker (Şekil 3.12). Bu noktada kartografinin veri havuzunun ana akım medya, sosyal medya ve bağımsız paylaşım platformları üzerinden oluşturulduğuna dikkat çekmekte fayda vardır. Kartografideki faillerin ifadeleri, sosyal medyada ve kişisel bloglarında paylaştıkları söylemler üzerinden oluşturulmuştur. İşgalcilere karşı yerli halk ve iktidar arasındaki tutum farklılığını ortaya seren bu dokuz odak, açık kaynak veriler üzerinden yapılan bir okumanın sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla başka veri havuzları (örneğin birebir görüşme ve röportajlar) alternatif odaklar kurmaya imkan sağlayabilir.

Şekil 3.12 : Kartografi'nin vurguladığı ihtilafı odaklar.

Kartografinin dikkat çektiği bir diğer mesele, iktidar bloğu ortadan kalksa dahi çözülemeyecek başka problemlerin de mevcut olduğudur. Özellikle kartografinin birinci parçasında vurgulanan gürültü ve güvenlik problemleri, mevcut kamusal alana müdahale edilmeden çözülmesi mümkün olmayan problemlerdir. Bölgedeki insan yoğunluğu devam ettiği sürece, yerli halkın rahatsızlık duyduğu uğultular, yüksek sesli tartışmalar da devam edecektir. Dolayısıyla mekandaki istikrarsız oluşumların etkilerinin, varoluşsal ilişkilene arzularımızın ve kamusal alana dönük aidiyetlerimizin yanında; değerlerin çok yönlülüğüne ve kavramların belirsiz sınırlarına da dikkat edilmelidir. Çalışma, hareket arzusuna referans veren, yerleşik olanın yerine yeni ve geçici olanı odağına alan bir kartografi olmasına rağmen, bir taraftan stabiliteye, sınırlara ve sistemlere de hala ihtiyaç duyduğumuzu ve süreksizliği yapıcı bir dönüşüme referansla ele alabilmek için daha karmaşık sosyal diyagramlarla uğraşmamız gerektiğini vurgular.

Sargın (2018) Deamer'in; "özgürleştirici bir mimarlığın teorisi yapılabilir mi?" sorusunu tekrar hatırlatan metninde mimarlık pratiğindeki temel sorunun, mimari pratiğin ne anlama geldiğini gereğinden fazla sorgulamadan –ki bunlar, tasarım, yapım, entelektüel emek, örgütlenme olabilir- yol almak ve özgürleştirici bir siyasetle izlek oluşturmak olabileceğini söyler. Mimar-öznenin sonuçta bir "işçi" olduğunu vurgulayarak, hakikat- iktidar-özne-beden gibi kavramlarının ilişkilerini mekana göndermeyle tartışmakla yükümlü olduğumuzu söyler. Mekânın bilgisinin genel geçer bir hakikate dönüşmesi ve bir iktidar aracı olarak bedeni ve aklı ıslah etmesinin tehlikesine dikkat çeker. Bu bağlamda çalışma, işgaller ve ortaya çıkan durumlar üzerinden mekanın bilgisini alternatif şekillerde kurgulamanın ve uzamsal uygulayıcıların burada ne gibi roller üstlenebileceğini tartışmanın yanında, direnç mekanlarının nerede nasıl kümелendiğini ve onların kendi içindeki tehlike ve açmazlarını nasıl aşabileceğimizi anlamaya da yardımcı olur.

Tanyeli (2017)'ye göre mimari tasarım süreçlerinde genel kavrayış "tasarımın bir problem olduğu" benzetmesidir ve bu durum bir problem çerçevelemeye ve bu problemin çözümlerini aramanın dışına çıkamamıza yol açarken bir yandan da gizli bir "totalitarizm" içinde, kırılması güç "stereotipleri, ön yargıları ve inançları" da üretmektedir. Bu bağlamda kavramların, ideallerin ve değerlerin bulanıklığına vurgu yapan kartografi, "kapatılma" kadar kadar "özgürlüğün tanımsızlığı"nın da tehlikesini görülmesine, "ses çıkarma hakkı" kadar "sessizlik hakkı"nın da tartışılmasına, "büyük

ölçekli yapıların tahakkümü” kadar “küçük ve geçici nesnelerin tahakkümünün” de farkına varılmasına imkan sağlar. Böylelikle hiçbir şeyi baskın bir değer olarak olumlardan, bir şeyi anlamak için diğerinin gözünden bakmaya imkan sağlayan bir mesafe kurar.

4. DEĞERLENDİRME

4.1 Süreksiz Düşünsel Zeminler Üzerine

*“Sadece anları biliyorum ve an gibi geçen hayatları
ve sonsuz güçle ortaya çıkan, sonra da havaya karışan biçimleri”
(Woods, 1993)*

Günümüz dünyasının fevri değişimleri, sabit gelenekleri, kimlikleri ve mekansal çevreleri parçalamakla kalmayıp sürekli ve durmadan yenilenen bir gerçeklikten fazlasını aramaktan öteye gidemeyen bir mimarlıkla bizi baş başa bırakır. Yaşamın denetlenemez belirsizliği, her şeyin anlık olarak belirip kaybolduğu böylesi bir dünya içinde mimarlığın değerlerinin ve yapma biçimlerini ne üzerinden düşünüleceği konusunu giderek karmaşılaştırır. Kullanım sınırları net bir şekilde çizilen fonksiyonel yaklaşımlar, biçimi her detayına kadar düşünülen mekanlar, bütünlük-uyum-homojenlik odaklı anlatılar, ideal bir tasavvur ekseninde şekillenen ütopyacı yaklaşımlar, problem çözme kaygıları ve doğrusal neden-sonuç ilişkileri ile ilerleyen mekansal çözümler bu süreksizlikle baş etmekte yetersiz kalır. Deleuze, Guattari, Massey, Meffesoli, Woods gibi pek çok düşünür, “yer”le ilişkimizi artık mekansal sınırların dışına taşımakta; zamansal oluşumlara, duygulanımlara, anlık hazlara ve kaygılara, evrendeki anlık ve geçici ilişkilenelemelere doğru genişletmektedir. “Yer duygusu” çoklu zaman dilimlerini, birbiriyle ilişki halindeki deneyimleri de içine alır ve Massey’nin de belirttiği gibi “süreçler” üzerinden ele alınmayı gerektirir.

Khoury (2016), kentlerin daha önce karşılaşmadığı bu hızlı değişimler ve çıkıp yok olan fenomenler karşısında mimarlığın yeni araçlar üretmesi gerektiğini “...demir kablolardan beton bloklara, askeri ve güvenlik aygıtlara kadar mimarların bugüne kadar herhangi bir mimari ifade yüklediği öğeleri yeniden düşünmek zorunda olduğumuzu” söyler. Mimarlar son zamanlarda kentleri “serbest akışta olan alanlar” olarak tanımlamaya başlamıştır fakat birlikte yaşamaya mecbur olduğumuz gerçeklikleri görmeden bu tanımlar beklenen etkiyi yaratamayacaktır. Khoury’ye göre mimarlar kontrol noktalarıyla, elektronik zekayla, mekanik aygıtlarla, tanımlanmış sınırlarla da ilgilenmeli ve onları ustalıkla dönüştürmelidir; bu hızla

devinen dünyada oyun dışı kalmamak için naif çemberden çıkmalı ve içinde bulunduğumuz koşulları reddetmektense onları anlamaya çalışmalıdır. Bu da daha karmaşık sosyal diyagramlar oluşturmayı ve daha önceden mimarlığın kapsamına almadığı failleri de bu diyagramlara dahil etmeyi zorunlu kılar. Mekanda bulunan her faili hemzemin bir düzlemde görmemize imkan verecek ve karşılıklı bağlantılar üzerinden onları tanımlayacak bir araç / ortam oluşturmamızı sağlayacak bir düşünsel zemin, yerlerin “şeylerin istikrarsız toplamına” denk geldiği; insanların “algı ve duyumsamalar öbekleşmesi”nden öteye gidemediği; çevreyle ilişkimizin ise “mesken tutma arzusundansa, köksüzlük ve geçicilik odağında” tartışıldığı yeni çağda mimarlar için yeni rotalar oluşturabilir.

Mekanın bilgisini insan-nesne, fail-yapı, strateji-taktik gibi ikiliklere sıkıştıran analizler, hiyerarşik ve katmanlı okumalar ve sınırları net bir şekilde çizilmiş taksonomiler, bu karmaşıklık içinde mimarlığın bilgisini üretmede yetersiz kalır. Heterarşi kavramı, her failin sistem içinde bir rol ve gücünün olduğu, ve bu failer arasındaki esnek ilişkiler üzerinden mekanın bilgisinin üretildiği bir yaklaşım olarak; failerin çeşitliliğini, farklı bilgi alanlarının etkileşimini, farklı ölçeklerdeki veri organizasyonlarını ve değişen koşullara göre bağları tekrar kurulabilen esnek ilişkilene şemalarını zorunlu kılan bir düşünsel zemin olarak mimarlığa dahil edilmelidir. Mekanı, işleyişleri, olayları, durumları, arzuları, ihtiyaçları, duygulanımları, algıları ve söylemleri aynı nesnellik düzeyinde ele almak ve çeşitli kaygılar odağında birbiri ile ilişkilendirmek; süreksizlikle birlikte çalışan bir yaklaşım oluşturmamıza, mekanın oluşum, bozunum, dönüşüm, işleyiş dinamiklerini görmemize imkan sağlar. Belirli bir yerde, belirli bir zaman diliminde meydana gelen anlatıları mikro-makro ayrımı yapmadan çalışmaya dahil etmek, insanların mekanı deneyimleme süreçlerinde olası bir ortaklık ağının nasıl kurulacağını gösterir.

Deleuze, Guattari, Negri, Hardt, Bauman ve Virno gibi pek çok düşünür “içinde bulunduğumuz sistemin bir dışı olmadığını” kabul eder. Karmaşık, anlaşılamaz ve kontrol edilemez işleyişlerin içinde yüzmekte olduğumuzu sürekli vurgulamakla kalmayıp, tam da bu nedenle göçebe kaçış hatları oluşturmamız gerektiğini söyler. “Ufukta er ya da geç belirecek garantili bir çıkışa işaret etmektense, başarı şansı düşük de olsa kaçış denemelerinin kendisini bir keşif aracına dönüştürmeli”, ve “her şeyi kendi içine çeken denetim aygıtından hep daha uzağa yönelerek bu aşkın sistemle bütünleşen her türlü hiyerarşik temsil sisteminin dışına çıkmanın bir yolunu

bulmalıyızdır” (Gürbilek, 2020). Süreksiz bir düşünsel zemin üretmek, mevcut paradigmanın dışına çıkmamızı ve farklı çeşitlilikteki dinamikleri görünür kılmamızı sağlayan pratik odaklı kaçış hatları oluşturur. Hiyerarşik düşünce sistemimizde görünmeyen, söylenmeyen; taksonomik ve katmanlı bakışlara dahil edilmeyen verileri hemzemin bir düzlemde yanyana getiren heterarşik kartografi, bazı ilişkileri yeniden tanımlamamıza ve alternatif güzergahlar oluşturmamıza yardımcı olur.

Yerleşik değerlere olan inancın kaybolması, mimariyi post-ideolojik bir konuma taşımamıza ve bir “ideal görüş”ün teorisi üzerinden doğru-yanlış, iyi-kötü gibi çıkarımlarla ilerlemektense mevcut oluşları kavramak için “pratiğin analizine” yönelmemize neden olur. Bu sebeple yeni post-modern süreksizlik arzularının nasıl tezahür ettiğinin, dinamiklerinin ne olduğunun, ne gibi imkanlar sunduğunun ve ne gibi sınırlar koyduğunun araştırılması gerekir. Tez çalışması bu doğrultuda katmanlar ve hiyerarşiler yerine, her şeyi karmaşık bir ilişkiler ağında görmeyi; yapısal, mekansal, duygusal durumu hiyerarşisiz temsil etmeyi sağlayan bir kartografi üretmiştir.

Kartografinin odağına kendiliğinden örgütlenimli, geçici ve süreksiz bir deneyim olarak işgal eyleminin alınması “pratiğin analizi”ni yapmak için dinamik ve çok yönlü bir okumaya imkan sağlamıştır. Kamusal işgal arzuları, kentlinin yeni ihtiyaçlarını farketmemizi, mekanları yeniden üretecek yollar keşfetmemizi ve bu esnada ortaya çıkan problemlerle yüzleşmemizi sağlar. İşgalleri, “akmanın, devinmenin, kök salmadan var olmanın ve geçici arzuların neşesi” (Maffesoli, 2011) altında güzelleyip geçmek yerine, sunduğu imkanların ve yarattığı sorunların farkına varmamızı, mekanları zamanın ruhuna uygun şekilde nasıl dönüştürmemiz gerektiği üzerine yeni yaklaşımlar üretmemizi sağlar. Bizi hızlı bir şekilde bir sonuca vardırان katmanlar, kategoriler ve ikilikler yerine heterarşik bir biçimde sürekli genişleyerek yeni ilişkiler üreten kartografi, mekanı üreten faillerin birlikteliğinin olgusal, fani ve geçici yanını hatırlatır.

4.2 Heterarşik Kartografiler ve Arzuların, İhtiyaçların ve Özgürlüklerin Bulanık Sınırları Üzerine

İşgal pratiklerinde “yer”leri belirli zamansal ve mekansal çerçeve ile sınırlandırarak parçalı okumalara tabi tutmak ve bu çerçeveler içindeki dinamikleri görünür kılmak çalışmanın gerçekçi sonuçlara ulaşabilmesini sağlamıştır. Bu bağlamda, bu çerçeveleri

kurabilmek için mekanın verisinin toplanmasını, analiz edilmesini, organize edilmesini ve haritalar aracılığıyla sunulmasını konu edinen bir kartografi çalışması bu düşünsel zeminin ana eksenini oluşturmuştur. İşgal pratikleri mevcut süreksizliğin kurulduğu üç güzergahın –mekanların istikrarsız ve karmaşık oluşlar ile sürekli devinir durumda olması, insanın bulunduğu ortamla farklı asamblejlar halinde ilişkilenen bir göçebe özneye dönüşmesi ve insan-mekan arasındaki ilişkinin rizomatik bir ilişkilenebilirliğe referans vermesi- somut bir değerlendirmesini yapmamıza ve yerel dinamikler üzerinden bir kamusal tartışması yürütmemize imkan sağlamıştır.

İşgal pratikleri doğaçlama ve kendiliğinden örgütlenen bir eylem olarak mimarlığın somutlaştıramadığı bazı arzuları ve ihtiyaçları görünür kılmıştır; ideolojik ayrımların ikiliklere dönüştürdüğü durumları çokluğa çevirmiştir. İşgalin ilk zamanlarında, insan öbeklerinin kontrolsüz artışı ve mekansal kullanımın bir sınırının olmaması sebebiyle, bölgede basit bir güvenlik, gürültü ve hijyen problemi oluşmuş fakat bu problemleri tartışmak ve mekansal yaklaşımlar üretmek yerine, bölgenin hızlı ve tepeden inme şekilde kullanıma kapatılması mevcut problemleri özgürlük-kapatılma diyalektiğine sıkıştırmıştır. Oysa basit mekansal müdahalelerle bu sorunların kolaylıkla çözülebilecek problemler olduğu pek çok düşünür tarafından ifade edilmiştir. İktidarın kamusal alanın mevcut kullanıcı profilinden rahatsız olması ve bölgeden bu kesimi tasfiye edecek stratejiler belirlemesi, tartışmaları daha da hiddetlendirmiş, işgalciler ve yerliler arasında başka bir ikilik yaratarak giderek artan çatışmalar oluşmasına sebep olmuştur. Medya'nın söylemleri ile bu çatışmalar daha da hiddetlenmiş, bölgenin kamusal kullanıma kapatılması ve kapatılmaması gibi kamusal tartışma topyekün yok etme tehlikesini içinde barındıran bir yöne evrilmiştir. Oysa sosyal medya ve fikir paylaşım platformlarında belirtilen fikirler ve bu zaman aralığındaki fotoğraflara bakıldığında durumun bir ikilikten ziyade gürültü, güvenlik, hijyen, kontrol, kapatılma, tahakküm, ötekileştirme, direniş ve geri çekilme gibi ihtilaflı kavramlar ekseninde çatallanan girift bir mesele olduğu görülebilir. Üretilen üç parçalı heterarşik kartografi, bu ihtilaflı kavramları odağına alarak kamusal alan kullanımının sınırlarını mevcut süreksizlik içinde tartışmamıza imkan sağlar. Kartografi'ye bakıldığında, her durumun, arzusun, kamusal hakkın ve özgürlük alanının daha geniş bir arzular, haklar ve ihtiyaçlar ağına bağlı olduğu kolaylıkla görülebilir. Maffesoli'nin de belirttiği gibi “Yasa her zaman ötekinden gelir, sadece ötekine göre var oluruz, toplumsal yapıya somut anlamını ve gücünü veren de bu karşılıklı belirlenim halidir” (Maffesoli, 2011).

Mevcut ideolojik tartışmaların içinden görülemeyen bu durumlar, internet ortamında üretilen her veriyi dahil edilip çoğul seslerin birbiriyle ilişkilendirilmesiyle apaçık hale gelir ve çoklu okumalar için bir altlık oluşturur. İşgal deneyiminin herkeste ortak olmayan dinamiklerini ortaya sererek ihtilaflı durumları tartışmamıza imkan sağlar. İnsanların artık kentten ne gibi beklentilerinin olduğu, yeni müştereklerin kimler olduğu ve taleplerinin ne olduğu gibi soruları odağında tutarak; ufukta belirmekte olan yeni hatlara, yörüngelere ve karşılık verme tavrına henüz sahip olmadığımız durumlara nasıl yaklaşabileceğimizi tartışmaya imkan sağlar. Sunulan kartografi, her failin henüz ortada yokken dahi kodlandığı, tasarımın sınırlarının bu kodlamalara göre net bir şekilde belirlendiği, doğru-yanlış ayrımının bariz bir şekilde ele alındığı mimari yaklaşımlardansa, mevcut değerleri ve ortak yaşam ideallerini istikrarsızlaştırmayı önerir.

Heterarşik kartografiler hem parçalı olarak hem de bütün halinde, farklı verilerin dahilinde yeni ilişkilerle tekrar tekrar kurulabilecek şekilde açık bırakılmıştır. Ceylan (2013), çeşitli zamanlara ait izlerin bir asamblajı olarak tanımlanan haritaları “başlangıcı ve sonu olmayan, her zaman ortada, şeylerin arasında olan” ve “olmak eylemini dayatan ağaca karşı onu sarsacak ve kökünden sökecek ‘ve... ve... ve...’ bağlantılarına işâret eden” bir oluşum olan “rizom” kavramı üzerinden kurmamız gerektiğini söyler. Mevcut çalışma, benzer bir yaklaşıma referans verir: süreç boyunca eklerle çoğaltılabilir, farklı zamansal ve mekansal sıçramalara tabi tutulabilir, yeni çizgiler eklenebilir veya mevcut ilişkiler başka türlü tekrar kurulabilir. Dolayısıyla üretilen kartografinin tamamlanmış bir ürün olmadığı ve somut bir hedefe kilitlenmediği gerçeği unutulmamalıdır. Ayrıca kartografi çalışması işgal deneyimlerine dair bir takım izlekler takip ederek, deneyimin sadece bir kısmını görünür hale getirebilmiştir. Daha uzun zaman aralıklarını kapsayan; farklı deneyimleri ve bilgi alanlarını da içine alan daha geniş kapsamlı bir kartografi, daha yaratıcı okumalara imkan sağlayabilecektir.

Küreselleşme ve hız bir taraftan yeni kontrol mekanizmaları üreterek kendi hiyerarşisini ve ayrıştırmalarını arttırmaktayken bir yandan da yeni ortaklık ve işbirliklerini üretecek zeminler (internet, açık kaynak arayüzler ve katılımcı yaklaşımlar) oluşturur. Virno (2010), çokluğun bir ağ olarak kavranabileceğini; açık, sürekli genişleyen ve yaşamamız için gerekli imkanları yaratan bu ağı görünür kılmak için gereken en önemli noktanın ortak paydaların bulunması olduğunu belirtir. Zeka,

ortak bilgi, kolektif hafıza, duygulanım, biraradalık gibi maddi olmayan ortaklıklar bu sebeple önemlidir. Ortak paydalar insanı, bulunduğu çevre ve toplumla ilişkilmesini sağlayan geçici bir konumda tekrar tanımlar. Bu bağlamda gürültü, güvenlik, hijyen, kontrol, kapatılma, tahakküm, ötekileştirme, direniş ve geri çekilme meselelerini; kamusal haklar, kamusal özgürlükler ve kolektif aidiyet söylemleri ile ilişkili okuyan kartografi, ortak paydaların görülmesini ve güçlenmesini mümkün kılmıştır.

Aşırı kodlanmış, kümeler ve sınıflara ayrılmış sadece katmanlı ve hiyerarşik şekilde okumaya imkan veren kent okumaları, çeşitli ihtilaflı kavramlar odağında, istikrarsız ve heterojen şekilde düzenlenerek, kodların sınırları bir nebze aşılmıştır. Faillerin seslerini duymak ve failler arasındaki etkileşim ağını görmek; kamusal alanı mevcut değerlerin katı sabit ve istikrarlı bakışlar içinde kurgulamanın mümkün olmadığını, düzensiz, melez ve kolaylıkla karar verilemez bir alanda ele alınması gerektiğini vurgular. Kente dair arzular, ihtiyaçlar ve talepler bulanık ve karmaşık bir haldedir. Dolayısıyla bu mekansal deneyimlerdeki ilişkili arzu ve ihtiyaçlar bulunup birbiri ile birlikte tartışılması gerekir. Oluşturulan kartografi “kapatılma tehlikesi” ile “özgürlüğün tanımsızlığının tehlikesini”; “büyük ölçekli yapıların tahakkümü” ile “saksıların ve bariyerlerin tahakkümünü”; “medyanın yankılayıcı temsilleri” ile “sosyal medyadaki kısık seslerin temsili”ni, birlikte ele alarak ilk bakışta görünmeyen durumları açığa çıkarmıştır.

Göçebe deneyimler, çağdaş toplumsal gerçeklerin inşasına katkı sağlar çünkü vurguyu ekonomik ve politik aşkınlıklardan alır ve deneyimin çok yönlü etkileri üzerine taşır. Mimarlığın kökleşmiş, normlaşmış değerlerinin yerine bedensel ve oyuncu hazları koyar ve toplumsal yapının duygulanımsal tarafını tekrar düşünmemize imkan sağlar. Böylece post-hümanist yaklaşımların sunduğu yeni bakışları ve süreksiz yaşam biçimlerine yapılan vurguları; etnik sorunları ve yerel dinamikleri ekarte etmeden mimarlığın gündemine nasıl dahil edebileceğimize dair yol gösterir. Müştareklerin verisi ve bu verilerin organizasyonu üzerinden oluşturulan kartografi, alternatif bir etik ilişkiler düzenine referans verir.

4.3 Mekanın Bilgisi, Mekansal Faillik ve Heterarşik Düşünme Araçları Üzerine

Verileri belirli taksonomilere ayırarak, şeyleri birbirinden yalıtın bakışların sunduğu avantajlar elbette çok fazladır. Fakat çağımızın süreksizlik ve geçiciliğe yaptığı vurgu

göz önünde bulundurulduğunda, verilerin rizomatik örgütlenmeleri varoluşa içkin bir takım dinamikleri görmemizi sağlar ve yeni mekansal talepleri tartışacak alternatif bir zemin kurgular. Kent bir “söylemler, biçimler, durumlar ve imgeler yığını” olarak; insansa “bu mekanda devinen algılar ve duyumsamalar yığını” olarak ele alınır. Hepsini ilişkilendirecek bir harita üretmek elbette mümkün olmayacaktır, fakat bu verilerin arasındaki ilişkilerin keşfedilmesi, mekansal taleplerin yönelimini görünür kılar. Galata İşgalinde görüldüğü üzere kamusal sahnede işleyiş bozuklukları, duygu durumları, mantıki çelişkiler de vardır fakat önemli olan bu durumların daha gerçekçi ve somut bir zeminde tartışılmasına imkan veren düşünsel araçlar oluşturmaktır. Bu araçlar, pek çok aşkın düzen tarafından önceden inşa edilmiş yollar üzerinde iki ileri bir geri gitmeye razı olmanın; mümkün olasılıkları sınırları önceden belirlenmiş insani ve tektaraflı bir kurguya indirgemenin; hayatın süreksizliğini her daim birbirini dışlayan ve örtük hiyerarşilere hapsetmenin dışına çıkmamızı ve mevcut üretken karmaşayı daha görünür kılmamızı sağlar.

Kartografinin dikkat çektiği bir diğer mesele, mekanın bilgisini üreten aktörlerin yayılımıdır. İnsanlar ve insan dışı failler arasında faillikleri dağıtan ve bilgiyi farklı odaklara yönlendiren kartografi, Galata’da insan öbeklerinin mekanlarda bıraktığı izlerle, deneyimlerle, mekansal hikayelerle, söylemlerle ve betimlemelerle tekrar tekrar üretilmiştir. Heterarşik düşünsel zemin, mekanın bilgisinin üretiminin belirli bir gruptan (iktidar, kentsel planlamacılar, mimarlar) daha geniş bir failler alanına açılmasını sağlamıştır. Mekanın gelecek senaryolarının üretilmesi mekanın verili bilgilerin dışına çıkıp sosyal bir süreç olarak ele alındığı bakış açılarının bir parçası olmuştur. Sosyal medyadaki veriler üzerinden mekansal ihtiyaçların ve faillik meselelerinin tartışılması, tasarımcılar ve müşterekler arasındaki sınırı bulanıklaştırır ve mimarları çok yönlü verileri organize eden, ilişkiler kuran bir konuma yerleştirir. Giderek artmakta olan süreksizlik sonucunda hangi mimar rollerinin açığa çıktığı da çalışmanın bir sonraki adımı olabilir.

Çalışmada faillerin söylemleri ana akım medya, sosyal medya ve bağımsız fikir paylaşım platformları üzerinden incelenmiştir. Dolayısıyla başka kaynaklar ve yöntemler (örneğin birebir görüşme ve röportajlar) alternatif okumalar yapmaya imkan sağlayacaktır. Gelecekteki çalışmalar için bu veri havuzunun çeşitlenmesi sağlanabilir veya izometrik altlığa alternatif bir organizasyon şeması üzerinde durulabilir. Örneğin veri olarak röportajların, ses kayıtlarının ve atmosferik temsillerin de dahil olduğu

okumalar; mekanların istikrarsız ve karmaşık oluşlar halinde sürekli devinir durumda olmasını, insanın bulunduğu ortamla farklı asamblejlar halinde ilişkilenen bir göçebe özneye dönüşmesini ve insan-mekan arasındaki ilişkinin rizomatik bir ilişkilenemeye referans vermesini, çalışmada belirtilen dokuz odağın dışında başka alternatif tartışmalar üzerinden açabilir. Başka bir olası çalışma olarak, kartografi başka hiyerarşileri ve taksonomileri dert edinerek farklı rizomatik ilişkiler ile bağlanabilir, değiştirilebilir ve yeniden ilişkilendirilebilir. Böylece tasarım ediminin farklı aktörler üzerinde dağıtıldığı kartografi, yeni ihtiyaç ve koşullara yanıt verecek alternatif bir mekansal düzenlemeyi mümkün kılabilir.

Politik her ilişki çatışma barındırır ve bu çatışmaları ikiliklere indirgemek asıl problemlerin ve olası mekansal çözümlerin görülmesini engeller. Biz-öteki, fail-yapı, strateji-taktik, özgürlük-baskı gibi ayrımların aşılması ise ortak çıkarların oluşmasını ve yönetilmesini mümkün kılar. Müştereklerin kim olduğu ve ne tür bir kent arzuladıklarını (ne çeşitlilikte arzu ve ihtiyaç yığınlarından söz ettiğimizi) anlaşılır kılacak düşünsel araçlar, ortak bir dil oluşturup kenti esnek, uyumlanabilir ve artımsal şekilde nasıl üreteceğimiz ve alt sistemler içinde faillerin kendi arzu ve beklentilerini karşılayacak enstrümanları nasıl geliştirebileceği konusunda yol gösterebilir.

KAYNAKLAR

- Albertsen N., Diken B.** (2014). Organlı/Organsız Toplum, A. M. Aytaç, M. Demirtaş, *Göçebe Düşünmek: Deleuze Düşüncesinin Sınırlarında* içinde, (2. Basım s. 154-176) İstanbul: Metis Yayınları
- Allen, S.** (1996). *Field Conditions. Points and Lines: Diagrams and Projects for the City*, New York: Princeton Architectural Press.
- Anderson, S.** (2002). Quasi-Autonomy in Architecture: The Search for an 'InBetween'. *Perspecta*, Vol. 33(Mining Autonomy), 30-37.
- Awan, N., Schneider, T., Till, J.** (2011). *Spatial Agency: Other Ways of Doing Architecture*. New York: Routledge.
- Bal, B.** (2021). *Elin Araçları, Soyu Tükenen Çizim Enstrümanları Kâğıt Mimarının Labirenti*. Erişim Tarihi: 4 Mart 2022 <<https://manifold.press/kagit-mimarinin-labirenti>>
- Ballantyne, A.** (2012). Mimarlar için Deleuze ve Guattari. İstanbul: YEM.
- Batuman, B.** (2019) Milletin Mimarisi-Yeni İslamcı Ulus İnşasının Kent ve Mekan Siyaseti, Metis Yayınları
- Berry, K.** (2018) Heidegger and The Architecture Of Projective Involvement, *Log*, 42, 103-115
- Best, S., Kellner, D.** (1998). *Postmodern Teori –Eleştirel Soruşturmalara* (M. Küçük, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bey, H.** (1991). *TAZ: The Temporary Autonomous Zone*. New York: Autonomedia.
- Braidotti, R.** (2017). *Göçebe Özneler: Çağdaş Feminist Kuramda Bedenleşme ve Cinsiyet Farklılığı*. (Ö. Karakaş, Çev.). İstanbul: Kolektif.
- Braidotti, R.** (2014). *İnsan Sonrası* (Ö. Karakaş, Çev.). İstanbul: Kolektif.
- Braidotti, R.** (2019). İnsan Sonrası, Pek İnsanca: Bir Post-Hümanist'in Anıları ve Emelleri. *Cogito Dergisi* Yapı Kredi Yayınları. (95-96, s.53-97)
- Castells, M.** (1997). *Kent, Sınıf, İktidar*. (A. Erindil, Çev.) Ankara: Bilim ve Sanat.
- Ceylan, E.** (2017). *Tabula Rasa Değil, Palimpsest: Çizgisel Olmayan Bir Mimarlık Tarihi Düşünmek*. E. Ceylan & E. Duyan (Ed.) Kuram, Yaşantı ve Tasarım Bağlamında Mimarlık ve Özerklik. İstanbul: DAKAM Yayınları.
- Çetin, M.** (2014). Mitoz Çoğalan Metastatik 'Yer'ler Ve Hibrid Kimlikler. *TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Dosya 33*, 33-43.
- Chan, K.** (2015). The Project Against Autonomy. *Log*, 33, 121-126.
- Çiftçi U.** (2017). *Türkiye'de Kamusal Alanın Paternalist Hassasiyetler Üzerinden Yeniden İnşası Üzerine Bir Tartışma*. Erişim Tarihi: 20 Ocak 2017,

Erişim adresi: <https://birikimdergisi.com/guncel/8142/turkiyede-kamusal-alanin-paternalist-hassasiyetler-uzerinden-yeniden-insasi-uzerine-bir-tartisma>

- Corbusier, L.** (1991). *Yeni Bir Mimarlığa Doğru Beş Nokta, 20. Yüzyıl Mimarisinde Program ve Manifestolar*. Ankara: Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı.
- Crumley, C.** (2015) Heterarchy. *Emerging Trends in the Social and Behavioral Sciences* (1-14)
- De Landa, M.** (2006). *A New Philosophy Of Society: Assemblage Theory and Social Complexity*. Continuum
- Deleuze, G., Guattari, F., & Massumi, B.** (1987). *A Thousand Plateaus: Capitalism and Schizophrenia*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Deleuze, G., Guattari, F., & Massumi, B.** (1994). *Nomadology: War Machine*. A.K. Press.
- Doucet, I., & Cupers, K.** (2009). Agency in Architecture: How to be Critical? *Footprint*, 3(1), 7-20.
- Eisenman, P.** (1984). The End of The Classical: The End of the Beginning, the End of the End, K. Michael Hays, *Architecture Theory since 1968* içinde, s. 522-538, The MIT Press, New York
- Fajl, M.** (2018). The Visible Invisible: X-Rays and Claude Bragdon's Fourth Dimension. *Historiographies of Technology and Architecture Proceedings of the 35th Annual Conference of the Society of Architectural Historians of Australia and New Zealand Wellington*. s157-173 New Zealand: SAHANZ,
- Gürbilek, N.** (2020). *İkinci hayat: Kaçmak, Kovulmak, Dönmek Üzerine Denemeler*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Haraway D.** (1985) *A Cyborg Manifesto: Science, Technology and Socialist Feminism in Late Twentieth Century*
- Hardt M., Negri A.** (2012). *İmparatorluk*. (A. Yılmaz, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Hardt, M., Negri, A.** (2004). *Multitude: War and Democracy in the Age of Empire*. Penguin Books.
- Hardt, N., Negri, A.** (2012). *Duyuru*. (Yılmaz A., Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Hays, M.** (2011). *Mimarlığın Arzusu: Geç Avangardı Okumak*. (V. Atmaca Çev.) İstanbul: YEM.
- Heidegger, M.** (1927). *Varlık ve Zaman*. İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Heidegger, M.** (1971). Building Dwelling Thinking. *M. Heidegger: Poetry, Language, Thought* içinde (s. 343-363). New York: Harper&Row.
- Herbrechter, S.** (2013). Rosi Braidotti The Posthuman: The Roar on the Other Side of Silence... or, What's Left of the Humanities?. *Culture Machine*, 1-13.
- Heynen, H.** (2001) *Architecture and Modernity*. Cambridge: The MIT press,

- Hoskyns, T., Stratford H.** (2017) Was (is) taking place a Nomadic Practice?, *Architecture and Culture*, 5:3, 407-421
- Jones, P. B., Petrescu, D. & Till J.** (2005). *Architecture and Participation*. New York: Spon Press of Taylor & Francis Group.
- Karatani, K.** (2006). *Metafor Olarak Mimari*. İstanbul: Metis Yayınları
- Khoury, B., Ertas, H.** (2016) Rethinking the Context of Architecture Erişim Tarihi: 20 Mart 2022. Erişim Adresi: <https://xximagazine.com/c/an-interview-with-bernardkhoury-rethinking-the-context>
- Kılıçkiran, D.** (2014). Kimlik ve Yer / Anahtar ve Kilit. *TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Dosya 33*, 1-7
- Kodalak, G.** (2020). Girift Benlik. Erişim Tarihi: 25 Şubat 2022, Erişim Adresi: <https://uretimhane.com.tr/girift-benlik/>
- Laclau, E., ve Mouffe, C.** (1985). *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*, New York: Verso
- Leach, N.** (2003). Belonging. *Architectural Association School of Architecture*, 49, 76-82
- Lemke, T.** (2002): Foucault, Governmentality, and Critique, *Rethinking Marxism, A Journal of Economics, Culture & Society*, 14:3, 49-64
- Manzotti, R.** (2022). *Yayılmış Zihin: Deneyim ve Dünya Özdeşliği* (Çev. B. Duyar). Babil: İstanbul
- Maffesoli, M.** (2011). *Göçebelik Üzerine İnisiyatik Başboşluk*. Bağlam Yayıncılık.
- Manaugh, G.** (2007) Without Walls: An Interview with Lebbeus Woods. Erişim Tarihi: 4 Mart 2022. Erişim Adresi: <https://bldgblog.com/2007/10/without-walls-an-interview-with-lebbeus-woods/>
- Massey D.** (1994). A Global Sence of Place. *Space, Place and Gender* içinde, United States: University of Minnesota Press
- Massey, J.** (2008) 'Looking Through Axonometric Windows', *Architectural Theory Review*, 12(1)(2007), 8-35, <DOI: 10.1080/13264820701553088>
- McCulloch, W. S.** (1945). A heterarchy of values determined by the topology of nervous nets. *Bulletin of Mathematical Biophysics* 7:89-93. Cambridge: MIT Press.
- McEwan, C.** (2020). Architecture, Multitude and the Analogical City as a Critical Project, *Architecture and Culture*. DOI: 10.1080/20507828.2020.1788296
- Mouffe, C.** (2017). *Dünyayı Politik Düşünmek: Agonistik Siyaset*, (Çev: Murat Bozluolcay). İstanbul: İletişim Yayınları
- Norberg-Schulz, C.** (1984). *Genius Loci: towards a phenomenology of architecture*. New York: Rizzoli.
- Ojalvo, R. & Artun, N. A.** (2012)., *Arzu Mimarlığı: Mimarlığı Düşünmek ve Düşlemek*. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Ojalvo, R. (2012).** Modernitenin İki Yüzü Arasında Mimarlık: "Mesken Tutmak"tan Göçebeliğe. N. A. Artun, R. Ojalvo, *Arzu Mimarlığı: Mimarlığı Düşünmek ve Düşlemek*. içinde İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özbek, M. (2004).** Kamusal Alan. İstanbul: Hil Yayınları.
- Pasin, B. (2014).** Bir Assemblage Olarak Kent: Kuir Kimliklerin Bilişsel Kent Haritalarını Okumak. *TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Dosya* 33, 61-69
- Petrescu, D., Trogal, K. (2017)** *The Social (Re)production of Architecture: Politics, Values and Actions in Contemporary Practices*. New York: Routledge
- Petrescu, D. (2012).** Relationscapes: Mapping Agencies of Relational Practice in Architecture. *City, Culture and Society*, 3(2), 135-40.
- Petrescu, D., & Chiles, P. (2009).** Agency: Alternative Practices and Alternative Worlds. *ARQ: Architectural Research Quarterly*, 13(2), 109-111.
- Rajchman, J. (1998).** Yeni bir Pragmatizm? A. K. Stykes (Ed.), *Yeni bir Gündem İnşa Etmek: Mimarlık Kuramı 1993-2009* içinde (G. Akyürek, Çev., s. 85-97). İstanbul: Küre Yayınları.
- Raunig, G. (2007).** İmparatorluğa Karşı Bir Savaş Makinesi: VolksTheater Karawane'in Kırılgan Göçebeliği Üzerine (İ. Baliç, E. Ayvaz Çev.), *Olasılıklar, Duruşlar, Müzakereler, Güncel Sanatta Kamusal Alan Tartışmaları* içinde Ed. Pelin Tan, ve Sezgin Boynik. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Salman, Y. (2000).** İki Anarşist-Sosyalist Ütopist: Woods (Heterarşik Kent) ve Le Guin (Mülksüzler). M. Ekincioglu *Lebbeus Woods-Çağdaş Dünya Mimarları 4* içinde . İstanbul: Boyut Yayıncılık, 41-43.
- Sargın, G. A. (2018)** İcraatın İçinden: Kapitalizmin Eril Rejiminden Devrimin Özgürleştirici Makinasına, ya da yıkararak inşa etmenin "alaturka" tecellisi üzerine notlar. Erişim Tarihi: 1 Ocak 2018 Erişim Adresi: <https://gasmekan.wordpress.com/2018/01/01/icraatin-icinden-kapitalizmin-eril-rejiminden-devrimin-ozgurlestirici-makinasina-ya-da-yikarak-insa-etmenin-alaturka-tecellisi-uzerine-notlar1/>
- Savaş, G. & Yersel, S. (2005),** Oda Projesi - Mahalle Oda Komşu Misafir, İstanbul Kültür Sanat Vakfı, İstanbul.
- Schneider, T. (2017).** Notes on Social Production: A Brief Commentary. D. Petrescu, K. Trogal, *The Social (Re) Production of Architecture: Politics, Values and Actions in Contemporary Practice* içinde. New York: Routledge.
- Seamon, D. Nordin, C. (1980).** Marketplace as place ballet: A Swedish example, *Landscape*, 24, 35-41
- Sharr, A. (2013).** *Mimarlar için Heidegger*. İstanbul: YEM Yayın.
- Sheikh, S. (2007)** Kamusal Alanın Yeri Ne mi? Ya da Parçalardan Oluşan Dünya. (İ. Baliç, E. Ayvaz Çev.), *Olasılıklar, Duruşlar, Müzakere, Güncel Sanatta Kamusal Alan Tartışmaları*. Ed. Pelin Tan, ve Sezgin Boynik. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007. 23-29.
- Sönmez, N. O. & Balcı, F. (2019).** Mimarlıkta Biçim ve Biçimlenmenin İnsansonrasına Giriş . *XXI Mimarlık, Tasarım ve Mekan Dergisi* içinde,

Erişim Tarihi: 20 Aralık 2020. Erişim adresi:
<<https://xxi.com.tr/i/mimarliktabicim-ve-bicimlenmenin-insansonrasina-giris-1-3#ref12>>

- Spencer, D.** (2011). Architectural Deleuzism: Neoliberal space, control and the 'univer-city', *Radical Philosophy*, 168
- Spuybroek, L.** (2004). NOX, Thames&Hudson, London
- Stavrides, S.** (2010). *Kentsel Heterotopya: Özgürleşme Mekânı Olarak Eşikler Kentine Doğru.* (A.Karatay Çev.) İstanbul: Sel Yayınları.
- Şumnu, U.** (2012). Beyazlar Daha Beyaz: Modern Mimarlık ve Bezeme. N. A. Artun, R. Ojalvo, *Arzu Mimarlığı: Mimarlığı Düşünmek ve Düşlemek.* içinde İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tan, P.** (2017) Mimarlık ve Müşterikleşme Pratikleri. *Ege Mimarlık*, s24-29.
- Tan, P. Boynik, S.** (2007). *Olasılıklar, Duruşlar, Müzakere: Güncel Sanatta Kamusal Alan Tartışmaları.* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 153,158- 159.
- Tanyeli, U.** (2017). *Yıkarak Yapmak, Anarşist Bir Mimarlık Kuramı İçin Altılık.* İstanbul: Metis Yayınları.
- Urry, J.** (1995) Consuming Places. Routledge
- Virno, P.** (2010). A grammar of the Multitude: for an Analysis of Contemporary Forms of Life. Cambridge: Semiotexte.
- Vitruvius** (1990). *Mimarlık Üzerine On Kitap.* (S. Güven, Çev.) Ankara: Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı
- Wallenstein, S.O.** (2007). Kamusal Özneler (E. Kosova çev.). *Olasılıklar, Duruşlar, Müzakereler, Güncel Sanatta Kamusal Alan Tartışmaları.* Ed. Pelin Tan, ve Sezgin Boynik. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Woods, L.** (2002) Heterarchy of Space. *The Cooper Union, School of Architecture*, New York
- Woods, L.** (1993). 'Manifesto'. *Pamphlet Architecture 15: War and Architecture.* içinde Princeton Architectural Press.
- Woods, L.** (2009) Political Machines. Erişim Tarihi: 20 Mart 2022. Erişim Adresi: <https://lebbeuswoods.wordpress.com/2009/07/23/political-machines/>
- Woods, L.** (2009) The Question of Space. Erişim Tarihi: 20 Mart 2022. Erişim Adresi: <https://lebbeuswoods.wordpress.com/2009/11/19/the-question-of-space/>
- Woods, L.** (2010) The Edge. Erişim Tarihi: 20 Mart 2022. Erişim Adresi: <https://lebbeuswoods.wordpress.com/2010/02/21/the-edge/>
- Yılmaz, L.** (2017). Kamusal Alandan Kamusal Zamana: Bir Öneri. Erişim 13 Ekim 2017, *Birikim Dergisi*, Erişim adresi: <https://birikimdergisi.com/guncel/8546/kamusal-alandan-kamusal-zamana-bir-oneri>
- Yılmaz, L.** (2021). Hannah Arendt'in İzinde (I): Zamana Adlandırmak ve Kayıtsızlık Sorunu, *Birikim Dergisi*. 24 Haziran 2021. Erişim adresi:

<https://birikimdergisi.com/guncel/10649/hannah-arendtin-izinde-i-zamani-adlandirmak-ve-kayitsizlik-sorunu>

Yücefer, H. (2016). “Potansiyelleri Düşünmek Deleuze”de Virtüellik, Oluş Ve Tarih”: Gilles Deleuze: Ortadan Başlamak. *Cogito Dergisi*. Yapı Kredi Yayınları, sayı 82, 87-118

Zaera-Polo,A. (2017). *The Posthuman City, 4D Hyperlocal: A Cultural Toolkit for the Open-Source City*, AD-Wiley, 87/5

Url-1 <<https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/galata-da-kadeh-sesleri-17567305>>, erişim tarihi 20.10.2022

Url-2 <https://www.youtube.com/watch?v=7Pogb2Y5k4E&ab_channel=T%C3%BCrkiyeYe%C5%9FilayCemiyeti> , erişim tarihi 20.10.2022

Url-3 <<https://www.memurlar.net/haber/267959/yesilay-ve-esnaf-galata-kulesi-ndeki-alkol-tuketimini-protesto-etti.html>>, erişim tarihi 20.10.2022

Url-4 <<https://indigodergisi.com/2012/10/yesilay-galataya-rahat-bir-nefes-aldirdi>>, erişim tarihi 25.08.2022

Url-5 <<https://www.milliyet.com.tr/gundem/kuledibi-nde-hoyrat-gunler-1561163>>, erişim tarihi 22.08.2022

Url-6 <<https://www.linkedin.com/pulse/hypermap-where-everything-has-place-mar%C3%ADa-pe%C3%B1alver-izaguirre/>>, erişim tarihi 22.08.2022

Url-7 <<https://www.architecturenorway.no/questions/identity/wilson-OAT/>>, erişim tarihi 22.08.2022

Url-8 <<https://lebbeuswoods.wordpress.com/2009/07/23/political-machines/>>, erişim tarihi 22.08.2022

Url-9 <<https://www.milliyet.com.tr/cadde/galatada-tansiyon-yukseliyor-1602417>>, erişim tarihi 22.08.2022

Url-10 <<https://indigodergisi.com/2012/10/yesilay-galataya-rahat-bir-nefes-aldirdi/>>, erişim tarihi 22.08.2022

Url-11 <<https://t24.com.tr/haber/polis-galata-kulesi-bolgesinde-alkol-nobetine-basladi,213971>>, erişim tarihi 22.08.2022

Url-12 <<https://www.haberturk.com/polemik/haber/754357-entel-rezillik->>, erişim tarihi 22.08.2022

Url-13 <https://twitter.com/hashtag/ OccupyGalata?src=hashtag_click>, erişim tarihi 22.08.2022

Url-14 <<https://m.bianet.org/biamag/print/156632-galata-kulesi-golgesinde-mutedeyyin-mutenalasma>>, erişim tarihi 22.08.2022

Url-15 <<https://www.diken.com.tr/galatada-belediye-iskaline-halk-piknigiyle-karsilik-geldi/>>, erişim tarihi 22.08.2022

Url-16 <<https://yeryuzuneozgurluk.blogspot.com/2014/06/istanbullular-galata-meydann-belturdan.html>>, erişim tarihi 22.08.2022

Url-17 <<http://odaprojesi.blogspot.com/>>, erişim tarihi 22.08.2022

Url-18 <<https://zitlarmecmuasi.com/>>, erişim tarihi 22.08.2022

Url-19 < <https://indigodergisi.com/2015/01/gezi-ruhu-reddet-iskal-et-yeniden-insa-et/>>, erişim tarihi 22.08.2022

EKLER

EK A: Gazete, sosyal medya paylaşımları ve bloglardan alınan veriler

EK B: Heterarşik Kartografi

EK A

Şekil A.1 : Gazete, sosyal medya paylaşımları ve bloglardan alınan veriler (Nisan 2012-Haziran 2012)

Şekil A.2 : Gazete, sosyal medya paylaşımları ve bloglardan alınan veriler (Haziran 2012-Mayıs 2012)

EK A

Mahalle sakinleri ile içki içenler arasında çıkan tartışmaya polis el koydu. **Galata Kulesi** çevresindeki oturma bankları kaldırılmış kule çevresinde polis nöbeti başladı. Polis ekiplerinin bu akşam da kule çevresinde nöbet tutmaya devam etti.

"Şikayet yüzünden kalabalık bir eğlence gece 22.00'den itibaren Kuledibi'nde nöbet tutan emniyet gücünü 02.00'ye kadar, ancak akıldır ve yorgunlukla sosyalleşmek olan vatandaşlardan bölgeden uzak tutulmak için uyarılarda bulundu."

"Durumu birçok kez yerli medya ile etkilendikleri olaylara sınırlı sakinler için bastır bir sokak eğlencesi olmaktan çıkıp eğlence terörüne döndüğünü belirtti."

"Bazı insanlar 'Polis gelir, iki gün nöbet tutar, sonra gider. Sonrasına hep bildiğimiz gibi. Bu bu işe kalır bir çözüm bulunmaz. Mahallelerimiz bu duruma göre rahatlatılır. Devlete verdiğimiz vergilerin karşılığında hizmet bekliyoruz' sözleriyle yetkilileri görevle çağırıyor."

"Bölgede nöbet tutan emniyet gücüne Çevik Kuvvet'in yanı sıra sivil sığınaklar ve Güven Timleri de destek verildi."

"Polisler alkol nöbeti tutuyor"

Ne var ki, anlayamadıkları şu: Sokakta nasıl kola, soda, çay, kahve içiliyorsa içki de içilir. "İçki içen ortamları huzurunu bozuyor" sözü, "çok karpuz yiyen gece altına işer" kadar manasız bir genellemedir.

benim özgürlüğüm, karışamazsın..."

Derdiniz ne? İnsanların sevmedikleriniz bir eylemi gerçekleştirmesi mi, sevmediğiniz bir eylemi bazı insanların çevreye rahatsızlık vermesi mi? (EKN)

Bu noktada aklıma ilk gelen, "Hangi halk?" sorusu. Meydanlarda toplanan, kendilerince muhabbet eden, flörtleşen, sosyal ilişki kuran insanlar halk değil mi?

Ha denemek ki, "Evinde uyumak, sevmek, kitap okumak, tavan seyretmek, yemek pişirmek, çalışmak isteyenler halk değil mi? Onlar ne olacak?"

Kuledibi bölgesini çeviren polis ve zabıta konusunda sohbet ettiğimiz bazı ziyaretçiler de tepkili. Kule çevresinin polis kordonuna alınmasını eleştiren bir müddatın şunları söylüyor:

"Bir nevi Roma'daki Lapanoli Merdivenleri gibi bir hava oluşmuştu ve hiçbir gürlüğü de yoktu. Birkaz gün öncesine kadar böyleydi, ancak Galata'da şu anda bir polis ordusu bu durumu dağıtmış durumda ve onlara polis arabası ve memuru burada adeta alkol nöbeti tutuyor."

Ben neredeyse her gün buradayım ve daha bugüne kadar hiçbir kavgaya olayına da şahit olmadım. Belki benim bilmediğim birkaç olay olmuş olabilir, ancak bu durumlarda da orada mevcut birkaç polis memuru zaten bu olaya müdahale edebilir. Şu anda yapılan, kavgaya olayına müdahale değil, meydana içki içmek olayına müdahale anlamındaki kadanyla. Hatta alkol içenlere de potansiyel terörist muamelesi yapılıyor neredeyse..."

Duruma tepki gösteren başka bir genç ise "Polisler burada oturamazsınız yasak dedi. Birşey söyleyemedi. Bizde kimseyi rahatsız etmediğimizi söyledik. Bunun üzerine kimliklerimizi aldı. Kontrol etti. 5 dakika sonra ya kalkın yada yapacağımızı biliyorsunuz dediler. Bizde ne yapacağımızı dedik. Birşey söyleyemediler. Gittiler. Şikayet olmadığımızı anlayınca kimliklerimizi iade etti. Burası bu gece size tahsis edildi bu gece. Buyurun afiyet olsun dediler ve gittiler. Burada bu hukuksuzluk bu şerit kaldırılmadık" diye konuştu.

Görevli polisler, valilikten emniyete gönderilen bildirimle meydana polis ekiplerinin sürekli görev yapmasının sağlandığını, içki içilmesinin, oturulmasının, beklemeye yapılmasının yasaklandığını söylediler.

Polis, Galata Kulesi bölgesinde alkol nöbetine başladı

Beyoğlu'ndaki tarihi Galata Kulesi ve çevresindeki polis ve zabıta çemberi genişletildi

Beyoğlu'ndaki tarihi Galata Kulesi ve çevresindeki polis ve zabıta çemberi genişletildi. 24 Eylül Pazarı'ndan itibaren 4-5 polis aracının bulunduğu ve yaklaşık 50 uniformalı-sivil polisin görevlendiği meydan bölgesinde içki içmek, oturmak ve beklemek yasaklandı.

Çevre sakinleri T24'e polis ekiplerinin önce Galata Kulesi çevresindeki banklara "oturma yasak" getirdiğini, ardından müdahalelerin merdivenlere yönelmesini engellemek amacıyla güvenlik duvarını genişlettiğini söylediler.

MÜZİK DÜRDÜRÜLDÜ

Üstüste yapılan şikayetler geçtiğimiz hafta ses getirdi ve kuledibi polis tarafından bantlandı. Bir kaç gündür Kule meydanı'na giriş yasaklandı. Bir tabirene çeviren meydana gençler girip oturamıyor. Kalan boşluklara da dev sakalar yerleştirildi, kule dibinin zengin bir sakin tarafından yerleştirildi. Belediye'nin organize ettiği canlı müzik geceleri ise durduruldu. Ama bir yandan Halic'e bir yandan Boğaz'a bakan (bir yandan Kule) teraslardan atılan türkek bakışlar ise hala sürüyor:

-Gerçekten gürlüğü bitti mi?

-Cazzzlanarak rock konserleriyle başlayan müzikli gecelerin dümbelek ve halay seslerine dönüşerek sabahlara kadar sürmesi bitti mi?

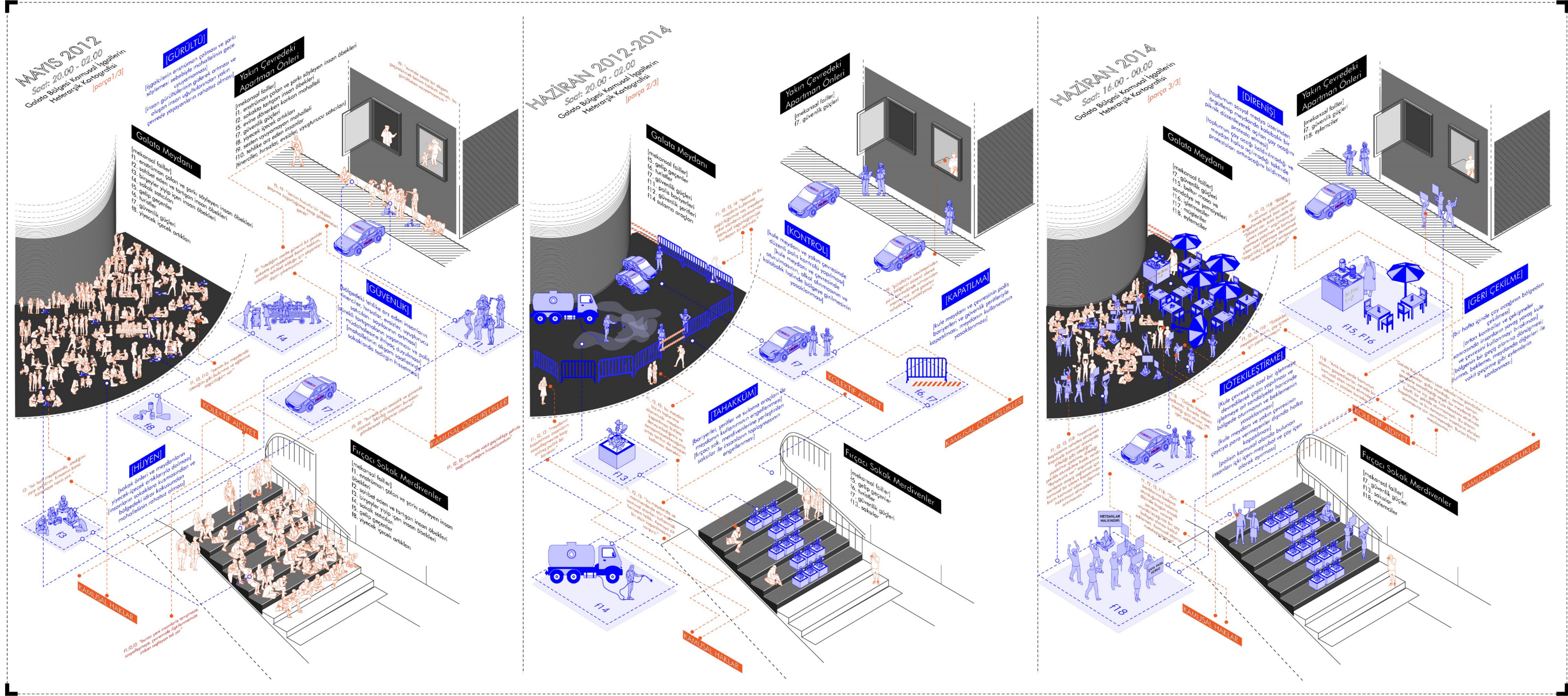
Gerçi bir çoğu saat 24.00 gibi bitenlerden de ama şimdi bu pek dillendirilmiyor. Artık 'hiç olmazsa' denilmiyor.

Beyoğlu Belediyesi'nin Asmalımesci'te açık alanlara masa sınırlaması getirmesinin ardından İstanbul Valiliği Galata Kulesi çevresinde alkol kullanımına karşı harekete geçti. Polis, Kuledibi'nde bariyer ve güvenlik şeridi alanını genişleterek bölgede genellikle bira içen ziyaretçileri engellemeye başladı.

Şekil A.3 : Gazete, sosyal medya paylaşımları ve bloglardan alınan veriler (Haziran 2012- Haziran 2014)

Şekil A.4 : Gazete, sosyal medya paylaşımları ve bloglardan alınan veriler (Haziran 2014)

Şekil B.1 : Beyoğlu Galata Kamusal İşgalinin Heterarşik Kartografisi ve İhtilaflı Odaklar.

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Serim Aygen Kıştin

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : 2018, Antalya Bilim Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

- Mart 2022'den bu yana Antalya Bilim Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak çalışıyor
- 2021 yılında "Talas Millet Bahçesi ve Kültür Merkezi Kentsel Tasarım Yarışması"nda 3.lük Ödülü kazandı. (Alper Gülle, Gülhis Duygun, Kıvanç Kutluca, Dilem Dağ, Halil Bayındır, Songül Sancak ile birlikte)
- 2020 yılında "Meles Çayı Ulusal Kentsel Tasarım Fikir Projesi Yarışması"nda, 2. Mansiyon ödülü kazandı. (Alper Gülle, Gülhis Duygun, Kıvanç Kutluca, Dilem Dağ, Halil Bayındır, Songül Sancak, Burcu Saral ile birlikte)
- 2017 yılında "Antalya Kepez Dokuma Alanı Fikir Projesi Yarışması"nda Eşdeğer Ödül kazandı. (Alper Gülle, Begüm Söyek Abay, Serpil Fatma Bahçeci, İsmail İşcan, Mutlu Tevke, Yeşim Kaya ile birlikte)
- 2017 yılında StudioCara, Bari, İtalya'da Stajyer Mimar olarak çalıştı

DİĞER YAYINLAR, SUNUMLAR VE PATENTLER:

- **Kıştin, S. A. ve Adıgüzel, A. E.** 2021. Antalya Yetiştirme Yurdu. *DOCOMOMO Türkiye –Türkiye’de Modernizmin Yerel Açılımları XVII*. 12-13 Kasım 2021, Türkiye.